

STORTINGET

Innst. 532 S

(2024–2025)

**Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen
om Kommuneproposisjonen 2026**

Prop. 142 S (2024–2025)

Innhold

	Side
1. Sammenheng	1
1.1 En urolig og uforutsigbar verden.....	1
1.2 Utfordringer i kommunesektoren – behov for omstilling.....	2
1.3 Et bærekraftig kommunesystem.....	2
1.4 Et sterkt demokrati.....	3
1.5 En bærekraftig kommuneøkonomi.....	4
1.6 Flere boliger innen 2030	5
2. Komiteens behandling	6
3. Komiteens merknader	6
3.1 Generelle merknader	6
3.1.1 Generelle merknader fra Arbeiderpartiet	6
3.1.2 Generelle merknader fra Høyre.....	7
3.1.3 Generelle merknader fra Senterpartiet	10
3.1.4 Generelle merknader fra Fremskrittspartiet.....	10
3.1.5 Generelle merknader fra Sosialistisk Venstreparti.....	12
3.1.6 Generelle merknader fra Rødt.....	16
3.2 Økonomisk opplegg for kommuner og fylkeskommuner i 2025 og 2026	17
3.2.1 Ressurskrevende tjenester	19
3.2.2 Eiendomsskatt.....	19
3.2.3 Eldreomsorg.....	20
3.2.4 Kostnader knyttet til innbyggere som ikke er folkeregistrert i kommunen	21
3.2.5 Ordningen med gratis ferje.....	21
3.3 Inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner	22
3.4 Skjønnskuttet.....	27
3.4.1 Skred og rassikring.....	27
3.5 Et bærekraftig kommunesystem.....	28
3.5.1 Behov for mindre statlig detaljstyring	31
3.5.2 Bygdevekst	31
3.6 Et velfungerende tillitskapende demokrati.....	31
3.7 Oppgavefordeling og regelverk.....	32
3.7.1 Arbeids- og inkluderingsdepartementet	32
3.7.1.1 Ny offentlig AFP.....	32
3.7.2 Barne- og familiedepartementet.....	32
3.7.2.1 Barnevernsreformen – kompensasjon til kommunene.....	32
3.7.2.2 Kvalitetsløft i barnevernet	33
3.7.3 Helse- og omsorgsdepartementet.....	33
3.7.3.1 Kvaliteten i tjenestene til eldre	33
3.7.3.2 Helseteknologi og digital samhandling	34
3.7.3.3 Helsereform.....	34
3.7.3.4 Vertskommune	34
3.7.4 Klima- og miljødepartementet.....	35
3.7.4.1 Klimakrav til bygge- og anleggsplasser.....	35
3.7.4.2 Ny vass- og avløpsanleggslov og endringer i forurensningsloven	36
3.7.4.2.1 Plikt til å fastsette differensierte avfallsgebyrer	37
3.7.4.3 Revidert avløpsdirektiv	37
3.7.5 Kommunal- og distriktsdepartementet.....	38
3.7.5.1 Endringer i budsjett- og regnskapsforskriften og i selvkostforskriften (avskrivningstider, kalkylerente og framføringsperiode).....	38

	Side
3.7.5.2 Vann og avløp	39
3.7.5.3 Endringer i plan- og bygningsloven og matrikkellova (nye virkemidler ved fortetting og transformasjon, grunneierfinansiering av infrastruktur mv.)	40
3.7.5.4 Plan- og arealpolitikk	40
3.7.5.5 Merkurordningen	40
3.7.5.6 Stortingsmelding om samisk språk, kultur og samfunnsliv – kommunale tjenestetilbud til samiske innbyggere	40
3.7.6 Kunnskapsdepartementet	41
3.7.6.1 Melding til Stortinget om høyere yrkesfaglig utdanning	41
3.7.6.2 Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren).....	42
3.7.6.3 Helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skole	42
3.7.7 Nærings- og fiskeridepartementet	43
3.7.7.1 Lov om besøksordning	43
3.7.8 Landbruksdepartementet	43
3.7.9 Samferdselsdepartementet.....	43
3.7.9.1 Kompensasjon for krav til nullutslipp for nye ferjer og hurtigbåter	43
3.7.9.2 Klimakrav og kollektivtransport.....	43
3.7.10 Energidepartementet	44
3.8 Utviklingen i kommuneøkonomien	44
3.8.1 Kommunalbanken	44
3.8.2 Premieavviket.....	44
3.8.3 ROBEK.....	46
3.9 Kommunenes og fylkeskommunenens inntektsnivå i 2024	46
3.10 Utvikling i kommunale tjenester	46
3.10.1 Samferdsel.....	46
3.10.2 Helse og omsorg, boligsosialt arbeid	47
4. Forslag fra mindretall.....	49
5. Komiteens tilråding.....	52

Vedlegg

STORTINGET

Innst. 532 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra kommunal- og forvaltningskomiteen

Prop. 142 S (2024–2025)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Kommuneproposisjonen 2026

Til Stortinget

1. Sammendrag

Kommunal- og distriktsdepartementet legger i kommuneproposisjonen 2026 frem regjeringen sin politikk for kommunesektoren og det økonomiske opplegget for det kommende året.

1.1 En urolig og uforutsigbar verden

Det vises i proposisjonen til at 2020-årene er et tids-skille i Norge og verden. Etter mange år med fred og framgang har de siste årene vært preget av utrygghet med krig i Europa, mer kriminalitet, økonomisk uro og en voksende klima- og naturkrise. Med en åpen økonomi er norsk økonomi, næringsliv, kommunesektor og innbyggerne utsatt for å bli rammet av internasjonal uro. Regjeringen er opptatt av å føre en ansvarlig politikk som bidrar til vekst i økonomien, til at renten holdes lav, og til at prisstigningen går ned. Norske kommuner trenger trygg, bærekraftig og forutsigbar styring i slike tider, særlig siden de samtidig står overfor store utfordringer og behov for omstilling.

I proposisjonen vises det til at regjeringens viktigste oppgave er å lede Norge trygt i urolige tider, og sørge for at landet kommer gjennom omstillinger på en måte som tar vare på noe av det som gjør Norge til Norge: det sterke fellesskapet, de små forskjellene og den høye tilliten.

Det er tre år siden Russland gikk til angrep på Ukraina. Dette har ført til at norske kommuner har tatt imot om lag 90 000 flyktninger fra Ukraina siden 2022. Det er omtrent like mange som antall flyktninger de siste tretten foregående årene til sammen. Kommunene har gjort en uvurderlig innsats for å ta imot og bosette alle flyktningene fra Ukraina.

Det vises i proposisjonen til at regjeringen er opptatt av å stille opp for kommunesektoren slik at den kan fortsette å levere gode tjenester til innbyggere over hele landet. Regjeringen la fram nytt inntektssystem for fylkeskommunene fra 2024, og nytt inntektssystem for kommunene fra 2025. Det vises i proposisjonen til at regjeringen med dette har sørget for en nødvendig faglig oppdatering av kostnadsnøklerne i inntektssystemet, og dermed lagt til rette for at kommuner og fylkeskommuner kan levere gode og likeverdige tjenester til innbyggerne. Det vises til at regjeringen har vært særlig opptatt av å løfte skattesvake kommuner gjennom flere grep som sørger for en jevnere inntektsfordeling mellom kommunene.

Kommune-Norge har hatt en sentral rolle for mange av regjeringens viktigste prosjekter. Når barnehageprisen og SFO har blitt billigere, har dette vært viktig for å bidra til at folk skal få bedre råd i en krevende tid. Samtidig bidrar det til økt deltakelse og økt inkludering.

Det vises i proposisjonen til at det også er tatt en rekke grep for å bedre velferden som ytes i kommunene. Innenfor helse- og omsorgssektoren er det for eksempel lagt fram en bo-trygt-hjemme-reform og innført et eget eldreboligprogram som med ulike tiltak skal bidra til at flere kan bo hjemme lenger. Det påpekes i proposisjonen at etter flere grep for å bedre fastlegeordningen peker nå pilene i riktig retning, og antall personer uten fastlege er nesten halvert. Det i en tid der norske kom-

muner har tatt imot mange ukrainske flyktninger som også har krav på fastlege.

Innenfor skole og oppvekst er det også lagt fram en rekke endringer. Ny barnehagelov om styring og finansiering av barnehager ble lagt fram i april. Både barnehagesektoren og utfordringene sektoren står i har forandret seg mye siden barnehageforliket i 2003. Dette var derfor nødvendig for å bevare og bygge videre på det som er bra med barnehagene i Norge i dag, og en vil at alle barn i hele landet skal ha tilgang til et likeverdig barnehage tilbud av høy kvalitet.

Det vises i proposisjonen til at ny opplæringslov også har blitt vedtatt. Stortinget gjør ofte endringer i opplæringsloven, og etter 25 år var det derfor nødvendig med en helhetlig gjennomgang.

Barn som trenger omsorg og støtte fra barnevernet skal få den hjelpen de trenger, når de trenger den. I proposisjonen vises det til at regjeringen i april la fram en rekke forslag til endringer i barnevernsloven som samlet skal bidra til et kvalitetsløft i barnevernet, og som bedre sikrer at barna får den hjelpen de trenger.

1.2 Utfordringer i kommunesektoren – behov for omstilling

Den demografiske utviklingen og befolkningsframskrivinger viser to sentrale trekk som påvirker kommunene: det blir flere eldre og færre i arbeidsfør alder, og flere bor sentralt og færre i distriktene. Perspektivmeldingen peker på mangel på arbeidskraft som en hovedutfordring framover, og endringene i befolknings sammensetningen med færre barn og flere eldre krever omstilling av tjenestetilbudet i kommunene.

Det vises i proposisjonen til at mange kommuner allerede i dag står overfor et krevende omstillingsbehov, som vil forsterkes framover mot 2050. Alle kommuner vil få en aldrende befolkning, og mange kommuner, særlig i distriktene, vil samtidig få redusert folketallet. Det vises i proposisjonen til at befolkningsframskrivningene fra SSB viser at nær samtlige kommuner vil få færre i yrkesaktiv alder per innbygger over 67 år i 2050 enn de har i dag, og over 200 kommuner vil få færre innbyggere i yrkesaktiv alder i 2050 enn i dag. I proposisjonen påpekes at penger alene ikke kan møte disse utfordringene. Mangel på kapasitet og kompetanse påvirker kommunenes evne til å løse grunnleggende oppgaver og tjenester, muligheten til utvikling og omstilling, og evnen til å ivareta rollen som samfunnsutvikler.

I proposisjonen vises det til at den demografiske utviklingen også vil påvirke kommuneøkonomien. Kommuner med befolkningsvekst får økte inntekter til å finansiere økt kapasitet i tjenestetilbudet. Kommuner med sterk befolkningsvekst kan ha behov for høye investeringer på kort tid. Kommuner med nedgang i befolkningstallet vil isolert sett få en nedgang i sine inn-

tekter, og tjenestetilbudet må tilpasses en situasjon med et lavere innbyggertall. Det vil gjøre det krevende å drive kommunen effektivt. Kommunene og fylkeskommunene er rammestyrte og derfor ansvarlig for å tilpasse aktiviteten til inntektsnivået. Å tilpasse tjenestetilbudet til endret demografi vil kreve omstillinger. Det fremgår av proposisjonen at det må påregnes økt behov for å flytte ressurser mellom ulike tjenesteområder, for eksempel fra oppvekstområdet til pleie og omsorg, i tråd med endringene i befolknings sammensetningen og innbyggernes behov for tjenester.

1.3 Et bærekraftig kommunesystem

Det vises i proposisjonen til at Norge har et kommunesystem basert på generalistkommuneprinsippet. Det betyr at alle kommuner har det samme ansvaret. Staten styrer kommunene likt, og kommunene har et bredt oppgaveansvar med folkevalgt ledelse. Et velfungerende kommunesystem er viktig for at folk skal kunne bo i hele landet. En rekke rammebetingelser og faktorer påvirker hvordan systemet fungerer, som for eksempel økonomi, juridiske virkemidler, oppgavefordeling og kommunestruktur. I tillegg kommer faktorer som demografi og geografi.

Mangel på arbeidskraft, økende omstillingsbehov som følge av demografiendringer og stram økonomi treffer alle kommuner, men noen mer enn andre. Ulike kommuner har ulike forutsetninger til å møte disse utfordringene. I proposisjonen vises det til at regjeringen vil bevare et sterkt lokaldemokrati og et kommunesystem basert på generalistkommuneprinsippet som leverer likeverdige tjenester til innbyggerne. Det vises i proposisjonen til at en da samtidig må ha oppmerksomhet rettet mot utfordringen med et stadig større strekk i laget mellom kommunene.

Generalistkommuneutvalget mente at hovedutfordringen i dagens generalistkommunesystem er at særlig små og usentrale kommuner har utfordringer med å oppfylle lovfestede krav, og at disse kommunene samtidig opplever befolkningsnedgang, økende andel eldre, færre i yrkesaktiv alder og mangel på kompetanse. Utvalget gjennomførte en kartlegging av lovoppfyllelse som viste en gjennomsnittlig lovoppfyllelse i kommunene på litt over 80 pst. Analysen viste at graden av lovoppfyllelse har sammenheng med sentralitet og innbyggertall. Jo mer perifer og jo mindre kommune, desto lavere grad av lovoppfyllelse.

Det vises i proposisjonen til at kommunesystemet må være i stand til å møte de utfordringene kommunesektoren står overfor. Staten må sørge for rammebetingelser som legger til rette for at utfordringene møtes. Samtidig har kommunene selv ansvar for omstilling og for å finne lokale løsninger på hvordan utfordringene best møtes.

Statlig detaljstyring kan være til hinder for kommunene i å utnytte ressursene sine best mulig, basert på lokale forutsetninger og innbyggernes behov. Kommunalt selvstyre er grunnlovsfestet og presisert i kommunelovens formålsparagraf. Det vises i proposisjonen til at regjeringen derfor vil slå ring om rammestyringen og arbeide for å redusere styringstrykket på kommunesektoren.

I proposisjonen vises det til at kommunene bør få større handlingsrom på områder hvor det er riktig og hensiktsmessig. Det påpekes i proposisjonen at rammestyring legger til rette for at kommunesektoren kan levere tjenester som er bedre tilpasset lokale behov, til en lavere kostnad og med mindre bruk av personell, enn ved statlig detaljstyring. I proposisjonen vises det til at dette hensynet blir viktigere etter hvert som bærekraften i kommunesystemet og kommunenes forutsetninger for å levere likeverdige tjenester utfordres. Det vises i proposisjonen til at det pågår et arbeid med forenkling av øremerkede tilskudd til kommunesektoren.

I proposisjonen vises det til at selv om enkeltreguleringer isolert sett kan ha en god begrunnelse, har hensynet til det kommunale handlingsrommet i for mange saker måttet vike for hensynet til nasjonale mål og nasjonal kontroll. Summen av dette er blitt svært krevende å håndtere for mange kommuner. Det vises i proposisjonen til at regjeringen derfor har satt ned en kommisjon som skal foreslå endringer i statens styring av kommunesektoren som legger til rette for god ressursbruk, fleksibel bruk av personell og effektiv oppgaveløsning i kommunesektoren. Kommisjonen skal også vurdere og foreslå tiltak om det er andre forhold som binder kompetanse unødvendig, bidrar til unødvendig høye kostnader eller lite effektiv oppgaveløsning i kommuner og fylkeskommuner.

Det vises i proposisjonen til at antall innbyggere og størrelsen på kommuneorganisasjonen er viktige faktorer som kan påvirke hvilke forutsetninger kommunene har til å løse sine oppgaver. I proposisjonen vises det til at regjeringen er positiv til kommuner som ønsker å slå seg sammen med en eller flere nabokommuner for å løse utfordringene kommunesektoren står overfor. Det er viktig at kommunene selv er i førersetet for den nødvendige omstillingen som må skje, og større kommuner vil for mange være et godt grep som kan bidra til å redusere utfordringene med mangel på kapasitet og kompetanse. Det er krevende å gjennomføre en sammenslåing, og det beste utgangspunktet for å bygge en ny kommune er lokale ønsker og initiativ. Det er gode økonomiske virkemidler tilgjengelig for disse kommunene. Større kommuner vil ikke i seg selv løse utfordringene med mangel på kapasitet og kompetanse, men erfaringene fra kommunesammenslåinger i Norge er at større kommuner blir mer robuste og får større fagmiljø. Større fag-

miljøer kan øke rekrutteringen og begrense konkurransen mellom kommunene om arbeidskraften.

Det vises i proposisjonen til at regjeringen mener at interkommunalt samarbeid er helt nødvendig for at mange kommuner skal kunne løse sine oppgaver. For å imøtekomme utfordringene med mangel på arbeidskraft og sårbare fagmiljøer vil mange kommuner ha behov for å samarbeide om flere oppgaver og tjenester framover. Derfor er det viktig at kommunene har tilgang til samarbeidsmodeller som treffer deres behov. Mange kommuner opplever at det er krevende å få til samarbeid, blant annet fordi det er frykt for å miste arbeidsplasser og kompetanse. Det vises i proposisjonen til at departementet derfor vil utrede hvordan regelverket kan legge bedre til rette for at kommuner kan samle flere oppgaver og tjenester i samme samarbeid, og fremdeles beholde demokratisk styring og kontroll gjennom en folkevalgt ledelse. Dette vil kunne legge til rette for mindre fragmentert og mer framtidsrettet interkommunalt samarbeid.

Det vises i proposisjonen til at noen enkeltkommuner over tid kan ha en særlig krevende økonomisk situasjon og langvarige og store styringsutfordringer. Generalistkommuneutvalget anbefalte at det utredes en særskilt oppfølgingsordning for kommuner med store og vedvarende utfordringer. Det vises i proposisjonen til at regjeringen vil utrede en slik særskilt oppfølgingsordning som skal forebygge at kommuner havner i svært krevende situasjoner som kan utfordre legitimiteten til kommunesystemet.

Forsøk med unntak fra regelverk kan være en nyttig måte for kommuner og fylkeskommuner å prøve ut nye måter å løse oppgaver på, og dermed utvikle sektoren. I proposisjonen vises det til at regjeringen i 2023 inviterte kommuner og fylkeskommuner til å søke om forsøk – og med det bli forsøkskommuner. Fire forsøk er nå godkjent. Det gjelder forsøk med unntak fra opplæringsloven. Det jobbes med å konkretisere ytterligere åtte forsøk. Forsøksloven gjelder uavhengig av forsøksordningen regjeringen inviterte til i 2023. Det innebærer at kommuner og fylkeskommuner når som helst kan søke om forsøk med avvik fra lov eller forskrift for å teste ut nye arbeidsformer eller prøve ut endringer i oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene.

1.4 Et sterkt demokrati

Det vises i proposisjonen til at regjeringen ønsker et sterkt demokrati med høy deltakelse i og mellom valg, på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Det bygger tillit og legitimitet, og er viktig for å sikre at innbyggernes ønsker og behov står i sentrum når viktige beslutninger skal tas.

I september er det stortings- og sametingsvalg. Krig i Europa, framvekst av kunstig intelligens og økt stormak-

trivialisering er eksempler på globale utviklingstrekk som også har ført til at demokratier og valg er under større press enn tidligere. Det siste tiåret har også muligheten for at valg kan utsettes for uønsket påvirkning fra krefter som ønsker å svekke vestlige demokratier, blitt mer fram-tredende, og i flere andre land er det eksempler på at utenlandske aktører har forsøkt å påvirke befolkningen i forkant av valget eller gjennomført angrep mot systemer som brukes i valg. I proposisjonen vises det til at det for regjeringen er viktig at årets valg gjennomføres på en god måte, som bidrar til tillit til gjennomføring og resultat. Det vises i proposisjonen til at departementet jobber løpende for at tekniske systemer som benyttes i valg, skal være sikre. I tillegg legger regjeringen før valget fram en tiltaksplan for økt motstandsdyktighet mot uønsket påvirkning av valg.

Norges utgangspunkt er godt. Demokratiet står sterkt og scorer høyt på globale rangeringer. Tilstandsanalysen av det norske demokratiet, gjennomført av Universitetet i Oslo på oppdrag fra Kommunal- og distriktsdepartementet, viser også at det norske demokratiet er solid og stabilt. Samtidig er det rom for forbedringer også i det norske demokratiet. Framover vil det være stadig viktigere å ha en kontinuerlig bevissthet om hvordan en kan bevare og styrke sider som allerede er sterke, og forbedre områder med forbedringspotensial. Arbeidet med å systematisk innhente informasjon om styrker og svakheter ved det norske demokratiet vil derfor fortsette, slik at en har best mulig kunnskapsgrunnlag for å vurdere hva som er nødvendig å gjøre for å sikre at demokratiet skal stå sterkt også i framtiden.

For å opprettholde et sterkt lokaldemokrati med fortsatt høy tillit er det også viktig at en har bærekraftige kommuner som leverer gode tjenester til innbyggerne.

1.5 En bærekraftig kommuneøkonomi

Det vises i proposisjonen til at i perioden 2015–2022 hadde kommunesektoren gjennomgående gode driftsresultater. En hovedforklaring er at kommunesektorens frie inntekter over flere år ble høyere enn forutsatt i de framlagte budsjettene, særlig som følge av betydelig midlertidig merskattevekst mot slutten av året. Realveksten i frie inntekter har i gjennomsnitt vært rundt 7 mrd. 2025-kroner høyere enn anslått i saldert budsjett i perioden 2015–2024. Merskatteveksten i 2021 og 2022 bidro til at mange kommuner kunne spare betydelige midler i disposisjonsfond.

I 2021 og 2022 ble kostnadsveksten i sektoren uventet høy, noe som bidro til en nedgang i realinntektene, og til at netto driftsresultat for sektoren i 2023 gikk ned til 1,3 pst. Dette er lavere enn anbefalingen fra Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) om at sektoren samlet bør ha et netto

driftsresultat på 2 pst. over tid. Mens det meste av merskatteveksten har vært midlertidig, er effekten av uventet kostnadsvekst varig.

Foreløpige KOSTRA-tall viser at netto driftsresultat for kommunesektoren i 2024 ble 0,3 pst. av inntektene. Det er store forskjeller mellom kommunene, og nær seks av ti kommuner hadde negative netto driftsresultater i fjor. Svake netto driftsresultater i kommunene i 2024 må blant annet ses i sammenheng med skattesvikt og at kommunene trenger tid til å tilpasse seg det høye kostnadsnivået, og høy utgiftsvekst blant annet for barnevern og sosialtjenester.

Kommunesektoren har samlet sett fortsatt betydelige disposisjonsfond, selv etter to år med nedgang. På kort sikt kan kommunene og fylkeskommunene finansiere høyere aktivitet ved å tære på disposisjonsfond som de har bygd gjennom gode tider. Disposisjonsfondene gir også rom for å redusere gjeldsopptak eller foreta investeringer. Det er imidlertid store variasjoner i størrelsen på oppsparte midler mellom de enkelte kommuner og fylkeskommuner, og om lag 10 pst. av kommunene har ikke disposisjonsfond.

Det vises i proposisjonen til at regjeringen tar den krevende økonomiske situasjonen i kommunesektoren på alvor. I proposisjonen vises det til at regjeringen i fjor høst stilte opp for kommunesektoren i en krevende tid, og det ble gitt tilleggsbevilgninger til sektoren på 5 mrd. kroner både i 2024 og 2025. Samlet sett gir budsjettet for 2025 en realvekst i kommunesektorens frie inntekter på rundt 13 mrd. kroner, målt fra anslått nivå på inntektene i 2024 etter Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett for 2024. Dette er den høyeste realveksten i nyere tid.

Utsiktene for kommuneøkonomien i 2025 er noe bedret, men sektoren vil ta med seg deler av ubalansen fra 2024 med driftsutgifter som har vært høyere enn budsjettet. Det vil fremdeles være behov for å tilpasse aktivitetsnivå til inntektsnivå gjennom kloke prioriteringer, effektiviseringstiltak og god økonomistyring.

I september 2024, før statsbudsjettet for 2025 ble lagt fram, fikk departementet informasjon som indikerte at effekten av ny offentlig AFP på pensjonskostnader ville bli betydelig. Informasjonen kom for sent til å kunne bli innarbeidet i budsjettmaterialet. I statsbudsjettet for 2025 varslet derfor regjeringen at den i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2025 ville komme tilbake med oppdatert anslag for merkostnader til pensjon, inkludert effekten av ny offentlig AFP, og sikre at kommunesektoren kan innarbeide ny offentlig AFP i sine pensjonskostnader i 2025. Regjeringen varslet at det ville bli gjort en samlet vurdering av kommunesektorens økonomi, inkludert nytt anslag for merkostnader til pensjon. Det vises til i proposisjonen at regjeringen har fulgt dette opp i forslag til revidert nasjonalbudsjett, og foreslår 4,1 mrd. kroner i økt bevilgning for å dekke merkostnader til pensjon.

I proposisjonen vises det til at regjeringen også i 2026 vil sørge for en trygg og forutsigbar økonomisk styring av kommunesektoren. Det påpekes i proposisjonen at dette er særlig viktig i en urolig og uforutsigbar verden. I proposisjonen fremgår det at regjeringen legger opp til en realvekst i kommunesektorens frie inntekter på 4,2–4,9 mrd. kroner i 2026. Denne veksten i frie inntekter vil dekke anslåtte merutgifter som følge av den demografiske utviklingen og i tillegg gi sektoren et handlingsrom på 1,3–2,0 mrd. kroner. I proposisjonen vises det til at dette vil bidra til at kommunene og fylkeskommunene kan fortsette å levere gode velferdstjenester til sine innbyggere i by og land. I proposisjonen vises det til at regjeringen samtidig understreker at det er kommunene og fylkeskommunene sitt eget ansvar å gjøre nødvendige og krevende tilpasninger til demografiske endringer og effektivisere for at driften skal bli bærekraftig over tid. Det fremgår av proposisjonen at regjeringen foreslår at handlingsrommet på 1,3–2,0 mrd. kroner fordeles med 85 pst. på kommunene og 15 pst. på fylkeskommunene.

1.6 Flere boliger innen 2030

Det vises i proposisjonen til at de siste årene har norske innbyggere opplevd mange renteøkninger og kraftig kostnadsvekst som blant annet har gjort det dyrere å eie og leie bolig. Det er fortsatt stor usikkerhet om den makroøkonomiske utviklingen, og økte tollsatser kan føre til økte priser som kan gjøre det dyrere å bygge boliger. Norge trenger flere boliger folk har råd til. I proposisjonen vises det til at regjeringen har høye ambisjoner for boligpolitikken, og har et mål om at 130 000 boliger skal settes i gang innen 2030.

Det vises i proposisjonen til at regjeringen gjør en rekke grep for å få fart på boligbyggingen.

Det vises i proposisjonen at regjeringen vil ta ned tiden på plan- og byggesaksprosesser:

- Regjeringen har styrket rammene til Direktoratet for byggkvalitet (DiBK), slik at de kan forsterke arbeidet med å forenkle og digitalisere plan- og byggesaksprosessene. Effektive plan- og byggesaksprosesser kan redusere tidsbruk og kostnader i byggeprosjekter, og vil gjøre prosessene kortere og mer forutsigbare for både utbyggere og kommuner.
- Regjeringen foreslår i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2025 å styrke DiBK ytterligere. Midlene skal gå til å automatisere byggesaksprosesser, blant annet kommunens vedtak om igangsettelse, brukstillatelse og ferdigattest for byggeprosjekter.
- Regjeringen har sendt på høring lov- og forskriftsendringer som skal bidra til færre byggesøknader med mangler og mer forutsigbar tidsfristberegning.

- Regjeringen har satt ned en arbeidsgruppe med næringen og kommunene som skal foreslå tiltak for raskere plan- og byggesaksbehandling. Gruppen skal levere sine forslag før sommeren.
- Regjeringen har mottatt en rapport som har kartlagt tidsbruken i plansaker nærmere, inkludert en analyse av årsakene til den lange tidsbruken. Rapporten viser en tydelig økning i tidsbruken i plansaker over tid. Regjeringen jobber med å vurdere forslagene i rapporten til hvordan prosessene kan bli mer effektive.
- Regjeringen har etablert et innsigelsesprosjekt i departementet som skal se på hvordan planprosessen kan bli bedre. Gjennom god dialog og tydelig veiledning vil departementet bidra til at nasjonale interesser blir ivaretatt, samtidig som prosessene blir mer effektive. Departementet vil i dette arbeidet ha tett kontakt med sektordepartementene som er ansvarlig for å styre innsigelsesmyndighetene.

Det vises i proposisjonen til at regjeringen vil gjøre det mer forutsigbart å realisere gode boligprosjekter:

- Regjeringen har fremmet en lovproposisjon som skal bidra til å gjøre det enklere og raskere å bygge boliger i byer og tettsteder. I lovforslaget legges det blant annet fram en ny ordning for grunneierfinansiering av infrastruktur. Lovforslaget skal gi kommunene et nytt verktøy som kan sikre en helhetlig planlegging og raskere og mer effektiv gjennomføring av disse planene. Det vil være frivillig for kommunene om de skal bruke ordningen.
- Selv om det nå innføres en ny ordning for grunneierfinansiering, vil det fortsatt være behov for å videreføre dagens system med utbyggingsavtaler mellom kommunen og utbyggere. Gjennom utbyggingsavtaler blir kommunen og utbyggerne enige om at utbyggere skal være med på å betale for infrastrukturen som trengs. På denne måten må ikke kommunen ta hele regningen selv. Men mange utbyggere mener at det i dag ikke er forutsigbart hva de må betale. Regjeringen har derfor foreslått noen presiseringer for å tydeliggjøre rammene for disse avtalene.

Det vises i proposisjonen til at regjeringen bidrar til å holde hjulene i gang når boligbyggingen er lav:

- Regjeringen har styrket Husbanken, og lånerammen er i 2025 rekordhøy. Regjeringen foreslår i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2025 å øke Husbankens lånerammen med ytterligere en mrd. kroner.
- Regjeringen satser på studentboligbygging. I 2025 vil 3 050 studentboliger kunne få tilskudd, og størrelsen på tilskuddet er økt.

Det vises i proposisjonen til at regjeringen vil gjøre kommunene bedre rustet til å ta sitt boligpolitiske ansvar:

Kommunene har et stort boligpolitisk ansvar. De skal drive helhetlig boligplanlegging og legge til rette for at det blir bygget nok boliger. Regjeringen vil bidra til at kommunene har de forutsetningene og rammevilkårene de trenger for å kunne ta en aktiv boligpolitisk rolle ut fra lokale forhold, prioriteringer og nasjonale mål.

- Regjeringen har vedtatt nye statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet. Retningslinjene skal i større grad bli et godt verktøy for å sikre en samordnet og bærekraftig bolig-, areal- og transportplanlegging, noe som også inkluderer at kommunene skal legge til rette for tilstrekkelig og variert boligbygging.
- Husbanken har i 2025 fått et fornyet samfunnsoppdrag som innebærer at de skal forsterke og videreutvikle rollen som støttespiller for kommunene i deres helhetlige boligpolitiske arbeid. Husbanken skal blant annet bidra til at kommunene har et bedre kunnskapsgrunnlag for å analysere boligbehov og effekter på boligmarkedet (boligpriser, etableringsmuligheter mv.) av kommunenes boligplanlegging og boligpolitiske innsats.
- Regjeringen har satt i gang en pilot sammen med Oslo og Akershus om boligbehov i bo- og arbeidsmarkedsregioner.
- Regjeringen har støttet etableringen av en ny modell for boligbehovsanalyser til bruk i fylkeskommuner og kommuner.
- Regjeringen har utviklet bedre data og veiledere for kommunenes analyser av boligpotensialet.

Regjeringens politikk for kommunesektoren (proposisjonens kapittel 1), det økonomiske opplegget for kommuner og fylkeskommuner i 2025 og 2026 (kapittel 2), inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner (kapittel 3), skjønnstilskuddet (kapittel 4), et bærekraftig kommunesystem (kapittel 5), et velfungerende og tillitskapende demokrati (kapittel 6), oppgavefordeling og regelverk (kapittel 7), utvikling i kommuneøkonomien (kapittel 8), kommunenes og fylkeskommunenes inntektsnivå i 2024 (kapittel 9) og utvikling i kommunale tjenester (kapittel 10) er nærmere behandlet og omtalt i proposisjonen.

2. Komiteens behandling

Komiteen har avholdt åpen høring i saken 20. mai 2025, der 15 instanser deltok. Komiteen har stilt spørsmål til statsråd Kjersti Stenseng. Statsrådets svar i brev av 28. mai 2025 er vedlagt innstillingen.

Sakens dokumenter er tilgjengelige på sakssiden på stortinget.no.

3. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Lise Christoffersen, lederen Sverre Myrli, Siri Gåsemyr Staalesen og Terje Sørvik, fra Høyre, Mudassar Kapur og Anne Kristine Linnestad, fra Senterpartiet, Maren Grøthe og Kathrine Kleveland, fra Fremskrittspartiet, Per-Willy Amundsen og Erlend Wiborg, fra Sosialistisk Venstreparti, Birgit Oline Kjerstad, og fra Rødt, Tobias Drevland Lund, viser til Kommuneproposisjonen 2026.

3.1 Generelle merknader

3.1.1 GENERELLE MERKNADER FRA ARBEIDERPARTIET

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at i en tid med internasjonal uro, krig i Europa, mer kriminalitet, økonomisk uro og en voksende klima- og naturkrise er regjeringen opptatt av å føre en ansvarlig politikk som bidrar til vekst i økonomien, og til at renten holdes lav og prisstigningen går ned.

Disse medlemmer viser til at regjeringen legger opp til en realvekst i kommunenes frie inntekter på et intervall mellom 4,2 mrd. kroner og 4,9 mrd. kroner i 2026. Dette vil gi et handlingsrom ut over merutgifter til demografi på mellom 1,3 og 2 mrd. kroner. Det foreslås at handlingsrommet fordeles med 85 pst. på kommunene og 15 pst. på fylkeskommunene. Disse medlemmer mener regjeringen med dette legger til rette for at kommunene og fylkeskommunene kan fortsette å gi gode tjenester til sine innbyggere.

Disse medlemmer vil like fullt påpeke at til tross for et godt økonomisk opplegg, står sektoren i en krevende økonomisk situasjon, noe regjeringen tar på alvor. Disse medlemmer viser til at det for 2025 samlet blir bevilget 13 mrd. kroner i realvekst i frie inntekter til sektoren. Disse medlemmer merker seg at utsiktene for kommuneøkonomien i 2025 er noe bedret sammenlignet med anslaget i statsbudsjettet, men at sektoren tar med seg deler av ubalansen fra 2024. Det vil følgelig fremdeles være nødvendig å tilpasse aktivitetsnivå til inntektsnivå gjennom kloke prioriteringer, effektiviseringstiltak og god økonomistyring.

Disse medlemmer vil påpeke at kommunesektoren står overfor store utfordringer i årene som kommer, som penger alene ikke kan løse. Sektoren er allerede under et stort press hva gjelder tilgangen på kompetanse og arbeidskraft. Det er behov for et større omstil-

lingsarbeid i sektoren for å kunne møte morgendagens oppgaver. Disse medlemmer viser til at regjeringen har nedsatt en kommisjon som skal foreslå endringer i statens styring av kommunesektoren, for å legge til rette for god ressursbruk, fleksibel bruk av personell og effektiv oppgaveløsning i kommunesektoren. Disse medlemmer ønsker arbeidet velkommen og mener det er avgjørende å både redusere det statlige styringstrykket og omstille sektoren for framtidens oppgaver for å sikre fortsatt gode velferdstjenester til innbyggerne i alle landets kommuner.

Disse medlemmer viser til at regjeringen i 2024 la fram et nytt inntektssystem for fylkeskommunene og fra 2025 et nytt inntektssystem for kommunene. Disse medlemmer vil understreke at regjeringen med det har sørget for en nødvendig faglig oppdatering av kostnadsnøklerne i inntektssystemet og gjort grep for en jevnere inntektsfordeling mellom kommunene samt lagt til rette for at kommuner og fylkeskommuner kan levere gode og likeverdige tjenester til sine innbyggere.

Disse medlemmer viser til at regjeringen har som mål å få fart på boligbyggingen og igangsette bygging av 130 000 boliger innen 2030. I den forbindelse er det satt i verk en rekke tiltak. Blant annet er rammene til Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) styrket, slik at de kan forsterke arbeidet med å forenkle og digitalisere plan- og byggesaksprosessene, det er vedtatt nye statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet, regjeringen har sendt på høring lov- og forskriftsendringer som skal bidra til færre mangelfulle søknader og mer forutsigbar tidsfristberegning, det er nedsatt en arbeidsgruppe med næringen og kommunene som har kommet med forslag til en rekke tiltak for raskere plan- og byggesaksbehandling, og det er igangsatt et innsigelsesprosjekt i departementet som skal se på hvordan planprosessene kan bli bedre. Disse medlemmer viser videre til at regjeringen i denne stortingsperioden har styrket Husbankens låneramme betydelig samt gitt Husbanken et nytt og utvidet mandat.

3.1.2 GENERELLE MERKNADER FRA HØYRE

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at kommunene er grunnmuren i det norske demokrati- et og de fremste leverandørene av velferdstjenester i folks hverdag. En god og forutsigbar kommuneøkonomi er således et viktig fundament for det norske velferdssamfunnet og noe av det viktigste Stortinget kan bidra med for å sikre gode oppvekstvilkår og velferdstjenester for enkeltpersoner og familier.

Disse medlemmer viser til at de demografiske utviklingstrekkene gjør at kommunene i årene fremover må være forberedt på store omstillinger. Kommunereformen har bidratt til å styrke flere kommuner, men det er mange små kommuner som vil være sårbare

i møte med de krav og forventninger samfunnet vil stille fremover. Fra 2019 til i dag har antallet kommuner blitt redusert fra 428 til 357. Dette har gitt større fagmiljøer og mer hensiktsmessige løsninger i organisering av kommunens tjenester. Disse medlemmer viser til SSBs siste befolkningsframskriving fra juni 2024, som viser at det i løpet av de neste tiårene vil være flere eldre (65 år +) enn barn og unge (0–19 år). På denne bakgrunn viser disse medlemmer til at det vil være et stort behov for ansatte innenfor helse- og omsorgssektoren i årene som kommer.

Disse medlemmer mener at landets kommuner må være rustet til å møte morgendagens utfordringer og levere gode nok tjenester til sine innbyggere. Mange små kommuner mangler kompetansen som skal til for å kunne levere lovpålagte tjenester på en god nok måte. Disse medlemmer mener at kommunene trenger god tilgang på kompetanse og et stort lokalt handlingsrom og tydelig myndighet til å ta gode valg sammen med, og på vegne av, sine innbyggere for å kunne tilby best mulig tjenester. Disse medlemmer viser til at et godt lokalt handlingsrom krever at kommunesektoren ikke kan ha uforholdsmessig mange og detaljerte krav som går ut over muligheten til å innrette de kommunale tjenestene på en best mulig måte i den enkelte kommune. Disse medlemmer merker seg at kommunepolitikere over hele landet har gitt tilbakemeldinger om akkurat dette. De opplever at den totale mengden av krav hemmer det lokale selvstyret og muligheten til å effektivisere driften samt gjøre de prioriteringene de ønsker og mener er riktig for akkurat deres kommune. Dersom en kommune klarer å effektivisere driften, vil dette frigjøre menneskelige ressurser og økonomiske midler som kan styrke tjenesteproduksjonen.

Disse medlemmer viser videre til at digitalisering i seg selv ikke er et mål, men et verktøy for blant annet å kunne tilby bedre tjenester i offentlig sektor. Disse medlemmer mener at når en kommune gjennomfører effektiviseringstiltak, må dette være målbart, slik at kommunene kan vise til effektiviseringsgevinst og ikke bare at en oppgave løses på en ny måte. Disse medlemmer viser til at Senter for økonomisk forskning (SØF) har utarbeidet beregninger for effektiviteten i de kommunale tjenestene, og at det kan gi kommuner en god oversikt over effektiviteten i egen kommune.

Disse medlemmer viser til at Generalistkommuneutvalgets rapport gir et godt og saklig grunnlag for å diskutere hvordan man skal løse og finansiere fremtidens tjenestetilbud til det beste for innbyggerne. Disse medlemmer fremmet derfor i Dokument 8:38 S (2024–2025), jf. Innst. 163 S (2024–2025), flere forslag for å øke det lokale handlingsrommet og få ned det statlige styringstrykket.

Disse medlemmer merker seg at kommunesektoren har en samlet gjeld på om lag 799 mrd. kroner

ved utgangen av 2024. Disse medlemmer merker seg videre at rentenivået var lavt lenge, men at rentene steg tolv ganger i løpet av 2022 og 2023. Rentenivået i Norge har fremdeles ikke gått ned, til tross for at statsminister Støre gjentatte ganger har sagt at rentene vil gå ned. Gjeldsoppbygging bidrar isolert sett til at kommunesektorens økonomi blir mer sårbar for ytterligere renteøkninger. Disse medlemmer viser til at kommunesektorens totale netto renteeksponering ved utgangen av 2024 anslås til om lag 367 mrd. kroner, og at ett prosentpoeng høyere rente isolert sett vil belaste kommuneøkonomien med 3,7 mrd. kroner, eller omtrent en halv pst. av driftsinntektene. Til sammenligning var belastningen 3,2 mrd. kroner ved utgangen av 2023.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg økte de frie inntektene ut over de beregnede demografi- og pensjonskostnadene og på den måten økte det kommunale handlingsrommet frem til 2021. Disse medlemmer viser til at de frie inntektene økte med omtrent 35 mrd. kroner under regjeringen Solberg.

Disse medlemmer påpeker at prinsippet om lokalt, kommunalt selvstyre er grunnleggende, og at det er viktig å opprettholde den norske tradisjonen med sterke kommuner med et stort reelt selvstyre. Disse medlemmer mener at norske kommuner skal få økt lokal handlefrihet – fordi det er lokalpolitikkerne, innbyggere, ansatte, frivillige organisasjoner og lokale bedrifter som kjenner sine ønsker og behov best. Disse medlemmer viser videre til behandlingen av Prop. 110 S (2021–2022) Kommuneproposisjonen 2023, jf. Innst. 460 S (2021–2022), der Høyre fikk gjennomslag for at regjeringen skulle legge til rette for etablering av frikommuneforsøk etter inspirasjon fra Danmark og komme tilbake til Stortinget med en sak om dette senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2023. Disse medlemmer viser til at Høyre fremmet et representantforslag om en gjennomgang av kommunens oppgaver og øremerkede tilskudd i Dokument 8:38 S (2024–2025), jf. Innst. 163 S (2024–2025). I forbindelse med behandlingen av dette representantforslaget fikk følgende forslag flertall:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at flere kommuner kan gjennomføre forsøk med nye måter å løse sine oppgaver på etter forsøks-/frikommuneprinsippet.» (Vedtak nr. 524)

«Stortinget ber regjeringen igangsette et arbeid med å gjennomgå kommunesektorens oppgaver, med sikte på at kommunene kan løse oppgaver mer effektivt, tiltrekke seg nødvendig kompetanse og øke det lokale handlingsrommet, slik at kommuner og fylkeskommuner får økt frihet til å prioritere og sikre innbyggernes rettigheter og tjenester av høy kvalitet. Regjeringen bes komme tilbake til Stortinget på egnet måte.» (Vedtak nr. 525)

Disse medlemmer merker seg at regjeringen nå har begynt å følge opp disse vedtakene, men at forsøkene bare så vidt har kommet i gang. Det er derfor ikke mulig å vise til resultater på det nåværende tidspunkt. Disse medlemmer mener allikevel at flere kommuner må få godkjenning for flere frikommuneforsøk, slik at de kan prøve ut nye måter å organisere tjenestene til innbyggerne på. Disse medlemmer påpeker at frikommuneforsøkene må organiseres slik at de ved evaluering kan vise til konkrete, målbare resultater. Disse medlemmer merker seg at det kun er fire frikommuneforsøk som er godkjent i perioden 2021–2025.

Disse medlemmer viser til at Russland og Putins meningsløse og folkerettsstridige krigføring mot Ukraina har ført til at Europa nå opplever den største flyktningkrisen siden andre verdenskrig. Disse medlemmer viser videre til at tall fra UDI viser at antallet personer som fikk midlertidig kollektiv beskyttelse i EU, Norge, Sveits, Island og Liechtenstein, i snitt var 62 000 i måneden i 2024, 27 pst. lavere enn i 2023. Disse medlemmer viser til at det er krevende å forutse hvor mange flyktninger som vil komme til Norge, men merker seg at UDI sitt mellomscenario for hvor mange som skal komme fra Ukraina i 2025, er mellom 8 000 og 15 000. Disse medlemmer viser videre til at i revidert nasjonalbudsjett legges det til grunn at 18 200 personer vil søke beskyttelse i 2025, og av disse er 12 000 personer som søker kollektiv beskyttelse. Disse medlemmer merker seg at dette er et lavere scenario og planleggingstall enn det antallet som har kommet til Norge de siste årene. Når man vet at kommunene har bosatt om lag 90 000 ukrainske flyktninger siden februar 2022, er 8 000–15 000 mennesker allikevel et høyt antall flyktninger. Disse medlemmer merker seg at situasjonen i Ukraina fortsatt er alvorlig, men at UDI peker på at antallet fordrevne fra Ukraina som søker beskyttelse i Europa, har gått ned. Disse medlemmer viser til at UDI påpeker at flyktningssituasjonen kan endres raskt dersom Russland gjør fremrykninger og får kontroll over tettbefolkede områder.

Disse medlemmer merker seg at det er en krevende humanitær situasjon i flere land, blant annet Afghanistan, Syria og andre deler av Midtøsten, som kan bidra til økt migrasjon til Europa. Regjeringen må forbedre Norge på dette, iverksette tiltak for å forebygge en potensiell flyktningkrise på toppen av den landet står i, og ha gode beredskapsplaner for å håndtere en stor vekst i antall asylsøkere til Norge.

Disse medlemmer viser til Høyres merknader og forslag i Dokument 8:94 S (2024–2025), jf. Innst. 282 S (2024–2025), hvor det også fremmes en rekke forslag for å gjennomføre innstramminger i innvandringspolitikken.

Disse medlemmer mener at mange av de problemstillingene Høyre løftet i merknadene i dette re-

presentantforslaget, fortsatt er aktuelle i dagens situasjon.

Disse medlemmer merker seg at mange kommuner nå opplever at kapasiteten knyttet til integreringstilbud, skole, barnehage og helsetjenester er presset. Disse medlemmer merker seg videre at kommunene opplever et stort press i boligmarkedet. Svært mange private har stilt opp for å kunne gi et godt botilbud raskt, særlig sett i forhold til å kunne bosette det store antallet flytninger som er kommet fra Ukraina. Fremover må det forventes at det både må bygges flere boliger og flere boliger må settes i stand, for å kunne bosette raskt. Disse medlemmer understreker at regjeringens valg om å fjerne tilskudd til utleieboliger i statsbudsjettet for 2024 gjorde situasjonen enda mer krevende for kommunene. Disse medlemmer viser videre til at Høyre i sitt alternative statsbudsjett for 2025 foreslo å gjeninnføre tilskuddet for utleieboliger og la inn 150 mill. kroner til dette formålet.

Disse medlemmer viser til at det er en sterk tradisjon for å eie egen bolig i Norge, og selveierdemokratiet er en av bærebjeldene i det norske samfunnet. Dette bidrar til et mangfoldig privat eierskap, til økt sparing og gode bomiljø. Å eie egen bolig gir større økonomisk trygghet og forutsigbarhet for familiene og kan dermed ha positiv effekt på barns oppvekst. Omtrent 80 pst. av innbyggerne eier sin egen bolig, og tall viser at 90 pst. eier sin egen bolig i løpet av livet.

Disse medlemmer viser samtidig til at det blir stadig vanskeligere for unge å komme inn på boligmarkedet, særlig i pressområdene. Disse medlemmer viser til at det viktigste man kan gjøre for å få flere inn på boligmarkedet, er å sørge for at det bygges mer og raske, slik at det blir flere boliger tilgjengelig på markedet. Disse medlemmer merker seg at regjeringen har et mål om 130 000 igangsettingstillatelser før 2030, men påpeker at målet i seg selv ikke vil øke antallet bygde boliger. Disse medlemmer viser videre til Meld. St. 13 (2023–2024) Bustadmeldinga – Ein heilskapleg og aktiv bustadpolitikk for heile landet, som ble lagt fram i 2024, og merker seg at denne ikke inneholdt konkrete tiltak for å bygge flere boliger. Disse medlemmer viser videre til forslag og merknader til Meld. St. 13 (2023–2024) i Innst. 327 S (2023–2024). Disse medlemmer påpeker at en trygg bolig er et grunnleggende behov og en forutsetning for å kunne delta i samfunnet. Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg la fram en nasjonal strategi for sosial boligpolitikk (2021–2024), «Alle trenger et trygt hjem». Denne strategien rettet innsatsen mot de mest sårbare gruppene: de som står i fare for å bli eller er bostedsløse, barn og unge samt personer med nedsatt funksjonsevne.

Disse medlemmer viser til at i perioden 2012–2020 ble antallet bostedsløse nesten halvert. I 2020 var 3 325 personer bostedsløse i Norge, av disse var 148

barn, noe som var historisk lavt. Disse medlemmer påpeker at Husbanken, etter planen, skulle gjennomføre en kartlegging av bostedsløse i 2024. Dette er ikke gjort. Disse medlemmer merker seg at dette, ifølge Husbanken, beror på at Arbeids- og velferdsdirektoratet ikke har gitt fritak fra taushetsplikten, og at By- og regionforskningsinstituttet NIBR derfor ikke kunne gjennomføre undersøkelsen som planlagt. Disse medlemmer viser til at data som Husbanken har, gjør at de allikevel anslår at antallet bostedsløse var om lag 4 700 i 2024.

Disse medlemmer viser til at Kirkens bymisjon slo alarm tidligere i år om at 7 079 husstander var i midlertidige botilbud i Norge i 2024, og av disse var 645 barnefamilier bostedsløse. Det er tre ganger så mange som samme statistikk viste i 2020.

Disse medlemmer mener at den negative utviklingen krever tiltak, og at det er et politisk ansvar å hjelpe vanskeligstilte med å komme seg inn på boligmarkedet og å motvirke at innbyggere i Norge blir bostedsløse. Belastningen ved dårlige boforhold, ofte med hyppige flyttinger, er stor. Disse medlemmer mener at en ny og helhetlig boligsosial strategi som tar tak i de utfordringene Norge, og da særlig storbyene, opplever nå, må utarbeides, og at strategien må bygge videre på strategien fra regjeringen Solberg og inneholde konkrete tiltak for å redusere antallet bostedsløse. Strategien bør også inneholde tiltak for å sikre at flere får mulighet til å eie sin egen bolig, og styrke kommunenes mulighet til å hjelpe vanskeligstilte inn på boligmarkedet.

Disse medlemmer påpeker at det ikke er blitt lagt fram en ny boligsosial strategi etter at regjeringen Solbergs strategi «Alle trenger et trygt hjem» gikk ut i 2024. Det betyr at Norge ikke lenger har en strategi for dette arbeidet. Disse medlemmer påpeker også at dette kommer i tillegg til at regjeringen Støre har fjernet viktige virkemidler i den boligsosiale politikken, blant annet Husbankens tilskudd til utleieboliger for vanskeligstilte. Stortinget vedtok våren 2024 å gjeninnføre dette tilskuddet, men regjeringen har enda ikke fulgt opp vedtaket. Disse medlemmer viser for øvrig til merknader og forslag i Representantforslag 279 S (2024–2025), der Høyre fremmer forslag om å legge frem en ny boligsosial strategi.

Disse medlemmer påpeker at Husbanken har en viktig rolle i det boligsosiale arbeidet, og at regjeringen Solberg var tydelige på Husbankens rolle må være et effektivt og treffsikkert hjelpemiddel for å hjelpe de svakeste inn på boligmarkedet. Tallene viser at den gjennomsnittlige startlånsutbetalingen økte fra litt over 600 000 kroner til 1,8 mill. kroner fra 2013 til 2021, samtidig økte også antallet barnefamilier som mottok startlån.

3.1.3 GENERELLE MERKNADER FRA SENTERPARTIET

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet mener det er behov for å opprettholde en variert kommune- og fylkesstruktur. Kommunesektoren skal gis en finansiering som stimulerer til næringsutvikling i hele landet, og som sørger for vekst og utvikling. Eventuelle endringer i kommune- eller fylkesstruktur skal være basert på frivillighet og på lokale initiativ, hvor innbyggerne får si sin mening gjennom lokale folkeavstemninger. Kommunene og fylkeskommunene er sentrale tjenesteprodusenter, samfunnsutviklere og grunnmuren i det norske folkestyret. Disse medlemmer mener det er viktig at det er kort avstand mellom de folkevalgte og innbyggerne. Disse medlemmer vil ha tre forvaltningsnivåer og generalistkommuner.

Næringsressurser er spredt i hele landet, og da mener disse medlemmer at Norge er avhengig av at folk bor i hele landet, og av folk som ser muligheter og tar disse i bruk for verdiskaping. Norges rikdom er bygget på naturressursene i landet. Spredt bosetting har vært avgjørende for den velferdsutviklingen Norge har hatt. Det er ikke noe som tyder på at behovet for å ta i bruk naturressursene vil reduseres i fremtiden. For å sikre beredskapen er det også viktig at det bor folk i hele landet, og at det også legges til rette for spredt bosetting.

Disse medlemmer er opptatt av å utvikle et godt offentlig tjenestetilbud i hele Norge. Helse, skole og velferd skal være utbygd i alle deler av landet og sikre folk et likeverdig tjenestetilbud, uavhengig av hvor man bor. Skal man videreutvikle hele landet og sørge for verdiskaping og bosetting i både by og distrikt, er man avhengig av lokalt tilpassede løsninger, sosial og geografisk utjevning og et sterkt lokaldemokrati. Disse medlemmer vil ha en kommunal helsetjeneste som gir tilbud til innbyggerne i alle landets kommuner.

Disse medlemmer viser til at det nye inntektssystemet, som ble innført fra i år, bidrar til en nødvendig justering og sikrer en mer rettferdig fordeling mellom kommunene. Det nye inntektssystemet bidrar i større grad til å jevne ut økonomiske forskjeller mellom kommunene, slik at alle kommuner settes i stand til å yte likeverdige tjenester til sine innbyggere.

Disse medlemmer viser til at da Senterpartiet satt i regjering, var det en satsing på disktrikspolitikken av en størrelsesorden man ikke har sett på mange tiår. Blant tiltakene var innføringen av halverte priser på ferger, gratis ferger på de minste sambandene, halvering av prisene på FOT-nettet, en halvering av barnehageprisene i distriktkommunene, opprettelsen av flere bygdevestavtaler, innføringen av gratis barnehage i tiltakssona i Nord-Troms og Finnmark og innføringen av studie-lånsslette i sentralitetsklasse 5 og 6. Alle disse tiltakene

ble innført fordi Senterpartiet vil bygge hele landet og sørge for vekst og utvikling i alle lokalsamfunn. Disse medlemmer vil også trekke fram satsingen til Senterpartiet på desentralisert utdanning. For å sikre rett kompetanse til næringslivet og offentlig tjenestetilbud må skoletilbud og utdanning være tilgjengelig i hele landet og for folk i ulike livsfaser.

Disse medlemmer viser til at kommunene og fylkeskommunene står overfor store utfordringer i årene som kommer, det blir flere eldre og færre i arbeidsfør alder. Disse medlemmer mener at det derfor må være en selvstendig og nyskapende kommunesektor som utvikler den lokale velferden og lokalsamfunnet. For å sikre et livskraftig lokalt folkestyre må øremerking, rettighetsfesting og bemanningsnormer begrenses. Staten må også begrense detaljstyringen av kommunene. Disse medlemmer viser til Dokument 8:247 S (2024–2025), jf. Innst. 415 S (2024–2025), hvor det fremmes en rekke forslag som vil redusere det statlige styringstrykket og gi kommunene frihet til å løse oppgavene. Disse medlemmer er helt uenige med regjeringen, som mener at færre og større kommuner er løsningen på disse utfordringene. Det er nærhet til folk, lokal kunnskap og tillit som sørger for at kommunene kan tilby gode tjenester, ikke sentralisering og strukturendringer. Disse medlemmer vil trekke frem endringen i de statlige planretningslinjene, som tar hensyn til lokale forskjeller mellom landets kommuner og fylker og legger til rette for boligbygging i hele landet. Retningslinjene gir mer frihet til distriktkommuner for å sikre at de kan utvikle seg uten at de møter stramme retningslinjer som er tilpasset pressområder.

Disse medlemmer mener at regjeringens opplegg for kommunene legger inn for lite penger til neste år. Disse medlemmer vil ha gode barnehager, skoler og eldreomsorg i Norge. Mange kommuner har dårlig råd, og disse medlemmer frykter dette går ut over tjenestene nært folk.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 øke kommunesektorens frie inntekter med 2 mrd. kroner ut over regjeringens forslag i Kommuneproposisjonen 2026, slik at det blir en vekst i frie inntekter for kommunene og fylkeskommunene på 4 mrd. kroner.»

3.1.4 GENERELLE MERKNADER FRA FREMSKRITTPARTIET

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at kommunene er grunnmuren i det norske demokratiet og den fremste leverandøren av velferdstjenester i folks hverdag. En god og forutsigbar

kommuneøkonomi er et viktig fundament for det norske velferdssamfunnet og noe av det viktigste Stortinget kan bidra med i hverdagslivet til enkeltpersoner og familier. Disse medlemmer viser til at man nå er i en situasjon der staten tjener store penger på kraft og olje, mens innbyggerne får sin økonomiske handlefrihet svekket som følge av høye utgifter til mat, strøm, drivstoff, økte renteutgifter og kommunale avgifter som stadig øker. Disse medlemmer mener derfor det er svært viktig å kutte i eiendomsskatten, som også rammer urettferdig. Disse medlemmer mener det også er viktig å få halvert matmomsen, innført en makspris på 50 øre inklusive moms for strøm og få redusert drivstoffavgiftene. Disse medlemmer mener det er på tide å få slutt på sløsingen og begynne å prioritere primær oppgavene som eldreomsorg, skole og barnehage. Disse medlemmer viser til at Kommune-Norge står overfor store utfordringer og opplever at deres økonomiske handlefrihet har blitt svekket. I mange tilfeller fører dette til kutt i viktige oppgaver som eldreomsorg, skole og barnehage. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet mener det er viktig at kommunene prioriterer disse oppgavene og har midler til å levere gode tjenester. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet i sitt alternative statsbudsjett for 2025 foreslo å øremerke 1 mrd. kroner som skal gå til skole/utdanningsformål, og å øremerke 2 mrd. kroner til å styrke eldreomsorgen i kommunene, og foreslo 440 mill. kroner til oppstart av 2 000 nye heldøgns omsorgsplasser. Dette er midler som kunne bidratt til at kommunene kunne levert gode tjenester som hadde bidratt til økt omsorg og trygghet.

Disse medlemmer viser til at man ser tydelige demografiske utviklingstrekk som betyr at kommunene i årene fremover må være forberedt på store omstillinger. Det er viktig at staten lager gode digitale virkemidler, slik at effektivisering av offentlig administrasjon blir mulig. Det er et stort utnyttet effektiviseringspotensial. Disse medlemmer viser til at kommunereformen har bidratt til å styrke en god del kommuner, men fortsatt vil det være mange små kommuner som vil være sårbare i møte med de krav og forventninger dagens samfunn stiller. Det er viktig at muligheten for å slå sammen kommuner fortsatt finnes, gjennom positive insentiver og verktøy for gode lokale prosesser. Disse medlemmer vil påpeke at siden 2015 har netto driftsresultat for sektoren stort sett ligget over anbefalt nivå fra Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU). Disse medlemmer merker seg at trenden nå har snudd, og at driftsresultatet i 2023 og 2024 var under TBUs anbefalte nivå på 2 pst. av inntektene over tid. Disse medlemmer viser til at kommunesektoren har vært preget av flere år med gode driftsresultater som har gjort at kommunene har kunnet bygge opp solide disposisjonsfond. Disse

medlemmer viser til på grunn av prisvekst og stigende rente må mange kommuner ta fra disposisjonsfondet for å kunne levere gode tjenester til innbyggerne. Disse medlemmer mener det er viktig å sikre at kommunene ikke finner smutthull for fortsatt å beholde eller øke inntekten fra eiendomsskatt, og vil derfor sette et tak på hvor mye eiendomsskatt som årlig kan kreves inn per hus eller fritidsbolig. Den lokale takseringen har blitt et smutthull og en hvilepute for skatthungrige lokalpolitikere, samtidig som den er et altfor tilfeldig takseringsgrunnlag. Disse medlemmer ønsker å fjerne eiendomsskatten i sin helhet. Disse medlemmer mener eiendomsskatt på hytter er en uheldig og udemokratisk skatteinnkreving der mennesker helt uten stemmerett blir tvunget til å betale skatt i tillegg til at de betaler høye kommunale gebyrer på tjenester de benytter i kommunen. Hyttefolk og hyttebygging er først og fremst en inntektskilde for kommunene, ikke en utgift.

Disse medlemmer mener også det må gjøres forenklinger slik at det legges til rette for økt boligbygging og verdiskaping ute i kommunene. Disse medlemmer viser til at den demografiske utviklingen i befolkningen krever at offentlig forvaltning i både stat, fylke og kommune må være omstillingsdyktig og bruke ressursene effektivt og i samsvar med innbyggernes behov. Digitaliseringstiltak vil bli viktig fremover for å gi en mest mulig effektiv forvaltning, men digitaliseringen vil ikke virke om det ikke gjøres oppryddninger i lover og regler på samme tid. Bare på denne måten vil det kunne gjøres økonomiske besparelser ved en økt digitalisering i det offentlige. Disse medlemmer vil understreke at det er et stort potensial for en mer effektiv bruk av fellesskapets midler. Et sterkt lokalt folkestyre gir folk og lokalsamfunn frihet og mulighet til å styre sin egen hverdag. Det må gjøres mer for å bli kvitt statlig detaljstyring og byråkrati og for å spre makt og myndighet til lokalpolitikere. Disse medlemmer vil fjerne statsforvalterens og Statens vegvesens innsigelsesrett i arealsaker. Disse medlemmer mener at boplikten må avskaffes. Boplikten er et inngrep i eiendomsretten. I tillegg fører den til at kommunene skaper et boligmarked der prisene holdes nede på et kunstig nivå.

Disse medlemmer ser viktigheten av en digital satsing for å nå målene om å effektivisere offentlig sektor. Det er likevel slik at digitalisering av ulike sektorer er tilnærmet umulig uten en forenkling av lovverket. Dette gjelder særlig innenfor byggesøknader og planprosesser. Foreløpig er lover, verneområder, innsigelser, dispensasjoner, forskrifter, politikere og byråkrater uenige om hvem som skal bestemme hva, og hvilke regler som gjelder. Det må foretas en rekke kritiske gjennomganger av regelverk og lover før digitalisering av byggesøknader vil fungere etter hensikten. Dette gjelder for flere sektorer.

Disse medlemmer viser til at fylkeskommunene har ansvaret for over 44 000 kilometer med vei. Det er store forskjeller i kvaliteten på veinettet hos fylkene, og det har over tid bygd seg opp et betydelig vedlikeholds- etterslep samt moderniseringsbehov. Veiens beskaffenhet har en avgjørende betydning for sikkerheten for alle trafikanter. Disse medlemmer vil bemerke at regjeringens signaler om at transportsektoren skal bygges ned til fordel for andre formål, gir grunn til å tro at situasjonen bare vil bli verre. Et veinett i forfall øker ulykkesfaren og slitasjen på kjøretøy. Alle trafikanter taper på en slik politikk. Disse medlemmer påpeker at utbygging av gang- og sykkelveier er viktig for veisikkerheten, og det har størst betydning knyttet til skolevei.

Disse medlemmer viser til at regjeringens krav til nullutslipp i offentlige anskaffelser av buss klasse I og krav om nullutslipp for ferjer og hurtigbåter har ført til at fylkesordførere over hele landet varsler en kraftig reduksjon i kollektivtilbudet som følge av kostnadsøkninger. Disse medlemmer mener dette vil føre til færre avganger, dyrere billettpriser og senke handlingsrommet til å prioritere vedlikehold av fylkesveier og de videregående skolene.

Disse medlemmer viser til at det i Norge er en sterk tradisjon for å eie egen bolig. Disse medlemmer viser til at den store verdien av det brede eierskapet av boliger, både for den enkelte husholdning og for samfunnet, har vært en suksesshistorie. Disse medlemmer vil påpeke at bredt eierskap gir bedre formuesfordeling og mindre forskjeller. I et land hvor mer enn 80 pst. av befolkningen bor i en selveid bolig, og hvor 90 pst. i løpet av livet er selveiere, blir formuesfordelingen bedre og forskjellene mindre enn i samfunn med en høy leieandel. Disse medlemmer viser til at de færreste kjøper bolig for å investere og tjene penger. Folk kjøper bolig for å bygge en trygg og uavhengig ramme rundt livet sitt. Disse medlemmer viser til at utviklingen gjør det stadig vanskeligere for unge å komme inn på boligmarkedet, spesielt i Oslo og øvrige større byer. Disse medlemmer vil understreke at man kan risikere at man kommer i en situasjon der unge voksne blir en «leiegenerasjon». Disse medlemmer er bekymret over kostnadsutviklingen for å komme inn på boligmarkedet og mener at myndighetspålagte oppgaver og reguleringer er en viktig medvirkende årsak til denne. Disse medlemmer viser til at under dagens regjering har det blitt satt i gang få tiltak for å få fart på boligbyggingen. Disse medlemmer viser videre til at boligbyggebransjen over lengre tid har vist til at de har utfordringer. Disse medlemmer viser til at ulike klimakrav er med på å gjøre utbygging dyrere. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet har fremmet forslag om «regelstopp» frem til 2030, og flere andre forslag i Dokument 8:183 S (2024–2025) jf. Innst. 339 S

(2024–2025), som etter disse medlemmers syn vil kunne få fart på boligutbyggingen.

Disse medlemmer viser til siden 2022 har norske kommuner tatt imot om lag 90 000 flyktninger fra Ukraina. Disse medlemmer mener det er viktig å hjelpe ukrainere. Disse medlemmer viser til at Norge i lange perioder har tatt imot flere ukrainske fordrevne enn det Sverige, Danmark og Finland gjorde til sammen. Disse medlemmer mener et viktig tiltak for å få ned innvandringen er å sette ytelsene til flyktninger til maksimalt svensk og dansk nivå. Disse medlemmer viser til behandlingen av Dokument 8:44 S (2023–2024) jf. Innst. 196 S (2023–2024), hvor Fremskrittspartiet fremmet forslag om å ikke ha bedre ytelser for flyktninger i Norge enn i Danmark og Sverige. Disse medlemmer mener det er viktig at Norge holder en streng linje på innvandringsfeltet, og det er fortsatt viktig at Norge gjennomfører innstramninger på dette feltet. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet har fremmet en rekke forslag på dette feltet, Representantforslag 156 S (2024–2025) om en restriktiv familieinnvandringspolitikk, Representantforslag 159 S (2024–2025) om å stramme inn reglene for nye statsborgerskap, Representantforslag 41 S (2024–2025) om at Norge skal vurdere å tre inn i Storbritannias migrasjonsavtale med Rwanda, og Representantforslag 169 S (2023–2024) om at juks aldri skal lønne seg i asyl- og innvandringsaker. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet i denne perioden har fremmet forslag om å endre dagens introduksjonsprogram, slik at de som kommer hit, ikke blir passive, men kommer seg ut i arbeid, jf. Dokument 8:8 S (2024–2025). Disse medlemmer viser til at mange kommuner spesielt på det sentrale Østlandet sliter med sekundærbosetting av innvandrere, og konsekvensene av dette er press på tjenestetilbudet i den kommunen som de flytter til. Disse medlemmer viser også til at mange kommuner allerede har en stor andel innbyggere fra ikke-vestlige land, og at dette kan ha noen åpenbare utfordringer. For eksempel er det en risiko for etablering av parallelle samfunn som man ser tendenser til enkelte steder, spesielt i Oslo. Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiet har fremmet forslag om en mer restriktiv politikk for sekundærbosetting og bosetting av innvandrere, og viser derfor til forslag og merknader i Innst. 330 S (2024–2025), jf. Dokument 8:181 S (2024–2025).

3.1.5 GENERELLE MERKNADER FRA SOSIALISTISK VENSTREPARTI

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener sterke fellesskap gir mennesker frihet og muligheter uavhengig av bakgrunn. Kommunene og fylkene er grunnmuren samfunnet. Alle bor og lever livet sitt i en kommune. Her skal barna vokse opp,

innbyggerne arbeide og eldes, og arbeidsplassene og hverdagslivet fungere. Gode offentlige fellesfinansierte tjenester er derfor en viktig bærebjelke for et godt og livskraftig samfunn med små forskjeller. Dette medlem viser til at landet er inne i en dyrtid skapt av krig, konflikt og usikre tider for verdensøkonomien etter presidentvalget i USA, og at dette berører både innbyggere og kommunesektoren i stor grad.

Dette medlem er bekymret over raskt voksende økonomiske forskjeller i Norge og alt det fører med seg av sosioøkonomiske problemer, dårlig helse, stress og faren for økende kriminalitet og utenforskap. Det er derfor svært viktig å styrke kommuneøkonomien og opprettholde rimelige fellesfinansierte tjenester av høy kvalitet for innbyggerne, som gratis barnehage, skole, utdanning, tannhelse, helsetjenester og eldreomsorg. Dette medlem mener at å ta mer politisk kontroll over boligmarkedet og sikre alle et trygt hjem vil være en nøkkel for både å møte demografiutfordringer, skape trygghet i menneskers liv, forebygge psykisk uhelse, sikre trygge oppvekstmiljø for barn og motvirke sterkt klassedelte byer.

Dette medlem viser til SIFOs siste oppdaterte tall for 2025, som viser at utgiftene til mat og drikke for husholdningene har økt med hele 30 pst. siden 2021. Samtidig har økte renter, økte kommunale avgifter og press i leiemarkedet gitt vesentlig høyere bokostnader for folk. Boligbyggingen har stanset opp på grunn av sterkt økte materialkostnader og økte renter, som gjør nye boliger for dyre for folk med alminnelige inntekter. Det er de med de laveste inntektene som sliter mest i dyrtiden, derfor mener dette medlem at det trengs en omfordelende politikk og en boligpolitikk der det bygges opp en ikke-kommersiell utleiesektor, for å trygge folk som av økonomiske grunner er avhengige av å leie bolig, sin hverdag.

Dette medlem mener de offentlige velferdstjenestene skaper stor verdi for samfunnet og for næringslivet. Gode tjenester til alle gjør at flere kan ta utdanning og være i jobb, og komme raskere tilbake til jobb når sykdom rammer eller familiemedlemmer trenger pleie og omsorg. Dette medlem viser til at det er et gap mellom kommunesektorens pålagte oppgaver, kravene til god kvalitet, rettssikkerhet og god service, og de økonomiske rammene som blir stilt til disposisjon.

Dette medlem mener gapet mellom kommunesektorens pålagte oppgaver og finansiering må tettes. Sosialistisk Venstreparti og dette medlem mener det bør bevilges 8 mrd. kroner mer til rammefinansiering av kommuner og fylker enn det regjeringen har varslet i kommuneproposisjonen for 2026, fordelt med 4,7 mrd. kroner til kommunene og 2,9 mrd. kroner til fylkeskommunene. Dette vil være en reell styrking av kommunal sektor som gir et faktisk handlingsrom til å prioritere rettferdig fordeling og miljø.

Dette medlem viser til at forskjellen mellom partiene vises i hvor høyt ulike partier prioriterer velferd. Det er ikke skoleeleven, hjelpepleieren eller bestemor som er for dyr. Det som mangler, er mot og evne til å prioritere det som er viktigst, og vilje til å fordele goder og byrder mer rettferdig. Det skal være høy kvalitet i skoler, omsorg og forvaltning. Kommunene skal ha økonomisk handlingsrom for å legge til rette for levende kulturliv, ivareta natur og miljø, være en god samarbeidspartner for næringslivet og sikre aktive og levende lokalsamfunn. Dette medlem mener derfor det er viktig å legge til rette for at kommunesektoren skal være en god arbeidsgiver, satsing på hele, faste stillinger, og en serviceinnstilt organisasjon for innbyggerne, frivillig sektor og næringslivet.

Dette medlem mener denne økningen er nødvendig for at kommunene og fylkene skal kunne bygge og vedlikeholde nødvendig infrastruktur og utvikle gode velferdstjenester for alle uansett lommebok:

- Øke de frie midlene til kommunene og fylkene
- Sikre gratis tannhelse
- Sikre økt bemanning i eldreomsorgen
- Bedre bemanningssituasjonen i barnehager
- Tilby gratis SFO med god kvalitet
- Styrke det psykiske helsetjenestetilbudet i kommunene
- Øke minstesatsen for sosialhjelp med 10 pst.
- Styrke krisesentertilbudet
- Styrke barnevernet
- Styrke kollektivtransporten
- Legge om til null- og lavutslipps kollektivtrafikk og styrke kollektivtrafikken
- Kompensasjonsordning til omlegging av lav- og nullutslippsbåter og -ferger
- Øke vedlikehold og ras- og skredsikring av fylkesveiene
- Styrke kommunale bibliotek og fritidsklubber
- Styrke integreringen ved å styrke innføringsklassene
- Likestille kommunene i Nord-Troms med Finnmark i Nord-Norge-tilskuddet
- Barnehage for alle.

Dette medlem viser til kommuneproposisjonen for 2025, der regjeringen prioriterte 250 mill. kroner begrunnet i bemanning i barnehager. Denne summen ble etter forhandlinger om statsbudsjett med Sosialistisk Venstreparti økt med 550 mill. kroner, opp til 800 mill. kroner. Dette medlem viser til at Utdanningsforbundet uttrykker at det er en bemanningskrise i barnehagene, i VG fredag 23. mai 2025, i saken «Barnehageplass: – Mener vi er inne i en stor krise», skrevet av journalistene Frank Ertesvåg og Synne Eggum Myrvang. I artikkelen peker Utdanningsforbundet på at det er for lav bemanning, for dårlig rekrutte-

ring, for høyt sykefravær og for mange som ikke får innfridd retten til barnehageplass. Dette medlem viser til at budskapet ikke er nytt, men derimot svært alvorlig. Ved forhandlinger om et nytt barnehageforlik var Sosialistisk Venstreparti svært tydelig på at bemanningsnormen måtte styrkes i loven. Bakgrunnen for kravet var at bemanningen systemisk er lavere i de store kommersielle barnehagene enn i de øvrige barnehagene. I Udirts statistikk over de private barnehagene «Private barnehager – ikke en og samme ting» fra 2023 vises det at det er generelt lavere personalkostnader i barnehager tilknyttet konsern, da de har flere barn per årsverk enn øvrige private barnehager. De har også lavere lønns- og pensjonsnivå. Dette medlem mener at dette tyder på at dagens lovverk ikke setter strenge nok krav til bemanning, og mener at bemanningsnormen og krav til ansatte per barn må strammes inn.

Dette medlem viser til prosjektet «toppet bemanning» i Trondheim kommune, som gikk ut på å ha en ekstra voksen i full stilling i barnehagene. Resultatet fra prosjektet viser at sykefraværet holdt seg på et lavere nivå i de elleve forsøksbarnehagene enn i de andre kommunale barnehagene, og opptil 2,5 prosentpoeng lavere enn snittet. Barnehagene melder om mindre slitasje da det er flere på jobb. Dette medlem mener disse tallene tydelig taler for at bedre bemanning er en viktig og riktig investering for både barnas og de ansattes velferd. Dette medlem ønsker derfor å øke tilskuddene til kommunene mer enn det regjeringen legger opp til i kommuneproposisjonen.

Dette medlem viser til at SFO skal være en viktig del av den inkluderende og utjevnerende fellesskolen, og ikke en kilde til utestenging og forskjeller. Dette medlem viser derfor til representantforslag fra Sosialistisk Venstreparti om gratis skolefritidsordning (SFO) og tiltak for å sikre SFO-tilbud med høy kvalitet i Dokument 8:213 S (2020–2021), hvor det foreslås å iverksette en fireårsplan for innføring av gratis heldagsplass i SFO for alle barn fra 1. til 4. klasse fra høsten 2021. Dette medlem viser til budsjettavtalen mellom Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet og Senterpartiet fra 2024 om gratis halvdagsplass på SFO for 1. til 3. trinn, med oppstart for 3. trinn skoleåret 2024–2025. Dette medlem mener et viktig neste steg er å prioritere et kvalitetsløft for SFO, gjennom å utvide tilbudet og styrke bemanningen i SFO. Dette medlem viser til budsjettavtalen mellom Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet og Senterpartiet fra 2025, hvor det ble satt av 550 mill. kroner til økt bemanning i SFO samt 20 mill. kroner til en egen søkbar pott til å øke kvaliteten i SFO, blant annet gjennom samarbeid med kulturskolen og idrettslag. SFO skal være et gratis fellesskap med lek, fysisk aktivitet og kulturtilbud. Dette medlem viser til høringen om å lovfeste retten til 12 timer gratis skolefritidsordning for elever på 1. til 3. trinn, og mener det er

viktig at SFO blir en lovfestet rettighet. Dette medlem ønsker flere hele stillinger for ansatte som jobber i SFO, i tillegg til å styrke samarbeidet mellom skole og SFO, hvilket vil bidra til å styrke kvaliteten i både skole og SFO og bedre arbeidsvilkår for ansatte.

Dette medlem vil videre vise til at frafallet i videregående opplæring fremdeles er for stort. Sosialistisk Venstreparti vil derfor prioritere tiltak for å følge opp elever i den videregående skolen. Samtidig som Ungdata-undersøkelsene til velferdsforskningsinstituttet NOVA rapporterer om at stadig flere unge opplever økt press, stress, ensomhet, utenforskap og dårligere mental helse, vet man også at barne- og ungdomspsykiatrien har hatt en massiv økning av henvisninger de siste årene. Ifølge Helse Sør-Øst har de hatt en økning i henvisninger på nesten 40 pst. fra 2019. Dette medlem viser til at skolen er den viktigste arenaen for å møte barn og unge. Det er svært viktig at skolen danner rammene for en god oppvekst, gjennom at barn og unge føler seg trygge, opplever tilhørighet og trives. Skal det gis rom og tid til at lærerne skal kunne følge opp elevenes motivasjon og faglige progresjon, er det viktig å styrke laget rundt læreren og eleven. Dette medlem vil derfor øke tilskuddet til fylkeskommunene, slik at det er gode nok økonomiske rammevilkår til å kunne prioritere å styrke laget rundt elevene i den videregående skolen.

Dette medlem viser til at kultur er en grunnleggende del av et levende demokrati og et inkluderende samfunn. Kultur skaper fellesskap, tilhørighet og identitet og gir rom for både ytring, refleksjon og kreativ utfoldelse. Dette medlem mener at alle skal ha tilgang til kultur, uavhengig av hvor de bor eller hvilken bakgrunn de har. Derfor er det avgjørende at kulturtilbudene i kommunene styrkes, og at det legges til rette for at barn, unge og voksne kan delta i meningsfulle fritids- og kulturaktiviteter. Dette medlem viser til at Sosialistisk Venstreparti i sitt alternative statsbudsjett har prioritert tiltak som fremmer tilgjengelighet, mangfold og kvalitet i det lokale kultur- og velferdstilbudet.

Dette medlem viser til at fritidsklubber er en viktig del av det forebyggende arbeidet for barn og unge og en arena for sosialt fellesskap, mestring og inkludering. Fritidsklubbene gir ungdom et trygt sted å være og bidrar til å utjevne sosiale forskjeller. Dette medlem mener at alle barn og unge skal ha tilgang til gratis og tilgjengelige møteplasser i nærmiljøet, og at retten til fritidsklubb må lovfestes. Dette medlem mener det er nødvendig med en nasjonal satsing for å sikre et likeverdig tilbud i hele landet.

Dette medlem viser til at bibliotekene er blant de mest brukte og mest likte offentlige tjenestene, og at de spiller en avgjørende rolle i å fremme leselyst, tilgang til kunnskap og kulturell deltakelse. Bibliotekene er også viktige møteplasser og inkluderingsarenaer. Dette medlem viser til at Sosialistisk Venstreparti har

vært kritisk til at regjeringens leseleststrategi ikke inneholdt et reelt løft for bibliotekene, og mener det er behov for betydelig økte midler til både drift og investeringer. Sosialistisk Venstreparti har foreslått å øke det kommunale tilskuddet til bibliotekdrift, og dette medlem understreker viktigheten av å styrke innkjøpsordningene for ny norsk litteratur.

Dette medlem understreker at krisesentrene er en helt sentral del av samfunnets beredskap for å beskytte voldsutsatte, og at det er store forskjeller i tilbudet mellom kommuner. Mange krisesentre mangler tilstrekkelige ressurser, og det er behov for både bedre finansiering og tydeligere lovforankring. Dette medlem viser til at Sosialistisk Venstreparti har fått gjennomslag for at regjeringen skal etablere en investeringsordning for bygging av krisesentre, og mener det er på overtid med en revidering av krisesenterloven for å sikre et likeverdig og forpliktende tilbud for alle som trenger det, i hele landet.

Dette medlem viser til at det kommunale barnevernet har et stort ansvar for å sikre barns rett til omsorg og beskyttelse, men at mange tjenester er under press. Det er store variasjoner i kvalitet og kapasitet mellom kommunene, og mange barnevernstjenester sliter med høy arbeidsbelastning og for lav bemanning. Dette medlem viser til at Sosialistisk Venstreparti har foreslått en betydelig styrking av det kommunale barnevernet, både gjennom økte rammetilskudd og målrettede satsinger. Det er behov for bedre bemanning, høyere kompetanse og mer systematisk oppfølging, og staten må ta et større ansvar for å sikre likeverdige tjenester i hele landet.

Dette medlem vil understreke at for å få en full likestilling mellom tannhelse og med andre helsetjenester er det nødvendig med en kraftig utbygging av den offentlige tannhelsetjenesten. Tannhelseutvalget, som ble nedsatt som et resultat av Sosialistisk Venstrepartis forhandling med regjeringspartiene, skal sikre en full gjennomgang av dagens regelverk og komme med forslag til hvordan tannhelsetilbudet kan likestilles med andre helsetilbud.

Dette medlem viser til at Stortinget i Innst. 458 L (2024–2025) har innstilt på å utvide de lovfestede rettighetene i tannhelsetjenesteloven, blant annet sikret at unge voksne opp til og med det året de fyller 28 år får rettigheter i den offentlige tannhelsetjenesten. Dette er et direkte resultat av forhandlinger mellom regjeringspartiene og Sosialistisk Venstreparti.

Dette medlem viser til enigheten om statsbudsjettet for 2025 mellom Sosialistisk Venstreparti og regjeringspartiene, hvor det ble satt av midler til å styrke den offentlige tannhelsetjenesten, slik at tjenesten bedre kan gjennomføre allerede vedtatte endringer. I forliket ble det enighet om 75 pst. rabatt på tannhelse for 25-, 26-, 27- og 28-åringer fra 1. januar 2025. Dette

medlem vil understreke at det er avgjørende at disse midlene når fram til den offentlige tannhelsetjenesten, som har stor bruk for midlene. Dette medlem vil understreke at når flere nå får lovfestet rett til billig behandling i den offentlige tannhelsetjenesten, må tjenesten gjøre de nødvendige utvidelser og oppgraderinger, slik at den når alle det gjelder. Dette medlem vil understreke at tannhelsetjenesten bør planlegges å nå sitt oppdrag uten å måtte gjøre seg avhengig av anbud og innleie fra private aktører.

Dette medlem viser til at Sosialistisk Venstreparti mener tannhelsereformen må fortsettes å rulle ut, og foreslår derfor å sette av 800 mill. kroner til tannhelse i 2026.

Dette medlem merker seg videre at det er svært store forskjeller i det psykiske helsetilbudet i kommunene. Dette medlem mener det er viktig å prioritere ressurser til det psykiske helsetilbudet i kommunene, slik at kommunene er i stand til å legge til rette for et helhetlig og enkelt tilgjengelig tilbud til alle innbyggere som trenger det.

Dette medlem mener at det offentlige må ta ansvar for at det bygges flere boliger, for å dekke de reelle boligbehovene i kommunene. Boligene som bygges, må være gode og mulige å leve i over tid, også for bevegelseshemmede. Det er viktig å sørge for at flere boliger blir tilgjengelige for alle, og legge til rette for flere ikke-kommersielle rimelige utleieboliger med god kvalitet for de mange som på grunn av lave inntekter og høye levekostnader nå ikke har mulighet til å kjøpe egen bolig.

Dette medlem mener at for å få slutt på for høye leiepriser i byene er det behov for å bygge opp en tredje boligsektor med utleieboliger med pris- og omsetningskontroll, slik at leietakerne både er sikret leiepriser det er mulig å leve med, og tryggere og mer forutsigbare leieforhold. Derfor mener dette medlem at det er på sin plass at et av tiltakene i Meld. St. 13 (2023–2024) Bustadmeldinga er at Husbanken nå skal gjenreises som en motor i sosial boligpolitikk, i tillegg til at lånerammene har blitt kraftig utvidet i statsbudsjettavtalen for 2024 mellom Sosialistisk Venstreparti og regjeringspartiene Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Dette medlem mener også det er et steg i riktig retning at Sosialistisk Venstreparti og regjeringspartiene ble enige om en prøveordning om startlånsordning for unge førstegangsetablerere, og mener at denne prøveordningen må bli permanent, slik at flere grupper som har utfordringer med å komme seg inn på boligmarkedet, kan få startlån. Dette medlem viser videre til forliket om statsbudsjettet for 2023 mellom Sosialistisk Venstreparti og regjeringspartiene Arbeiderpartiet og Senterpartiet om at det skal settes ned et Husleielovutvalg som skal foreslå lovendringer for å gi leietakerne bedre rettigheter og mer stabilitet i bosituasjonen. Husleielovutvalget leverte 31. januar 2024 sin første delrapport om kontrakt-

lengde og oppsigelsesvern. Dette medlem viser til budsjettavtalen for statsbudsjettet for 2023 mellom Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Dette medlem er svært skuffet over regjeringens avtalebrudd, da det ikke er blitt lagt fram en lovproposisjon for ny husleielov før stortingsvalget 2025, slik partiene var enige om. Dette medlem mener det er svært viktig at Husleielovutvalgets to rapporter blir fulgt opp så snart som råd, slik at man kan trygge leietakerne og sikre mer forutsigbarhet på utleiemarkedet.

Dette medlem viser til de tiltakende klimaendringene og naturtapet som forsterker effekten av klimaendringene. Klimaendringene vil øke kostnadene med vedlikehold av infrastruktur i kommuner og fylker, og gjør det nødvendig å trappe opp arbeidet med å forebygge skader, bevare natur og gjøre klimatilpasninger i kommunene. Dette medlem viser til Totalberedskapskommisjonens rapport og behandling av denne i Stortinget, og at behovet for å trappe opp sikkerheten og beredskapen i samfunnet. Dette medlem mener samfunnets beredskapsevne i stor grad vil være avhengig av at det bor folk i hele landet, at fylker og kommuner har ressurser til å vedlikeholde felles infrastruktur, samt at de har ressurser nok til å planlegge og øve for akutte hendelser.

Dette medlem er bekymret for den lokale kollektivtransporten. I fylke etter fylke meldes det nå om prisøkning og rutekutt. Dette kan medføre at færre reiser kollektivt, som i neste omgang gir nye prisøkninger og rutekutt for å kompensere. Dette er en ond sirkel som fører til at biltrafikken øker, til ulempe for alle. For alle uten tilgang til privatbil blir konsekvensene store. Rutekutt betyr at de rett og slett ikke kommer seg dit de skal, når de skal. Stortinget har slått fast et nullvekstmål for personbiltrafikken i byområdene. Det er det ikke mulig å få til uten å styrke kollektivtransporten vesentlig. Den store satsingen på kollektivtransport i Norge har vært vellykket. I mange fylker og mange byområder har kollektivtransporten tatt andeler fra biltrafikken. Det har redusert utslipp, og trafikkreduksjonen har gjort byområdene bedre å bo i. Nå står en i fare for at det motsatte vil skje fremover.

Dette medlem ser at kostnaden ved å drifte kollektivtransporten har økt kraftig. Dette vises særlig når nye anbud skal inngås.

3.1.6 GENERELLE MERKNADER FRA RØDT

Komiteens medlem fra Rødt mener kommunene er hjertet i den felles velferden og et av de viktigste verktøyene man har i kampen mot Forskjells-Norge. Alle skal kunne leve et godt liv uansett hvor mye penger man har på konto, eller hvor man bor i landet. Trang kommuneøkonomi resulterer ofte i kutt og sentralisering av tjenestene til innbyggerne. Dette medlem

viser til at akkurat nå er det økonomiske handlingsrommet til mange av landets kommuner alvorlig. Dette medlem viser til at skoler og sykehjem legges ned, og at i flere kommuner sliter lokalpolitikere med å få budsjettene til å gå opp. Dette medlem viser til at KS sitt hovedstyre 25. september 2024 sendte et brev til alle partiene på Stortinget der det stod blant annet:

«Det er urovekkende å se kontrasten mellom virkelighetsforståelsen i stortingssalen og landets kommune- og fylkestingssaler. I Stortinget skryter flertallet av et historisk godt kommuneopplegg. Ute hos lokalpolitikere er det svært krevende.»

Dette medlem sier seg enig med KS og mener at situasjonen er svært alvorlig. Selv etter den helt nødvendige styrkingen av kommunenes inntekter i nysalderingen av i Prop. 36 S (2024–2025) og den varige økningen på 5 mrd. kroner, så vil fortsatt mange kommuner slite økonomisk. Dette medlem mener at kommunene må settes i stand til å tilby gode tjenester for folk i hele landet. Derfor er en styrket kommuneøkonomi en av de største satsingene for Rødt, og det er det viktigste tiltaket for å sikre bosetting og vekst i hele landet.

Dette medlem viser til at Rødt i sitt alternative statsbudsjett for 2025 styrker kommunene med over 15 mrd. kroner, hvorav 4 mrd. kroner er frie inntekter til kommunene og 1 mrd. kroner er frie inntekter til fylkeskommunene. Dette medlem har tillit til at kommunene selv vet hva innbyggerne deres trenger mest, om det så er flere ansatte i eldreomsorgen, å styrke hele laget i skolen, beholde et viktig sykehjem i kommunen eller å bygge en ny barnehage. Dette medlem mener det derfor er helt avgjørende at kommunene og fylkeskommunene fra nord til sør og øst til vest faktisk får gode økonomiske rammer til å videreutvikle og tilby bedre tjenester til innbyggerne sine. Dette medlem mener kommunene i disse tider også trenger midler til å øke sosialhjelpen, noe som er viktig for å ivareta innbyggerne som trenger det mest. Dette medlem er sterkt bekymret for hvorvidt det kommunale og statlige sikkerhetsnettet i tilstrekkelig grad fanger opp folk som kjenner de økte prisene på kroppen. Dette medlem mener det er kritisk viktig at minsteytelser i velferdsstaten økes, og at Nav-kontorer over hele landet får nok ressurser og blir satt i stand til å bistå mennesker som trenger det. Å ivareta innbyggerne under svært vanskelige økonomiske forhold blir en av kommunenes viktigste oppgaver også det kommende året. Dette medlem vil vise til alle forslagene Rødt har fremmet på Stortinget til det beste for dem som trenger det mest, deriblant innføring av en makspris på strøm på 35 øre/kWh, en styrking av alle velferdsstatens minsteytelser og forslag for å sikre et mer tilgjengelig Nav. Dette medlem mener det var riktig av regjeringen å utarbeide et nytt forslag til inntektssystem, og dette medlem viser til

at Rødt støttet hovedlinjene som inntektssystemet bygget på, i Stortinget. Et mer rettferdig og utjevnende inntektssystem er viktig for å gi alle kommuner bedre forutsetninger for å tilby gode tjenester for innbyggerne i hele landet. Dette medlem vil understreke at kommunene står for en helt essensiell del av arbeidet med å bosette og integrere dem som kommer til Norge fra andre land. Dette medlem viser til at siden Russlands brutale og folkerettsstridige invasjon av Ukraina 24. februar 2022, har norske kommuner tatt imot om lag 90 000 flyktninger fra Ukraina. Det norske samfunnet, kommunene, frivilligheten og mange andre har siden krigsutbruddet stilt opp, vist solidaritet og samhold, tatt imot og hjulpet alle de som har flyktet fra krigens grusomhet og brutalitet. Den ekstraordinære situasjonen som særlig kommunene plutselig befant seg i, har krevd mye og satt et stort press på kommunene. Likevel har viljen og evnen til bosetting av ukrainske flyktninger vært stor, og dette medlem mener det er mange som skal ha en stor takk for nettopp dette. Dette medlem mener derfor det er viktig at staten stiller opp for kommunene og kompenserer dem for alle merkostnader som følge av den ekstraordinære situasjonen med det store mottaket av ukrainere til Norge. I tillegg til å få kompensert utgifter er det viktigere enn på lenge at kommunene får drahjelp og stimulanser til å drive en aktiv boligpolitikk gjennom tilskudds- og stimuleringsordninger gjennom Husbanken. Mange kommuner har utfordringer med boligmarkedet, og disse har blitt forsterket gjennom den storstilte bosettingen av fordrevne fra Ukraina i kombinasjon med en enorm økning i leiepriser. Dette medlem viser til at Rødt har fremmet flere forslag for å ta tilbake kontrollen over boligmarkedet, deriblant et tak på årlig husleieprisvekst på 2 pst. Dette medlem vil også vise til alle forslag Rødt var med på å fremme i Stortingets behandling av Meld. St. 13 (2023–2024), jf. Innst. 327 S (2023–2024). Dette medlem vil også vise til alle Rødts merknader og forslag i Dokument 8:172 S (2024–2025), jf. Innst. 328 S (2024–2025), der Rødt har fremmet 30 forslag for å gjenreise en sosial boligpolitikk til det beste for folk. Dette medlem mener boligmarkedet i Norge har blitt en forskjellsmaskin, og viser til at boligsektoren i Norge er en av de minst regulerte i Europa. For stadig flere forblir boligdrømmen en fjern drøm. Dette medlem mener at alle skal ha rett til et godt sted å bo og til en rimelig penge, uansett om man leier eller eier. Dette medlem ønsker derfor å gjenreise Husbanken som et verktøy for en mer aktiv og sosial boligpolitikk og for en bedre distriktspolitikk i hele landet.

3.2 Økonomisk opplegg for kommuner og fylkeskommuner i 2025 og 2026

Det vises til proposisjonens kapittel 2, der det økonomiske opplegget for kommuner og fylkeskommuner i 2025 og 2026 omtales nærmere.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at regjeringen legger opp til en realvekst i kommunenes frie inntekter på et intervall mellom 4,2 mrd. kroner og 4,9 mrd. kroner i 2026. Dette vil gi et handlingsrom ut over merutgifter til demografi på mellom 1,3 og 2 mrd. kroner. Det foreslås at handlingsrommet fordeles med 85 pst. på kommunene og 15 pst. på fylkeskommunene. Disse medlemmer mener regjeringen med dette legger til rette for at kommunene og fylkeskommunene fortsatt skal kunne yte god velferd til sine innbyggere. Disse medlemmer viser til at regjeringen med dette har foretatt en kraftig styrking av kommuneøkonomien i løpet av denne regjeringsperioden.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen i revidert nasjonalbudsjett for 2025 foreslår å kompensere kommunene med 4,1 mrd. kroner for å dekke kommunesektorens merkostnader til pensjon, herunder effekten av ny offentlig AFP. Disse medlemmer mener det er viktig at kommunesektoren kompenseres for utgifter til pensjon. Videre viser disse medlemmer til at det i kommuneproposisjonen foreslås at merkostnader til pensjon fra og med 2026 ikke vil inngå i realvekst, men bli kompensert gjennom kommunal deflator. Disse medlemmer merker seg at det vil forenkle fremstillingen av kommunenes inntektsvekst.

Disse medlemmer merker seg at det har akkumulert seg et betydelig premieavvik på 66 mrd. kroner i kommuneregnskapene, og at departementet vurderer at det er grunnlag for å gjøre justeringer i beregningsforutsetningene, og derfor tar sikte på en gradvis justering i årene fremover. Disse medlemmer støtter dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at den økonomiske situasjonen i kommunesektoren var god over flere år. Disse medlemmer viser til at siden 2015 har netto driftsresultat for sektoren stort sett ligget godt over anbefalt nivå fra Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU). Dette har bidratt til at mange kommuner og fylkeskommuner har kunnet bygge opp disposisjonsfond. Disse medlemmer merker seg at 2024 var et krevende år for kommunesektoren, og at de foreløpige KOSTRA-tallene viser et netto driftsresultat for sektoren samlet på 0,3 pst. Dette er det svakeste resultatet siden 2008 og klart under TBU sin anbefaling på netto driftsre-

sultat på 2 pst. over tid. Kommunene fikk netto driftsresultat på -0,2 pst. mot et anbefalt nivå på 1,75 pst., mens fylkeskommunene fikk et netto driftsresultat på 2,7 pst. mot et anbefalt nivå på 4 pst. over tid. Disse medlemmer merker seg at regjeringen mener at det svake resultatet må sees i sammenheng med skattesvikt, og at kommunene trenger tid til å tilpasse seg det høye kostnadsnivået og høy utgiftsvekst blant annet for barnevern og sosialtjenester. Disse medlemmer forventer at regjeringen i 2025 vil ha skatteanslag som samstemmer bedre med de faktiske skatteinntektene. Dette vil skape større forutsigbarhet for kommunesektoren.

Disse medlemmer viser til at omtrent seks av ti kommuner hadde negative netto driftsresultater i fjor. Dette fører til at mange kommuner må ta av disposisjonsfondet for å kunne levere gode tjenester samt dekke opp for negative resultater. Disse medlemmer merker seg at dette forklares med skattesvikt og at kommunene trenger tid til å tilpasse seg det høye kostnadsnivået og høy utgiftsvekst blant annet for barneverns- og sosialtjenester.

Disse medlemmer merker seg videre at anslaget for den kommunale deflatoren er endret fra 4,1 pst. i nasjonalbudsjettet 2025 til 3,9 pst. i revidert nasjonalbudsjett for 2025.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener at et handlingsrom ut over merutgifter til demografi på mellom 1,3 og 2 mrd. kroner er en viktig økning, men dette medlem mener dette ikke er tilstrekkelig for å møte behovet for rammefinansiering av velferdstjenestene i kommunene og fylkene. Dette medlem mener det er viktig å kompensere for ekstraordinære kostnadsøkninger i vesentlige tjenestoområder som deflatoren ikke fanger godt nok opp, for eksempel de ekstraordinære utgiftene til materiell i kollektivtilbudet, økte kostnader til å skaffe bolig og tjenester til mennesker med akutte behov, økte vedlikeholdskostnadene som kommer med klimaeendringene, samt nødvendige investeringer for klimatilpasning og bedret beredskap og sikkerhet. Dette medlem mener at det er nødvendig å bedre finansieringen av kommuner og fylkeskommuner betraktelig om de skal yte gode tjenester, ivareta viktig infrastruktur og beredskap og være en motor for god samfunnsutvikling.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 øke kommunesektorens ramme med 6 mrd. kroner ut over regjeringens forslag i kommuneproposisjonen for 2026, med anslagsvis 3,7 mrd. kroner til kommunene, 1,9 mrd. kroner til fylkene og 400 mill. kroner til ny ordning med inntektssikring til kommuner med

store uforutsette kostnader til særlig ressurskrevende tjenester.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til det regionalpolitiske tilskuddet for Nord-Norge og innsatssonen i Nord-Troms og Finnmark. Disse medlemmer mener at innsatssonen i de sju kommunene i Nord-Troms bør likestilles med innsatssonen i Finnmark.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen likestille innsatssonen i Nord-Troms med innsatssonen i Finnmark i distrikts-tilskudd Nord-Norge i forslag til statsbudsjett for 2026.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at kommunene i innsatssonen i Nord-Troms allerede i dag mottar betydelige beløp gjennom distriktstilskudd Nord-Norge. De høye satsene på distriktstilskudd Nord-Norge er en av flere grunner til at kommunene i innsatssonen i Nord-Troms hadde utgiftskorrigerte frie inntekter godt over landsgjennomsnittet i 2024. Disse medlemmer viser videre til at de regionalpolitiske tilskuddene finansieres innenfor det samlede rammetilskuddet, og endringer i satsene vil derfor gi fordelingsvirkninger for alle landets kommuner. En eventuell økning i distriktstilskuddet til kommunene i innsatssonen i Nord-Troms, som allerede har et høyt inntektsnivå, vil innebære redusert innbyggertilskudd til alle andre kommuner. Disse medlemmer viser til at det blant kommunene som vil få reduserte inntekter, er en rekke distriktskommuner med befolkningsnedgang og et lavere inntektsnivå i innsatssonen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt er sterkt bekymret for hva det dårlige økonomiske resultatet fører til for tjenestetilbudet og presset på de ansatte i kommunene. Disse medlemmer viser til tilbakemelding fra kommuner om kompetanseflukt som følge av nedbemanninger for å få budsjetter i balanse og på grunn av at innstramninger øker presset å gjenværende nøkkelpersonale. Disse medlemmer er særlig bekymret for de dårligst stilte 10 pst. av kommunene, som ikke lenger har disposisjonsfond, og som heller ikke har vesentlige finansinntekter utenom inntektssystemet.

Komiteens medlem fra Rødt viser til Rødts merknader og forslag både i Innst. 440 S (2023–2024), jf. Prop. 102 S (2023–2024) Kommuneproposisjonen 2025 og Innst. 16 S (2024–2025), jf. Prop. 1 S (2024–2025) Statsbudsjettet 2025 (kapitler fordelt til kommunal- og forvaltningskomiteen). Dette medlem viser til at med Rødts sitt opplegg for kommunesektoren ville situasjonen for landets kommuner vært betydelig bedre. I

Rødts alternative statsbudsjett for 2025 ble det foreslått å øke kommunenes frie inntekter med 4 mrd. kroner, fylkeskommunenes frie inntekter med 1 mrd. kroner og kommunesektoren er foreslått styrket med nær 15 mrd. kroner totalt. Dette medlem viser til at regjeringen i Prop. 142 S (2024–2025) legger opp til en vekst i kommunesektorens frie inntekter i 2026 i intervallet 4,2–4,9 mrd. kroner, som er beregnet til å gi et handlingsrom ut over merutgifter til demografi på 1,3–2 mrd. kroner. Dette medlem mener det ikke er tilstrekkelig all den tid det er en krise for kommuneøkonomien i Norge, som går på direkte bekostning av folks velferdstjenester, og som fører til sentralisering, kutt og nedleggelser. Dette medlem mener kommunene fortsatt må settes i stand til å både bevare eksisterende velferdstjenester til befolkningen og videreutvikle dagens tjenestetilbud. Derfor mener dette medlem det er helt nødvendig med ytterligere styrking av kommunesektorens frie inntekter, ut over hva regjeringen allerede har varslet i Kommuneproposisjonen 2026.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 øke kommunesektorens inntekter med minst 10 mrd. kroner ut over regjeringens forslag i Kommuneproposisjonen 2026.»

3.2.1 RESSURSKREVENDE TJENESTER

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at ordningen med toppfinansiering av ressurskrevende tjenester i kommunene gir støtte til ekstraordinært store utgifter til sterkt hjelpetrequende personer. Kommuner som Moskenes har på grunn av et svært stort behov store utfordringer økonomisk, og det er ment at denne ordningen skal avlaste enkeltkommuner. Disse medlemmer mener ordningen burde gjelde for alle kommuner for å nå målet om at enkeltpersoner ikke skal oppleve at deres hjelpebehov går ut over kommunens økonomi.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til viktigheten av ordningen med toppfinansiering av ressurskrevende tjenester. Disse medlemmer viser til at kommunene i dag kan søke refusjon for deler av lønnsutgifter knyttet til mottakere under 67 år over et innslagspunkt på ca. 1,7 mill. kroner i 2025 i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester. Disse medlemmer vil videre peke på at ordningens aldersgrense på 67 år slår uheldig ut for kommunene, og mener aldersgrensen på 67 år i Helsedirektoratets refusjonsordning for særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester bør fjernes helt. Disse medlemmer viser til at statsråd Kjersti

Stenseng i svar til kommunal- og forvaltningskomiteen skriver:

«Departementet har ikke oversikt over kostnader for enkeltpersoner etter at de har fylt 67 år og kan således ikke anslå provenyet ved å fjerne aldersgrensen.»

Disse medlemmer mener det bør utredes nærmere.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2026 vurdere å forbedre toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester i kommunene.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2026 komme med et anslag på proveny av og gjøre en vurdering om å fjerne aldersgrensen på 67 år for toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester.»

Komiteens medlem fra Rødt viser til at Rødt i sitt alternative statsbudsjett for 2025 økte posten med 144 mill. kroner. Dette gjøres med formål om å senke innslagspunktet for ressurskrevende tjenester med 20 000 kroner, noe som både er bra for kommuneøkonomien og brukerne av ressurskrevende tjenester.

3.2.2 EIENDOMSSKATT

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at mange husholdninger sliter økonomisk. Disse medlemmer viser til at eiendomsskatten er usosial, rammer skjevt og ikke tar hensyn til husholdningens inntekt, gjeld eller betalingsevne. Folk investerer i bolig og hytter av hensyn til egen families velferd. Derfor bør ikke boliger ses på som skatteobjekter på lik linje med andre investeringer. Kommunene har gjennom flere år vært kjent med stortingsflertallets ønske om å redusere eiendomsskatten. Likevel har man sett flere eksempler på kommuner som gjør grep for å øke inntektene fra denne skatten. Den kommunale takseringen har gjort det mulig å omgå reduksjonen i skatten med nedtrekk i promillesatsen. Disse medlemmer viser til at eiendomsskatten verken er knyttet til inntekt, formue eller belåningsgrad og har ingen sammenheng med betalingsevnen. Eiendomsskatten kommer også på toppen av allerede store utfordringer for husholdningene med strømpriser, matvarepriser, rentetøkninger og økte kommunale gebyrer for å nevne noe. Eiendomsskatten er dårlig egnet til å utjevne forskjeller

og rammer vanlige folk og familier, og særlig de med lav inntekt. Disse medlemmer mener at eiendoms-skattebehovet dreier seg om dårlig økonomisk og administrativ styring. Disse medlemmer viser til når mange husholdninger sliter økonomisk, bør eiendoms-skatten senkes ytterligere fra dagens nivå.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve lov om eigedomsskatt til kommunane»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til vedtak II, som ble fremmet av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt ved behandlingen av Kommuneproposisjonen 2025 i Innst. 440 S (2023–2024):

«Stortinget ber regjeringen utrede endringer i regelverket slik at det blir mulig for kommunene å sette ulike skattesatser for sekundær-, fritids- og primærboliger.»

Disse medlemmer registrerer at regjeringen skriver i Prop. 1 S (2024–2025) at vedtaket nå følges opp. Disse medlemmer ser frem til regjeringens oppfølging av dette vedtaket, da det vil på en bedre måte enn i dag kunne åpne for at kommunen selv skal kunne differensiere satsene på eiendomsskatt for sekundær-, fritids- og primærboliger etter lokale ønsker og behov.

Disse medlemmer mener kommunene bør gis større handlingsrom til å utforme en lokal eiendoms-skatt med en mye større sosial profil, blant annet ved hjelp av store bunnfradrag, progressive skattetrinn og høyere makssats, og en mulighet til å skille mellom fritidseiendom, næringseiendom, sekundær- og primærboliger og boliger eid av selskaper og privatpersoner. Disse medlemmer viser til at eiendomsskatt i dag er en av få måter kommunene kan skaffe seg egne inntekter på, og i en slik situasjon mener disse medlemmer at eiendomsskatt bør brukes for å sikre finansiering av viktige velferdsgoder. Disse medlemmer viser til at den maksimale eiendomsskatten for boliger og fritidsboliger i dag er 4 promille av maksimalt 70 pst. av markedsverdien. Disse medlemmer mener det er grunn til å se på mulighetene for kommunene til å hente inn mer inntekter for drift av nødvendige kommunale velferdstjenester gjennom eiendomsskatt.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 øke maksimal tillatt skattesats for eiendoms-skatt fra dagens 4 promille.»

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå eigedomsskattelova med sikte på å utforme loven med en større sosial profil enn i dag, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

3.2.3 ELDREOMSORG

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er viktig at syke og eldre skal ha trygghet i hverdagen. Disse medlemmer er opptatt av å bygge ut eldreomsorgen fordi landets eldre fortjener en varm og verdig eldreomsorg i verdensklasse. Disse medlemmer mener at det er en offentlig oppgave å finansiere eldreomsorgen. En god eldreomsorg skal ikke være avhengig av kommunens økonomi. Derfor mener disse medlemmer at kommunene skal fratas muligheten til å nedprioritere dette viktige området. Disse medlemmer mener at man bør flytte finansieringsansvaret vekk fra kommunene og over til staten. Disse medlemmer mener det er viktig at de eldre selv skal kunne velge hvor de vil bo, og hvem som skal gi dem pleie og omsorg. Disse medlemmer er derfor opptatt av at private og ideelle aktører skal kunne tilby slike tjenester på lik linje med kommunene. Når tilbyderne må konkurrere om brukerne, vil dette heve kvaliteten på tilbudet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjeninnføre forsøk med statlig finansiert eldreomsorg for å øke kvaliteten på eldreomsorgen.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om innføring av utfordringsrett, slik at private aktører kan utfordre offentlig monopoldrift av tjenester, for å oppnå større mangfold og bedre kvalitet til riktig kostnad for skattebetalerne.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt er bekymret for at den økonomiske situasjonen for svært mange kommuner og fylker er krevende. Disse medlemmer viser til presentasjonen KS hadde på høringen om Kommuneproposisjonen 2026 som komiteen avholdt, der det kom frem at KOSTRA-tall viste at av 335 kommuner, oppga 50 pst. av kommunene at de hadde lite økonomisk handlingsrom. Disse medlemmer viser videre til at 15 pst. av kommunene hadde et moderat økonomisk handlingsrom. KS skriver i sitt skriftlige høringsinnspill til komiteen:

«Den krevende økonomiske situasjonen i kommunene økonomien ble satt på spissen i 2024. Nær seks av ti kommuner gikk med underskudd. Hovedforklaringen var flere år med høyere prisvekst enn forventet, økte rentekostnader og underliggende press i tjenestene særlig innen pleie og omsorg.»

Disse medlemmer viser til Unio sitt skriftlige høringsinnspill og notatserie 4/25, Unios innspill til Revidert nasjonalbudsjett 2025 og Kommuneproposisjonen 2026. Der skriver Unio:

«De siste regnskapstallene for 2024 viser at mange kommuner som sliter økonomisk. Netto driftsresultat for kommunesektoren ligger i 2024 an til å bli 0,3 prosent av inntektene – langt under det anbefalte nivået på 2 prosent. Mange kommuner har måttet gjøre store innhogg i disposisjonsfondene sine, og/eller de har måttet redusere tjenestetilbudet.»

Disse medlemmer er særlig bekymret for de kommunene som er aller dårligst stilt økonomisk, og som befinner seg på eller står i fare for å komme på ROBEK-lista.

3.2.4 KOSTNADER KNYTTET TIL INNBYGGERE SOM IKKE ER FOLKEREJISTRERT I KOMMUNEN

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til NOU 2022:10 Inntektssystemet for kommunene samt Kommuneproposisjonen 2025 sin omtale i kapittel 19 Innbyggjarar som ikkje er folkeregistrert i kommunen. Dette gjelder blant annet dem som oppholder seg på hytter. Som omtalt i kommuneproposisjonen oppholder fritidsbefolkninga seg i større grad enn tidligere på hytter over lengre tid. Kommuner med en stor fritidsbefolkning pådrar seg ekstra utgifter til for eksempel helse- og omsorgstjenester som ikke kompenseres for i inntektssystemet. I Kommuneproposisjonen 2025 sin omtale av Inntektssystemutvalgets vurdering står det følgende:

«Dersom det over tid blir ein stor auke i utgifter til gjesteinnbyggjarar, til dømes i helse- og omsorgsutgiftene til hyttekommunar på grunn av at hytteinnbyggjarar oppheld seg på hyttene over lengre tid, meinte utvalet at andre løysingar, utanfor inntektssystemet, bør vurderast. Utvalet tilrådte då at ein ser på mogleghetene for å lage ei oppgjørsordning mellom kommunane, men at ein må sjå nærare på korleis dette kan bli gjort utan at ansvarsforholda blir uklare eller at ordninga blir for administrativt krevjande.»

Disse medlemmer viser til vedtak nr. 1252 16. juni 2021, der Stortinget vedtok følgende:

«Stortinget ber regjeringen i oppfølgingen av utredningen fra Inntektssystemutvalget vurdere lovverket slik at helsetjenester benyttet utenfor bostedskommunen i større grad kan belastes den kommunen tjenestemottaker betaler skatt til.»

Disse medlemmer mener denne problemstillingen bør undersøkes nærmere, på tross av at regjeringen i Kommuneproposisjonen 2025 anså anmodningsvedtaket som fulgt opp.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en oppgjørsordning slik at helsetjenester benyttet utenfor bosteds-

kommunen i større grad kan belastes den kommunen tjenestemottaker betaler skatt til.»

3.2.5 ORDNINGEN MED GRATIS FERJE

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt registrerer at regjeringen ikke omtaler ordningen med gratis ferje i Prop. 142 S (2024–2025). Disse medlemmer mener satsingen med gratis ferje er positivt for bosetting og levedyktige lokalsamfunn langs kysten i hele Norge. Disse medlemmer vil likevel påpeke at en svakhet med ordningen har vært at fylkeskommunene etterlyser en reell fullfinansiering fra staten for å kompensere for inntektsbortfall, og at et uheldig utslag har vært at enkelte fylkeskommuner har kuttet i rutetilbudet som følge av manglende finansiering fra staten. Disse medlemmer har flere ganger tatt til orde for at regjeringen ikke kan lempe merkostnader for drift av gratis ferje over på fylkeskommunene, men at ordningen må fullfinansieres. Disse medlemmer viser til at Møre og Romsdal fylkeskommune i høringen om Kommuneproposisjonen 2026 og i det skriftlige innspillet kommunal- og forvaltningskomiteen har mottatt, uttaler følgende:

«I revidert nasjonalbudsjett vert deflatoren for 2025 justert frå 4,1 prosent til 3,9 prosent. Møre og Romsdal fylkeskommune har ein vekst i indeksane knytt til fylkesvegferjedrifta på om lag 5,5 prosent, noko som leiår til eit meirforbruk på 21,7 mill. kroner. Dette vert ikkje kompensert over dei frie rammetilskota.»

Disse medlemmer viser til at en utilsiktet konsekvens med ordningen med gratis ferje er at det i typiske turistkommuner er slik at lokalbefolkningen sliter med å få plass på ferjene på grunn av stor tilstrømming av turister. Disse medlemmer viser blant annet til NRK Nordland 31. mai 2025, der man kan lese om at bobilturister fyller opp gratisferjene, mens fastboende blir stående igjen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at ordningen med gratis ferje fullfinansieres av staten, og komme tilbake til Stortinget i forslaget til statsbudsjett for 2026 med en ordning som ikke medfører ekstra utgifter for operatørene av ferjetilbudet.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt mener samfunn som har andre kommunikasjonsformer enn ferje, for eksempel hurtigbåt, bør inn i ordningen med gratis ferje.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2026 fremme forslag om å innlemme hurtigbåter til øysamfunn uten fastlandsforbindelse i ordningen med gratis ferje.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå ordningen med gratis ferje med sikte på å komme med tilpasninger og forbedringer som gjør at lokalbefolkning og næringsliv blir prioritert i ordningen.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at fergeavløsningsordningen har blitt forbedret flere ganger. Disse medlemmer viser til at en av forbedringene var at det ble bestemt at prosjekter som søkte, skulle få beholde nivået på fergenøkkelen i inntektssystemet før 2017. Det gjelder blant annet Masfjordsambandet. Disse medlemmer registrerer at regjeringen nå har tolket dette som at slike samband ikke skal få ta del i andre forbedringer i ordningen etter 2017.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i fergeavløsningsordningen sørge for at de sambandene som får bruke 2017-nøkkelen som utgangspunkt, også skal få ta del i de andre forbedringene av ordningen fra 2017 til i dag.»

Disse medlemmer ønsker å forbedre fergeavløsningsordningen ytterligere, fordi det er etter disse medlemmers syn mer samfunnsøkonomisk lønnsomt å heller betale for tunnel og bru i inntil 45 år enn subsidier til fergedrift hele tiden. Disse medlemmer viser til en av grunnene til at ordningen ikke har vært så god som den kunne vært, er at det i retningslinjene sier inntil 50 pst. av beregnet rentekostnader for prosjektene. Dette bidrar til at fylkeskommunene må, av egne midler eller andre finansieringskilder, dekke opp for resten av rentekostnadene. Disse medlemmer mener fergeavløsningsordningen bør kunne bidra til 100 pst. av rentekostnadene for prosjektene.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre retningslinjer for fergeavløsningsordningen for fylkesveiferger slik at 100 pst. av rentekostnadene kan inngå i prosjektene.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at ordningen med gratis ferje ikke har vært gratis for fylkeskommunene. Dette medlem mener det er viktigere med økt frekvens i rutetilbudet enn at båt og ferje er helt gratis for reisende. Derfor mener dette medlem at det aller viktigste er lik finansiering av riks- og fylkesferjene og å øke finansieringen av fylkeskommunene, slik at det er mulig å opprettholde stabile og gode rutetilbud.

3.3 Inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner

Det vises til proposisjonens kapittel 3, der aktuelle saker som gjelder inntektssystemet for kommunen, omtales.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at Stortinget i juni 2024 vedtok nytt inntektssystem for kommunene, med mål om å omfordele mer av kommunesektorens inntekter og dermed legge til rette for at alle kommuner skal kunne tilby likeverdige tjenester til sine innbyggere. Flertallet mener dette er viktige og riktige grep for å sikre større forutsigbarhet for kommuneøkonomien og grunnleggende velferdstjenester.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at dersom inntektssystemet skal gi en rettferdig fordeling av inntekter mellom kommunene, må systemet oppdateres med jevne mellomrom. Disse medlemmer mener videre at frie inntekter i hovedsak bør fordeles etter objektive kriterier og ikke kriterier som legger føringer på kommunens eller fylkeskommunens prioriteringer lokalt.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg la fram et nytt inntektssystem for kommunene våren 2017. Disse medlemmer viser til at regjeringen Solbergs inntektssystem skulle sikre et likeverdig tjenestetilbud i hele landet og fjerne hindringer for kommunereform. Kommuner i hele landet skulle ha mulighet for å tilby gode tjenester til sine innbyggere. Disse medlemmer viser videre til at et viktig prinsipp for regjeringen Solberg var at kommunesektoren bør ha økonomisk selvstendighet og mulighet for å beholde en andel av inntekter og verdier som skapes i eget lokalsamfunn. Disse medlemmer viser også til at regjeringen Solberg sendte sitt forslag til nytt inntektssystem på høring og fikk svar fra om lag 330 kommuner. Disse medlemmer merker seg at regjeringen Støre ikke sendte inntektssystemet som ble foreslått, ut på høring. Disse medlemmer mener at det er viktig at kommunene blir hørt i forslag som påvirker dem, og merker seg at regjeringen Solberg justerte forslaget i etterkant av høringen og før det ble lagt fram. Disse medlem-

mer viser videre til merknader til Kommuneproposisjonen 2017, jf. Innst. 410 S (2015–2016).

Disse medlemmer viser videre til at det ble vedtatt endringer i kommunenes inntektssystem i Prop. 102 S (2023–2024) Kommuneproposisjonen 2025 og for fylkeskommunene i Prop. 112 S (2022–2023) Kommuneproposisjonen 2024. Disse medlemmer viser til at det ble gjennomført en stor endring av inntektssystemet for kommunene som hadde første innfasing januar 2025, og som vil ha siste innfasing fra og med januar 2026. Disse medlemmer viser til at eierinntektene ble tatt ut av skattegrunnlaget til kommunene med virkning fra 1. januar 2025 uten en overgangsordning, men at den kommunale andelen av formuesskatten ble halvert og innfasnet over to år.

Disse medlemmer viser til Høyres merknader til Prop. 102 S (2023–2024) og at summen av disse endringene, kombinert med kort overgangsordning og dårlig tid til omstilling, ville skape en utfordrende situasjon i mange kommuner. Disse medlemmer merker seg at dette er realiteten i dag, og at flere kommuner har hatt behov for å gjøre store kutt i tjenestene til innbyggerne for å tilpasse seg konsekvensene av det nye inntektssystemet. Disse medlemmer merker seg at regjeringen Støre ikke virker å ta innover seg virkeligheten som mange kommuner nå står i. Disse medlemmer mener at siste innfasing av inntektssystemet ikke bør gjøres uten en skikkelig gjennomgang av konsekvensene av inntektssystemet og hvordan det bedre skal innrettes mot de utfordringene Kommune-Norge faktisk opplever. Disse medlemmer viser til at Høyre til denne proposisjonen fremmer konkrete forslag om hva som bør utredes nærmere, og at kommunene må tas med i den prosessen. Disse medlemmer viser til at dette vil være en mer seriøs fremgangsmåte enn en reprise av regjeringens arbeid på feltet i fjor, da regjeringen fikk presset igjennom endringer i inntektssystemet og deretter la frem et statsbudsjett som måtte repareres allerede noen få døgn etter fremleggelsen.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ikke gjennomføre den siste innfasningen av inntektssystemet før det har blitt gjort en ordentlig gjennomgang av konsekvensene av inntektssystemet og hvordan det bedre skal innrettes mot de utfordringene Kommune-Norge faktisk opplever.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at endringene i inntektssystemet var godt utredet og baserte seg på blant annet på Inntektssystemutvalget sine anbefalinger. Disse medlemmer er glade for at de endringene som Høyre innførte, som la føringer for

kommunenes prioriteringer lokalt, nå er fjernet i det nye inntektssystemet. Det samme er de endringene som Høyre innførte, som straffet kommuner som ville fortsette som selvstendige kommuner.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at det ble gjort store endringer på de regionalpolitiske tilskuddene ved endringen av kommunenes inntektssystem. Disse medlemmer viser til at regionsentertilskuddet ble avvirket, og at både veksttilskuddet og storbytilskuddet ble redusert betydelig. Regionsentertilskuddet ble gitt til sammenslåtte kommuner med om lag 8 000 innbyggere i den nye kommunen. Disse medlemmer viser til at dette var kommuner som gjennom kommunesammenslåing hadde skapt større fagmiljøer og et bedre tjenestetilbud til sine innbyggere. Disse medlemmer merker seg at regjeringen Støre valgte å fjerne insentiver for å skape større og sterkere kommuner som kan levere bedre tjenester til sine innbyggere.

Disse medlemmer viser til at veksttilskuddet, som går til kommuner med særlig høy befolkningsvekst, ble redusert til omtrent en tredjedel av 2024-nivå. Disse medlemmer viser til at veksttilskuddet går til kommuner som de siste tre årene har hatt en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst på 1,4 pst. eller mer. I tillegg må kommunene ha hatt skatteinntekter på under 140 pst. av landsgjennomsnittet de siste tre årene, målt per innbygger. Disse medlemmer viser til at kommuner som opplever en særlig høy befolkningsvekst på kort og mellomlang sikt, kan ha problemer med å kunne tilpasse tjenestetilbudet etter den raskt voksende befolkningen, og at det kan være vanskelig å finansiere nødvendige investeringer uten at det går ut over det øvrige tjenestetilbudet. Disse medlemmer merker seg at etter at regjeringen Støre kuttet i dette tilskuddet, har den ikke kommet med andre tiltak for å hjelpe kommuner som står i disse utfordringene.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at regionsentertilskuddet var det minst objektive kriteriet som har ligget i et inntektssystem. Det var kun de kommunene som hadde slått seg sammen under Høyres kommunereform, som fikk dette tilskuddet. Altså fikk man ulik behandling av ellers like kommuner.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at storbyer har særskilte utfordringer knyttet til urbanitet og den rollen de har som samfunnsutvikler i sin region. På denne bakgrunn ble det i 2011 innført et tilskudd (storbytilskuddet) rettet mot disse. Kommunene som mottar storbytilskudd, er Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Drammen og Kristiansand. Disse medlemmer merker seg at regjeringen Støre valgte å kutte i storbytilskuddet. Disse medlemmer viser til at

også en rekke andre kommuner opplever økte utfordringer knyttet til utenforskap og levekårsutfordringer. Det kan være sammensatte grunner til dette, men noen fellesnevnerne kan være sekundærflytting og sosiale forskjeller.

Disse medlemmer viser til at Oslo fram til 2009 fikk et eget hovedstadstilskudd begrunnet med Oslos spesielle oppgaver og utfordringer som hovedstad. Disse utfordringene har på ingen måte blitt færre de siste årene. Disse medlemmer viser videre til hovedstadens særegne utfordringer knyttet til eksempelvis utenforskap og levekårsutsatte områder. Disse medlemmer mener det kan det være gode grunner til å utrede en innføring av et hovedstadstilskudd, men at dette må vurderes i sammenheng med inntektssystemet som helhet.

Disse medlemmer påpeker at helheten i det nye inntektssystemet vitner om at regjeringen Støre hverken har forstått utfordringsbildet for norske kommuner eller tatt hensyn til faglige rapporter. Disse medlemmer viser til at NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet hadde en rekke forslag til tiltak som ville bidratt til et bedre tjenestetilbud for innbyggerne, men merker seg at regjeringen ikke har lyttet til denne rapporten. Disse medlemmer mener at det ville vært fornuftig av regjeringen å sende sitt svært omfattende forslag til endringer i inntektssystemet på høring til kommunesektoren, før saken kom til Stortinget. Hovedbildet er at det er flere områder som har behov for ytterligere utredninger, og regjeringen Støres forslag svarer ikke godt nok på mange av de utfordringene som kommunene står overfor både i dag og i fremtiden. Disse medlemmer påpeker videre at regjeringen Støre inviterte til krisemøte med KS, som omhandlet situasjonen i kommuneøkonomien, dagen etter at forslaget til statsbudsjett for 2025 ble lagt fram. Dette understreker at regjeringen Støre ikke har fulgt godt nok med på situasjonen i kommunesektoren. Disse medlemmer viser til innstillingen til Kommuneproposisjonen 2025, der Høyre la frem en rekke forslag til videre utredninger som må vurderes før eventuelle endringer i inntektssystemet gjennomføres, jf. Innst. 440 S (2023–2024).

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med kommunesektoren utrede et regionalpolitisk tilskudd til kommuner med store levekårsutfordringer, herunder hvordan tilskuddet kan innrettes og innføres. Regjeringen bes legge fram forslag for Stortinget senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2026.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med kommunesektoren utrede tilskudd og ordninger som kan

endres eller innføres for å løse levekårsutfordringene i kommunene på en bedre måte. Regjeringen bes legge fram forslag for Stortinget senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2026.»

«Stortinget ber regjeringen utrede en modell for hovedstadstilskudd, herunder hvordan det kan innføres og innrettes. Regjeringen bes legge fram forslag om dette for Stortinget senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2026.»

Komiteens medlemmer fra Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en endring av inntektssystemet der kommuner som ligger over 140 pst. av landsgjennomsnittet i inntekter per innbygger, innberegnet de samme inntektene som regjeringen har lagt til grunn for det utvidede inntektsbegrepet for distriktstilskudd Sør-Norge, ikke skal kompenseres gjennom inntektsutjevningen.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en eller flere faktorer som bedre ivaretar vekstkommuners spesielle situasjon. Regjeringen bes legge fram forslag om dette for Stortinget senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2026.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det ble gjort endringer i fylkeskommunenes inntektssystem fra januar 2024, da de nye fylkeskommunene ble opprettet. Disse medlemmer viser til at Høyre i sine merknader påpekte at det var knyttet stor usikkerhet til hvordan det nye forslaget reelt ville slå ut, både fordi selve systemet var nytt samtidig som de nye fylkeskommunene ikke var på plass da endringene ble vedtatt. Disse medlemmer viser videre til at Høyres merknader i Innst. 488 S (2022–2023) jf. Prop. 112 S (2022–2023), Kommuneproposisjonen 2024 påpekte at folkerike fylker som har prioritert å ta igjen vedlikeholdsetterslepet på fylkesveier, kommer dårligere ut enn fylkeskommuner som har nedprioritert å ta igjen vedlikeholdsetterslep og har færre innbyggere. Den nye kostnadsnøkkelen for kollektivtrafikk gjør at fylker som har få innbyggere som bor spredt, kommer bedre ut enn pressområder med mange innbyggere enn de gjorde tidligere. Disse medlemmer merker seg at kostnadene for å drifte kollektivtrafikk i fylkene har økt dramatisk de siste årene, og tall fra KS viser at når nye kontrakter om drift av kollektivtransport nå inngås, ligger prisnivåene 25–30 pst. høyere enn tidligere. Dette påvirker økonomien og tjenestetilbudet i fylkeskommunene over hele landet. Disse medlemmer me-

ner regjeringen i evalueringen av inntektssystemet for fylkeskommunene må se på hvordan kostnadsnøklerne bedre skal ta opp store svingninger i prisene som tilbys.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, er opptatt av å beholde ferjeavløsningsordningen som et instrument for å avløse flere ferjesamband med fast forbindelse, herunder bru, veg eller tunnel. Dette gir en helt annen dynamikk for trafikken langs kysten og avløser kostbare ferjestrekninger på sikt.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at ferjeavløsningsordningen blir videreført som en del av finansieringen for å erstatte ferjesamband med fast forbindelse.»

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, finner grunn til å minne representantene fra Høyre om at partiet lot være å ta stilling til endringene i kommunenes inntektssystem da dette ble behandlet i Stortinget i forbindelse med Kommuneproposisjonen 2025. Dette flertallet mener også det er verdt å minne om hva partiene Høyre og Fremskrittspartiet skrev i innstillingen til Kommuneproposisjonen 2024:

«Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at regjeringen har valgt å utsette endringer i kommunenes inntektssystem til våren 2024. En utsettelse av nytt inntektssystem gjør at kommunene vil leve i usikkerhet frem til nytt inntektssystem er på plass. Det er viktig med økonomisk forutsigbarhet for kommunene, slik at de kan planlegge for å levere gode tjenester de kommende årene. Det vil man ikke få med regjeringens utsettelse.»

Dette flertallet er overrasket over mangelen på en konsekvent linje i Høyres politikk på dette området, hvor nettopp forutsigbarhet og langsiktighet er vesentlig. Dette flertallet viser til at inntektssystemet skal evalueres i løpet av 2029.

Dette flertallet viser til at formålet med regionalpolitiske tilskudd i inntektssystemet er å nå ulike regional- og distriktpolitiske mål som opprettholdelse av bosettingsmønster, å ta vare på levedyktige lokalsamfunn og å bidra til næringsutvikling og samfunnsmessig utvikling i distriktene. Dette flertallet viser til at regionsentertilskuddet ble avvirket i forbindelse med omleggingen til nytt inntektssystem for kommunene fra 2025. Dette flertallet viser til at Inntektssystemutvalget i sin utredning påpekte at tilskuddet var svakt be-

grunnet, og foreslo det avvirket. Dette flertallet mener i likhet med utvalget at tilskuddet i liten grad var knyttet opp mot kommuner som i realiteten var regionsentre. Dette flertallet mener avvirkningen av tilskuddet er viktig for å sikre forutsigbarhet for kommunene.

Dette flertallet viser til at et samlet Inntektssystemutvalg på side 46 i NOU 2022:10 uttalte følgende:

«Det er ikke godt dokumentert at kommuner med særlig høy befolkningsvekst har problemer med å tilpasse tjenestetilbudet til en raskt voksende befolkning. En rapport fra SSB viser tvert imot at vekstkommunene kan ha lavere kostnader enn andre kommuner, fordi vekstkommunene har flere innbyggere, og stadig får enda flere å dele investeringskostnadene på. Etter utvalgets vurdering er det ikke grunnlag for å si at vekst vanskeliggjør kommunenes evne til å levere tjenester.»

Dette flertallet mener det var riktig å redusere veksttilskuddet i forbindelse med omleggingen til nytt inntektssystem.

Dette flertallet viser til at stortingsflertallet endret inntektssystemet for kommunene, med effekt fra 2025, for å sørge for en bedre og mer rettferdig fordeling mellom de skattesterke og skattesvake kommunene. Endringene i inntektssystemet skal også sørge for at alle landets kommuner skal kunne tilby gode tjenester til innbyggerne sine.

Et fjerde flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at det nye inntektssystemet som trådte i kraft fra 2025, bygger på den grundige utredningen til Inntektssystemutvalget i NOU 2022:10. Det var en bred offentlig høring av utvalgets forslag. Dette flertallet viser til at Kommunal- og distriktsdepartementet også gjorde oppdaterte analyser som bygde videre på arbeidet til Inntektssystemutvalget. Alle de ulike delene av inntektssystemet, utgiftsutjevningen, skatteelementene og de regionalpolitiske tilskuddene har blitt vurdert både av Inntektssystemutvalget og av regjeringen. Det ble avholdt muntlig høring da regjeringens forslag lå til behandling i Stortinget i 2024, og både KS og NHO støttet hovedgrepene i forslaget. Det nye inntektssystemet er dermed godt utredet, og kommunesektoren har fått god anledning til å komme med innspill underveis.

Dette flertallet viser til at innføringen av det nye inntektssystemet har sikret en nødvendig faglig oppdatering av kostnadsnøkkelen, hvor blant annet kriteriene knyttet til levekår har fått økt betydning. I tillegg er det gjort flere endringer i inntektsutjevningen som sikrer en jevnere fordeling av skatteinntektene mellom kommunene.

Dette flertallet vil bemerke at nettopp nå som mange kommuner opplever en krevende økonomisk situasjon, er det viktig med et inntektssystem som er faglig oppdatert og som omfordeler skatteinntektene på en bedre måte. Dette flertallet viser til at regjeringen også har prioritert en styrking av kommuneøkonomien som kommer alle kommuner til gode. Det kommunene trenger nå, er forutsigbare økonomiske rammer, og det er derfor viktig at de endringene som er vedtatt, blir gjennomført, og ikke utsatt i påvente av nye utredninger.

Dette flertallet viser til at storbytilskuddet ble videreført ved omleggingen til nytt inntektssystem, omtrent på samme nivå som tidligere. De største byene har særskilte utfordringer som mindre kommuner ikke har, inkludert større levekårsforskjeller. Dette flertallet mener det er viktig og riktig at kommunene det gjelder, blir kompensert for disse utfordringene. Dette flertallet viser til at levekårskriterier har fått en større plass i utgiftsutjevningen. Dette flertallet mener det er et godt prinsipp at denne typen utgifter i hovedsak jevnes ut og kompenseres gjennom utgiftsutjevningen, og ikke i de regionalpolitiske tilskuddene. Dette flertallet viser videre til at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti innførte et hovedstadstilskudd i 2009 og deretter endret det til et storbytilskudd ved revisjonen av inntektssystemet i 2011. Bakgrunnen for endring fra et hovedstadstilskudd til et storbytilskudd var at flere av storbyene i Norge opplevde lignende problemstillinger som hovedstaden. Kriteriene for å motta storbytilskuddet er ikke endret i nytt inntektssystem. Kriteriene er følgelig de samme som etter regjeringen Solbergs revisjon av inntektssystemet, som trådte i kraft i 2017.

Dette flertallet viser til at det i arbeidet med nytt inntektssystem var viktig å unngå en stor vekst i omfanget av regionalpolitiske tilskudd, noe både Inn-tekstsystemutvalget (NOU 2022:10) og KS har påpekt.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt vil sikre at inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner reduserer forskjeller i samfunnet og bidrar til bosetting i hele landet, og ikke stimulerer til kommunesammenslåinger.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at eventuelle endringer i inntektssystemet for kommunene og fylkeskommunene ikke skal redusere inntektsutjevningen mellom de skattesterke og skattesvake kommunene.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til de nødvendige forbedringene i inntektssystemet som ble vedtatt av Stor-

tingets flertall i 2024. Disse medlemmer viser til behandlingen av Kommuneproposisjonen 2024 i Innst. 488 S (2022–2023), der følgende tilråding II, som senere ble vedtatt, lød:

«Stortinget ber regjeringen gjennom behandlingen av endringer i kommunenes inntektssystem sikre intensjonen om et inntektssystem for kommunene som er mer utjevnende enn dagens.»

Disse medlemmer mener derfor at forslaget til nytt inntektssystem fra regjeringen som ble vedtatt, er i tråd med nevnte anmodningsvedtak. Disse medlemmer mener at regjeringen i enda større grad burde tatt hensyn til levekårsutfordringer i kommuner, da flere kommuner har ytret at de sliter med store ufrivillige kostnader tilknyttet levekår, som de ikke blir kompensert for. Disse medlemmer mener det er viktig med et inntektssystem som bekjemper sosial ulikhet og levekårsutfordringer, og etterlyser et inntektssystem som i større grad svarer på dette. Disse medlemmer etterlyser videre et inntektssystem som gir incentiver til å ta større klima- og naturhensyn, da systemet i dag i for stor grad gir incentiver til å bygge ned fremfor å verne om natur og miljø. Det er viktig å finne et inntektssystem som balanserer nødvendig vekst og utvikling i distriktene med miljø- og naturhensyn. Disse medlemmer viser til at det ved behandlingen av Kommuneproposisjonen 2025 ble vedtatt at regjeringen skal evaluere det nye inntektssystemet for kommunene i løpet av 2029. Disse medlemmer mener likevel inntektssystemet må ivareta levekårsutfordringer og klima- og naturhensyn i større grad enn i dag, og at det ikke er noen grunn til å vente med nødvendige forbedringer.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere endringer og komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan utgiftsutjevningen i inntektssystemet for kommunene i større grad kan vektlegge og kompensere for kommunenes ufrivillige kostnader til levekårsutfordringer.»

«Stortinget ber regjeringen vurdere endringer i inntektssystemet og komme tilbake til Stortinget med forslag som gir incentiver til kommunene for å ta større klima- og naturhensyn.»

Komiteens medlem fra Rødt viser til at Norge i dag har en rik stat og mange fattige fylkeskommuner, kommuner og bydeler som får stadig flere oppgaver uten at budsjettene økes tilstrekkelig. Når kommuneøkonomien er dårlig, er det blant annet fordi staten henter inn det aller meste av skatteinntekter og overfører for lite tilbake til kommunene hvor verdiskapingen faktisk skjer. Dette medlem vil at kommunene skal fortsette å ha ansvar for store og viktige deler av velfer-

den, fordi et sterkt lokaldemokrati, det lokale selvstyret og lokale løsninger er viktig. Dette medlem mener at som et resultat av det må en større del av skatteinntektene tilbake til kommunene, og kommunene må samtidig ha mulighet til å hente inn egne inntekter og få større handlingsrom enn i dag.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for at større deler av skatteinntektene skal tilbakeføres fra staten til kommunene og fylkeskommunene gjennom økning av den kommunale og fylkeskommunale andelen av inntektsskatten.»

3.4 Skjønnstilskuddet

Det vises til proposisjonens kapittel 4, der skjønns-tilskuddet omtales nærmere.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at skjønnsstilskuddet skal kompensere kommuner og fylkeskommuner for lokale forhold som ikke fanges opp gjennom inntektssystemet og gjennom andre faste tilskuddsordninger, og kompensere kommunesektoren for kostnader ved uforutsette hendelser og bidra til utvikling og innovasjon.

Disse medlemmer viser til at mange kommuner kan få store uforutsatte endringer i kostnader knyttet til å gi lovpålagt og forsvarlig bo- og tjenestetilbud til mennesker som trenger mye oppfølging og hjelp. Disse medlemmer viser til eksempel fra Kristiansund, som fremkommer i artikkelen «Vi har tatt opp direkte med statsråden», i Tidens Krav 18. februar 2024, skrevet av journalist Trond Hasselø, der det blir vist til at kommunen, i tillegg til bolig, må stille med bemanning «fire til én» for at tilbudet til en innbygger som er dømt til tvungent psykisk helsevern, skal være forsvarlig. Tilbudet i Kristiansund har en bruttokostnad på 23 mill. kroner. Disse medlemmer mener dette eksempelet viser at beløpene som trengs for å finansiere et forsvarlig tjenestetilbud fort, vil kunne sprengte rammene for hva som er mulig å forskuttere og finansiere innenfor kommunenes budsjettrammer, både i små og store kommuner. Disse medlemmer mener det er viktig at kommunene får tilstrekkelig økonomisk sikring for kostnadene som følger med når en kommune brått får ansvaret for innbyggere med store hjelpebehov, da det mange ganger er svært vanskelig å finansiere og forskuttere det som trengs av både bemanning og bolig innenfor eksisterende budsjetter. Det trengs også midler til innovasjon på tjenesteområdet. Disse medlemmer mener det bør vurderes å innføre en sikringsordning for kommuner som får umiddelbare uforutsette store økte utgifter knyttet til mennesker med ekstra stort hjelpebehov

som kommunen får ansvar for, og som det ikke er budsjettrett for i utgangspunktet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en ordning for likviditetssikring for eksempel i tabell C i inntektssystemet for kommuner som får store uforutsette endringer i utgifter til ressurskrevende tjenester, og komme tilbake med forslag til en ordning i forbindelse med statsbudsjettet for 2026 eller senest revidert nasjonalbudsjett for 2026.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at midlene til kompensasjon for utslippsfrie ferjer og anbud for slike er foreslått økt i budsjettet for 2026, men disse medlemmer mener denne økningen ikke er tilstrekkelig for fylkenes bidrag til å nå Norges klimamål. Noe av det mest effektive fylkeskommunene kan gjøre for å kutte utslipp, er å elektrifisere ferjer.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2026 øke midlene til kompensasjon for økte kostnader i anbud som følge av krav til utslippsfrie ferjer, i tabell C i ramma til fylkeskommunene.»

3.4.1 SKRED OG RASSIKRING

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til skredhendelsene i Finnmark, der tilkomsten til sykehuset i Hammerfest via Riksvei 94 var stengt på grunn av skred flere ganger vinteren 2025. Faren for flom, snø- og jordskred øker i takt med klimaendringene mange steder i landet, og det er derfor viktig å trappe opp arbeidet med flom- og skredforebygging i kommunene. Disse medlemmer viser til Vedlegg 6 og de øremerkede tilskuddene fra Energidepartementet til flom og skredsikring. Disse medlemmer mener det vil være svært viktig å øke innsatsen med det forebyggende arbeidet for å verne infrastruktur og ta vare på innbyggernes sikkerhet.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 øke midlene til kompensasjon for sikring mot skred og ras, i tabell C for fylkene.»

3.5 Et bærekraftig kommunesystem

Det vises til proposisjonens kapittel 5, der temaet bærekraftig kommunesystem omtales nærmere.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at kommunesektoren står overfor store utfordringer i årene som kommer. Det blir flere eldre og færre i arbeidsfør alder. Flere bor i sentrale strøk og færre bor i distriktene. Mangel på kapasitet og kompetanse vil påvirke kommunenes evne til å løse grunnleggende oppgaver og tjenester. Disse medlemmer viser til Meld. St. 31 (2023–2024) Perspektivmeldingen 2024, der mangel på arbeidskraft utpekes som en av hovedutfordringene fremover. Demografiendringene man står overfor med færre barn og flere eldre, vil kreve omstilling av tjenestetilbudet i kommunene. Disse medlemmer mener at generalistkommuneprinsippet i stort har tjent kommunesektoren vel, og mener det er viktig å bevare dagens system med generalistkommuner. Like fullt har kommunene ulike forutsetninger for å møte de store utfordringene sektoren står overfor, noe som legger press på kommunesystemet. Disse medlemmer mener det er avgjørende at stat og kommune samspiller godt for å løse morgendagens utfordringer. Statlige myndigheter må sørge for gode rammebetingelser, men kommunene må selv ta ansvar for nødvendig omstilling og finne gode lokale løsninger på de aktuelle utfordringene.

Disse medlemmer viser til at interkommunalt samarbeid er helt nødvendig for at kommunene skal kunne løse oppgavene de har ansvar for, på en god måte. Disse medlemmer viser til at departementet vil vurdere hvordan kommunalt oppgavefelleskap kan videreutvikles. Disse medlemmer viser videre til forsøksordningen og at tolv søknader ble valgt ut til å gå videre i ordningen. Disse medlemmer viser til at forsøk kan bidra til å gi god erfaring som på sikt kan resultere i videreutvikling av regelverket på ulike områder. Disse medlemmer imøteser den varslede evalueringen av ordningen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil peke på at det statlige styringstrykket over tid er blitt så omfattende at det i praksis innskrenker kommunenes reelle handlingsrom til å løse sine oppgaver på en god måte. Disse medlemmer mener det er behov for mindre statlig detaljstyring, og disse medlemmer viser i denne sammenheng til Kommune-kommisjonen og ønsker dens arbeid velkommen.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg høsten 2020 satte ned et utvalg som hadde som formål å få et helhetlig kunnskapsgrunnlag om det norske generalistkommunesystemets

virkemåte, utviklingen av dette og en vurdering av eventuelle alternativer til generalistkommunesystemet. Utvalget la fram NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet i mars 2023.

Disse medlemmer viser til at det da var 30 år siden forrige gang det ble gjennomført en grundig og systematisk gjennomgang av hvordan generalistkommunesystemet fungerte. Disse medlemmer mener at NOU-en gir et godt og saklig faktagrunnlag for å diskutere hvordan man skal løse og finansiere fremtidens tjenestetilbud til det beste for innbyggerne. Disse medlemmer viser til at utvalget anbefaler at generalistkommuneprinsippet videreføres. Det betyr at alle kommuner har samme juridiske status og det samme ansvaret for de lovfestede oppgavene, uavhengig av innbyggertall, bosettingsstruktur, økonomi eller andre kjennetegn.

Disse medlemmer viser videre til følgende viktige konklusjon i rapporten:

«Kartleggingen av lovoppfyllelse viser at små og usentrale kommuner har større utfordringer med lovoppfyllelse enn kommuner som er større og ligger mer sentralt. Disse kommunene kommer også dårligere ut på andre kartlegginger av hvordan kommunene ivaretar sine oppgaver. Små kommuner har ofte små og sårbare fagmiljø, og for mange er det vanskelig å rekruttere og beholde spesialisert kompetanse. De har også liten eller ingen kapasitet til å drive med utviklingsarbeid, samtidig som behovet for dette er økende.»

Disse medlemmer mener at landets kommuner må være rustet til å møte morgendagens utfordringer og levere gode tjenester til sine innbyggere. Mange små kommuner opplever at de har svake kompetansemiljøer og derfor ikke klarer å levere sine lovpålagte tjenester på en god nok måte. Dette viser hvor viktig det var at regjeringen Solberg startet kommunereformen og styrket kommuneøkonomien.

Disse medlemmer merker seg at utvalget mener at det må føres en aktiv politikk for større og sterkere kommuner.

Disse medlemmer registrerer at Generalistkommuneutvalget er nevnt flere steder i kommuneproposisjonen, og håper dette betyr at regjeringen Støre nå lytter mer til de anbefalingene som utvalget la fram i sin rapport.

Disse medlemmer mener at kommunene må få mer frihet til å løse oppgavene de har ansvar for. Disse medlemmer mener at detaljerte krav går ut over kommunenes handlingsrom og mulighet til å levere tjenester tilpasset innbyggernes behov. Disse medlemmer viser videre til behandlingen av Kommuneproposisjonen 2023 Prop. 110 S (2021–2022), jf. Innst. 460 S (2021–2022), der Høyre fikk gjennomslag for at regjeringen skulle legge til rette for etablering av frikommuneforsøk etter inspirasjon fra Danmark. Disse med-

le m m e r viser videre til Dokument 8:38 S (2024–2025), jf. Innst. 163 S (2024–2025), og at Høyre der fikk gjennomslag for å legge til rette for at flere kommuner kan gjennomføre forsøk med nye måter å løse sine oppgaver på etter forsøks-/frikommuneprinsippet. Disse medlemmer mener at det er mange områder kommunene kan ha forsøksordninger på, som for eksempel barnehage, skole og eldreomsorg. Disse medlemmer merker seg at regjeringen Støre endelig har startet arbeidet, og at tolv kommuner er tatt ut videre i forsøksordningen. Fire forsøk som gjelder unntak fra opplæringsloven, er nå godkjent. Disse medlemmer mener at kommunene bør oppfordres til å søke om frikommuneforsøk.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Støre skriver om et bærekraftig kommunesystem, men i realiteten har denne regjeringen vært mest opptatt av omkamper og reverseringer. Disse medlemmer viser videre til at denne regjeringen har brukt over 800 mill. kroner på reversering av fylkeskommuner. Disse medlemmer viser til at Høyre stemte imot disse kostbare oppdelingene. Samfunnets ressurser bør brukes på utvikling og bedre tjenester, ikke på å ta Norge bakover. Regjeringen Støre valgte å gå videre med kostbare oppsplittinger til tross for at fagrapporter advarte mot svekkede kompetansemiljøer, økonomiske utfordringer og at viktig utvikling ville bli satt på vent.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Støre i forbindelse med oppdelingen av fylkeskommunene ikke presenterte sine egne grundige analyser av de økonomiske og administrative konsekvensene av reverseeringene.

Disse medlemmer viser i den forbindelse til at Vikens egen utredning slo fast at resultatet av en reversering ville bli svakere kompetansemiljøer, dårligere tjenester til innbyggerne og at viktig utvikling ville bli satt på vent. Disse medlemmer viser videre til to sitat fra rapporten:

«Buskerud har positivt brutto driftsresultat i hele perioden, men negativt netto driftsresultat fra 2025. Dette innebærer at Buskerud ikke har midler til å både opprettholde nivået på sin andel av Viken fylkeskommunes driftsutgifter og samtidig finansiere sine planlagte investeringer fra og med 2025. Buskeruds frie inntekter reduseres gradvis i løpet av 10 års perioden.»

og:

«Østfold har positivt brutto driftsresultat, men i hovedsak negativt netto driftsresultat i den kommende 10 års perioden. Dette innebærer at Østfold ikke har midler til å både opprettholde nivået på sin andel av Viken fylkeskommunes driftsutgifter og finansiere sine planlagte investeringer i perioden. Østfold har et merforbruk ('underskudd') årlig i størrelsesorden 50 mill. kr, økende til 175 mill. kr på slutten av perioden.»

Disse medlemmer viser til at både Buskerud og Østfold nå har utfordringer med økonomien, og at rapportens vurdering av fylkenes økonomiske situasjon ved en deling er blitt en realitet tidligere enn rapporten forutså. Disse medlemmer viser til at Høyre stemte imot disse kostbare oppdelingene. Samfunnets ressurser bør brukes på utvikling og bedre tjenester, ikke på å ta Norge bakover. Utviklingen i både Buskerud og Østfold viser at regjeringen Støre burde ha lyttet til de faglige rådene.

Disse medlemmer viser til at regjeringen den 12. november 2021 sendte et brev til de kommunene som regjeringen selv mente var tvangssammenslåtte – med følgende innhold:

«Søknad om at det skal settes i gang utredning om deling kan bare fremmes av kommunestyret selv, jf. inndelingsloven § 8. At denne initiativretten er lagt til kommunestyret, er begrunnet i lokaldemokratiske hensyn. Som øverste organ er det kommunestyret som fatter vedtak på vegne av kommunen. Det er derfor kommunestyrene som nå må vurdere om deling er det beste for sine innbyggere, og om søknad skal sendes.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at det ble gjort vedtak ved to anledninger der Kristiansand bystyre stemte nei til en oppsplitting og lokal folkeavstemning. Disse medlemmer merker seg videre at kunnskapsgrunnlaget som statsforvalteren i Agder la fram våren 2023, viste at kostnadsanslaget for delingen av Kristiansand til to eller tre nye kommuner ville være i området 250–400 mill. kroner. Disse medlemmer merker seg videre at kunnskapsgrunnlaget fastslo at det var risiko for at kommunens kritiske tjenesteleveranser ville bli berørt ved en deling av Kristiansand.

Disse medlemmer viser til regjeringen Støres forslag til endringer i inndelingslova (hjemmel for departementet til å gjennomføre innbyggerhøring) og Stortingets behandling av den saken, Prop. 138 L (2022–2023), jf. Innst. 80 L (2023–2024). Disse medlemmer viser til at regjeringen Støre valgte gjennom denne lovendringen å ta en siste omkamp mot lokaldemokratiet i Kristiansand kommune ved at regjeringen selv kunne initiere en innbyggerhøring om oppdelingen av Kristiansand kommune mot kommunestyrets vilje. Disse medlemmer viser til at både KS og et flertall av kommunene som svarte på regjeringens høring, var negative til den foreslåtte endringen i inndelingslova. Disse medlemmer mener derfor at den skreddersydde lovendringen som ble vedtatt for å kunne drive omkamper mot lokaldemokratiet, må tilbakeføres. Disse medlemmer viser for øvrig til at resultatet av regjeringens innbyggerhøring viste at befolkningen ikke ønsket en oppdeling.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en sak om å fjerne andre ledd i inndelingslova § 10 Innbyggjarhøyering, som gir departementet en hjemmel til å gjennomføre innbyggerhøring og en hjemmel til å kunne gi forskrift om gjennomføringen av den enkelte innbyggerhøringen.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, påpeker at stortingsflertallet har stilt opp for de tre fylkeskommunene og dekket alle kostnadene ved deling av fylket. Delingen var ønsket av både innbyggere og folkevalgte, og det er et viktig demokratisk prinsipp at de som styrer, lytter til folk.

Flertallet viser til at Kommunal- og distriktsdepartementet er i gang med en helhetlig og systematisk gjennomgang av dagens inndelingslov, med sikte på å oppdatere regelverket. Eventuelle endringer i gjeldende regler bør vurderes som en del av dette arbeidet, og ikke som enkeltstående endringer som vil kunne skape et mer fragmentert regelverk. Arbeidet departementet er i gang med, vil se lovens regler i sammenheng.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet viser til at kommunene lenge har ropt varsku om at det samlede styringstrykket er altfor stort, og at kommunene fratas muligheter til å bruke ressursene der de trengs. Som kjent er kommunesektoren under stort press når det gjelder tilgang på arbeidskraft. Generalistkommuneutvalget anbefalte redusert statlig detaljstyring. En redusert detaljstyring vil også gi mer fornuftig bruk av ressurser og ansatte. Disse medlemmer har tillit til de lokale folkevalgte og de ansatte i kommunen, og mener at de kan finne de gode løsningene lokalt. Løsningen for kommunene er, ifølge disse medlemmer, mindre statlig styring, mindre rapportering, økte ressurser og større lokal frihet.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at regjeringen nå mener at større og færre kommuner er løsningen for kommunesektoren. Regjeringen skriver i Prop. 142 S (2024–2025) følgende:

«Regjeringen er positiv til kommuner som ønsker å slå seg sammen med en eller flere nabokommuner for å løse utfordringene kommunesektoren står overfor.»

Disse medlemmer er helt uenig i at færre og større kommuner er løsningen på utfordringene kommunene står overfor, det vil heller føre til en rekke andre utfordringer. Kommunesammenslåing vil selvsagt ikke endre demografien i regionen og vil således ikke løse den utfordringen, og disse medlemmer mener regjeringen har låst seg til kun én løsning, som er kommunesammenslåinger. Disse medlemmer merker seg

at det ofte snakkes om stordriftsfordeler i forbindelse med sammenslåinger, men sjelden om smådriftsfordeler eller stordriftsulempen. Senterpartiet mener det er viktig at det er kort avstand mellom de folkevalgte og innbyggerne. Robuste lokalsamfunn bygges gjennom tillitsfulle, gode og forutsigbare rammevilkår, ikke gjennom tvang eller snik-sentralisering.

Disse medlemmer mener at eventuelle kommune- og fylkessammenslåinger skal være frivillige, og at oppslutningen om disse skal være avklart i lokale folkeavstemninger før igangsetting.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Kommunesammenslåinger skal ikke gjennomføres med tvang.»

Disse medlemmer viser til at fylkeskommunen har et overblikk over en region og løser en rekke oppgaver som det er naturlig å se på tvers av kommunegrenser og innad i en region. Disse medlemmer mener det er klokt med et fylkeskommunalt nivå, styrt av folkevalgte representanter, som kan styre tjenester det er naturlig at ses i regional sammenheng. Kompetansebehov og videregående skoler er et godt eksempel på det.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at da Senterpartiet satt i regjering, ble det innført en rekke tiltak for å løfte distriktskommuner, for å sikre at det bor folk i hele landet, og at de har tilgang på gode offentlige tjenester. Blant tiltakene var innføringen av halverte priser på fergene, gratis ferger på de minste sambandene, halvering av prisene på FOT-nettet, en halvering av barnehageprisene i distriktskommunene, opprettelsen av flere bygdevekstavtaler, innføringen av gratis barnehage i tiltakssona i Nord-Troms og Finnmark og innføringen av studielånslette sentralitetsklasse 5 og 6. Disse medlemmer viser til at da Senterpartiet satt i regjering, ble de statlige planretningslinjene endret og ga mer frihet til distriktskommuner til å utvikle sine lokalsamfunn med mindre statlig detaljstyring og mer tilpasset de lokale forholdene.

Disse medlemmer viser til at det ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) har vært en befolkningsvekst i kommunene i sentralitetsklasse 5 og 6. Ved utgangen av 3. kvartal 2021 til utgangen av 1. kvartal 2025 er det 22 959 flere mennesker som bor i sentralitetsklasse 5 og 6.

Disse medlemmer mener at det også handler om politisk vilje, og at befolkningsnedgang og sentralisering ikke er en «naturkraft», det handler i stor grad om politiske valg og hvilke mål man har for å bygge hele landet. Disse medlemmer viser til distriktsmeldingen, hvor et av målene var befolkningsvekst i distriktskommuner.

3.5.1 BEHOV FOR MINDRE STATLIG DETALJSTYRING

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til Dokument 8:247 S (2024–2025), jf. Innst. 415 S (2024–2025), som Senterpartiet la fram, hvor det ble fremmet en rekke forslag som vil sørge for å redusere det statlige styringstrykket og gi kommunene frihet til å løse oppgavene de står overfor. Hensikten med forslagene var å gi kommunene handlingsrom til å finne løsninger lokalt, når man vet at mangelen på hoder og hender bare vil bli verre framover. Forslagene tar blant annet utgangspunkt i innspill fra KS, og det er endringer som kan innføres relativt raskt og vil være til hjelp for kommunene. En redusert detaljstyring vil også gi mer fornuftig bruk av ressurser og ansatte.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til disse partiers merknader og forslag i henholdsvis Innst. 163 S (2024–2025) og Innst. 415 S (2024–2025). Disse medlemmer viser til den regjeringsnedsatte kommisjonen som nå skal gjennomgå kommunesektoren, og som skal foreslå endringer som gjør at kommunene kan bruke ressursene på en god og fleksibel måte samt løse oppgavene mer effektivt. Disse medlemmer mener i hovedsak det er viktig å la denne kommisjonen få gjøre jobben sin grundig. Det er mange ulike hensyn som må tas og veies opp mot hverandre i kommunesektoren fremover, og derfor mener disse medlemmer det er viktig at det ikke blir gjort forhastede vedtak, selv om åpenbare forenklinger for kommunene bør gjennomføres fortløpende. Disse medlemmer vil igjen understreke viktigheten av at kommunesektoren har økonomiske rammer til å løse oppgavene sine og ikke blir overlatt til forvaltere av kuttpolitikk som følge av for lite overføringer fra staten. Disse medlemmer mener derfor at det viktigste for et bærekraftig kommunesystem i tida fremover er å styrke kommuneøkonomien betraktelig slik at kommunene i hele landet faktisk kan levere gode tjenester til folk også i fremtiden.

Disse medlemmer mener det har blitt gjort positive tiltak for distriktene slik at folk skal kunne bo godt i hele landet i denne stortingsperioden med et rødgrønt flertall. Likevel mener disse medlemmer at det trengs flere tiltak for å sikre bosetting, vekst og fremtidstro i distriktskommuner i årene fremover. Disse medlemmer mener et av de aller viktigste tiltakene nå er å kraftig styrke kommuneøkonomien for å sette kommunene i stand til å gi gode tjenester og bedre velferd, ikke kutt og sentralisering i tjenestene.

3.5.2 BYGDEVEKST

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at bygdevekstavtaler er en helt ny ordning som ble innført da Senterpartiet satt i regjering. Gjennom bygdevekstavtaler, regionvekstavtaler og nærtjestesentre støttet regjeringen kommuner i utvikling og forbedring av tjenester til innbyggerne. Disse medlemmer vil styrke og videreutvikle ordningen med bygdevekstavtaler.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet påpeker at det må legges til rette for vekst og verdiskaping i hele landet. Disse medlemmer mener at en forutsigbar og god næringspolitikk er grunnleggende for utvikling av lokalsamfunn. Derfor vil disse medlemmer fortsette å utvikle bedre infrastruktur og legge til rette for verdiskaping i privat sektor for å sikre vekst i distriktene. Disse medlemmer mener bygdevekstavtaler ikke er et egnet virkemiddel for å lykkes med dette, og at andre virkemidler vil ha bedre effekt. Disse medlemmer viser blant annet til at det er massive skatteøkninger for folk og bedrifter rundt omkring i landet som nå betaler for bygdevekstavtalene.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Høyres alternative statsbudsjett for 2025, der det var foreslått å redusere post 66 med 73,963 mill. kroner sammenlignet med regjeringens forslag.

3.6 Et velfungerende tillitskapende demokrati

Det vises til proposisjonens kapittel 6, der temaet et velfungerende og tillitskapende demokrati omtales.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at det siden midten av 1990-tallet har blitt samlet inn data til Kommunal- og distriktsdepartementets database over kommunal og fylkeskommunal organisering (organisasjonsdatabasen) hvert fjerde år. Disse medlemmer merker seg noen av utviklingstrekkene som det vises til i datainnsamlingen fra 2024. Ett av utviklingstrekkene det vises til, er at 82 pst. av kommunene oppgir at administrasjon og kommunedirektør kontrollerer slutfasen av budsjettprosessen, mens 8 pst. oppgir at lokalpolitikkerne kontrollerer denne fasen. Disse var omtrent likt fordelt ved inngangen til 2000-tallet. Disse medlemmer merker seg også at undersøkelsen viser at en større andel av kommunens tjenester leveres gjennom interkommunalt samarbeid. I 2004 var det 15 pst., mens 26 pst. av kommunene svarte at tjenestene er organisert som interkommunalt samarbeid i 2024.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til

Telemarksforsknings Rapport 908 Valgdeltakelse i tvangssammenslåtte og frivillig sammenslåtte kommuner. Rapporten undersøker hvordan kommunesammenslåing har påvirket valgdeltakelsen i Norge. Rapporten viser at valgdeltakelsen sank med 1,7 prosentpoeng i kommuner som ble slått sammen i 2020. I kommuner som utgjorde mindre enn 20 pst. av innbyggertallet i den nye kommunen, var valgdeltakelsen hele 3 pst. lavere enn ved tidligere valg.

Disse medlemmer mener dette viser at kommunesammenslåinger ikke fører til mer demokrati eller deltakelse, snarere tvert imot.

Disse medlemmer viser også til tall fra Kommunal- og distriktdepartementet som viser at det ble 7 600 flere administrativt ansatte i kommunene mellom 2016 og 2024, dette til tross for at det i perioden ble 71 færre kommuner. Disse medlemmer mener dette viser at færre og større kommuner ikke er løsningen på kommunenes utfordringer, men at sammenslåinger like gjerne bare fører til sentralisering, stordriftsulemp, økte kostnader, større avstand til folket, og mer byråkrati for kommunene. Disse medlemmer mener presset for å sentralisere og lage større og større kommuner derfor ikke er en god løsning dersom en ønsker å ta vare på et velfungerende og tillitskapende demokrati.

Disse medlemmer vil ha tjenester nær folk og lokale folkevalgte som kjenner og bor i lokalsamfunnet de bestemmer over.

3.7 Oppgavefordeling og regelverk

Det vises til proposisjonens kapittel 7, der oppgavefordelingen mellom departementene og regelverk omtales nærmere.

3.7.1 ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

3.7.1.1 Ny offentlig AFP

Komiteens medlemmer fra Høyre støttet endringene i ny offentlig pensjon og viser videre til Høyres merknader i Innst. 287 L (2024–2025), jf. Prop. 106 L (2024–2025), og Innst. 348 L (2024–2025), jf. Prop. 108 L (2024–2025).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at AFP i dag ikke fungerer etter intensjonen. Disse medlemmer viser til at ordningen ble etablert for å ivareta sliterne i samfunnet, de som har de tyngste jobbene og derfor ikke kan stå like lenge i jobb. Disse medlemmer viser til at ordningen i dag istedenfor har blitt en ekstra pensjonsordning for kommunedirektører, ingeniører og andre i offentlig administrasjon. Disse medlemmer mener at AFP har utspilt sin rolle, og derfor stemte Fremskrittspartiet imot endringene i AFP da dette var til behandling i Stortinget i 2024. Disse medlemmer er for å avvikle AFP på sikt, og mener det er viktig å få på plass en god ordning for sliterne i samfunnet. Disse medlemmer viser videre til Fremskrittspartiets merknader i Innst. 287 L (2024–2025), jf. Prop. 106 L (2024–2025), Innst. 348 L (2024–2025), jf. Prop. 108 L (2024–2025), og Innst. 231 L (2023–2024), jf. Prop. 35 L (2023–2024).

tinget i 2024. Disse medlemmer er for å avvikle AFP på sikt, og mener det er viktig å få på plass en god ordning for sliterne i samfunnet. Disse medlemmer viser videre til Fremskrittspartiets merknader i Innst. 287 L (2024–2025), jf. Prop. 106 L (2024–2025), Innst. 348 L (2024–2025), jf. Prop. 108 L (2024–2025), og Innst. 231 L (2023–2024), jf. Prop. 35 L (2023–2024).

3.7.2 BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENTET

3.7.2.1 Barnevernsreformen – kompensasjon til kommunene

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at ansvaret for andrelinjebarnevernet i 2024 ble overført fra fylkeskommunene til statlige barnevernsregioner, med unntak av Oslo, som beholdt ansvaret for barnevernstjenestene i kommunen. Helt fra starten i 2004 har Oslo vært underfinansiert for sitt ansvar for andrelinjebarnevernet. I årene 2004–2015 ble tilskuddet til andrelinjebarnevernet i Oslo i hovedsak kun prisjustert, mens bevilgningen til Bufetat i tillegg til prisjustering også ble styrket i flere runder, blant annet som følge av vekst i barnetall og satsinger. I 2016 ble imidlertid tilskuddet justert for vekst i barnebefolkningen, slik at Oslo har fått demografikompensasjon for årene etter 2015.

Disse medlemmer viser til Prop. 4 S (2024–2025), jf. Innst. 57 S (2024–2025), hvor det foreslås bevilget ekstra midler til kjøp av private barnevernstjenester. Det ble imidlertid ikke lagt inn tilsvarende tilleggsbevilgning når det gjelder barnevernstjenestene i Oslo.

Disse medlemmer viser til at det i statsbudsjettet for 2025 foreslås en økning på 552 mill. kroner til det statlige barnevernet.

Disse medlemmer mener at barnevernet skal ha like god kvalitet over hele landet, og viser til sitt alternative budsjett for 2025, der det er foreslått å øke tilskuddet til barnevernet i Oslo med 73,8 mill. kroner, over rammetilskuddet til fylkeskommunene.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til behandlingen av barnevernsloven, Prop. 83 L (2024–2025), jf. Innst. 524 L (2024–2025) hvor Senterpartiet fremmet følgende forslag:

«Desse medlemmene meiner at kommunens eigenandel på institusjonstiltak bør bli redusert. Ein må sikre at økonomiske omsyn ikkje hindrar at barn med behov for institusjonsplass får tilbod om dette. Kommunane må framleis ha økonomiske insentiv til å arbeide førebbyggjande.

Desse medlemmene fremjar difor følgjande forslag:

‘Stortinget ber regjeringa følgje opp forslaget i NOU 2023:24 om å redusere den kommunale eigenandelen på institusjonstiltak og kome tilbake til Stortinget på eigna måte.’»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til partiets generelle merknader samt Sosialistisk Venstrepartis merknader og forslag ved behandlingen av ny barnevernslov, Prop. 83 L (2024–2025), jf. Innst. 524 L (2024–2025), samt Sosialistisk Venstrepartis alternative budsjett der det til sammen ble foreslått å styrke barnevernet, inkludert ekstra midler til barnevernet i Oslo.

Dette medlem viser også til Sosialistisk Venstrepartis merknader og forslag ved behandling av krisesenterloven, Prop. 122 L (2024–2025), jf. Innst. 439 L (2024–2025), for partiets politikk for utsatte familier og barn samt partiets merknader og forslag i denne. Sosialistisk Venstreparti mener det er svært viktig å støtte opp under et godt krisesentertilbud i hele landet, og viser til betydningen av lavterskel gratis møteplasser i kommunene som bibliotek og fritidsklubber, som Sosialistisk Venstreparti prioriterer å styrke i sitt alternative budsjett.

Komiteens medlem fra Rødt mener barnevernsreformen har gitt enkelte kommuner merutgifter som er uheldige. Dette medlem viser til Rødts alternative statsbudsjett for 2025, der det settes av 37 mill. kroner for å redusere egenandelene for barnevernsinstitusjonsplasser for kommuner med dårlig økonomi. Dette medlem viser videre til at Oslo kommune i høringen om statsbudsjettet 2025 ba om å kompenseres på barnevernsområdet. Dette medlem viser til Rødts alternative statsbudsjett for 2025, hvor det er foreslått å øke tilskuddet til barnevernet i Oslo med 55 mill. kroner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen se på ytterligere styrking av kompensasjonen til kommunene for barnevernsreformen, for eksempel gjennom en økning i rammetilskuddet, og komme tilbake til Stortinget senest i statsbudsjettet for 2026.»

«Stortinget ber regjeringen vurdere å forlenge overgangsordningen med lavere kommunal egenandel for plasseringer i spesialiserte fosterhjem og beredskaps hjem og komme tilbake til Stortinget i statsbudsjettet for 2026.»

3.7.2.2 Kvalitetsløft i barnevernet

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til merknader og forslag ved behandlingen av Prop. 83 L (2024–2025), jf. Innst. 524 L (2024–2025).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til behandlingen av Prop. 83 L (2024–

2025) Endringer i barnevernsloven mv. (kvalitetsløft i barnevernet). Saken tar for seg en rekke forhold som påvirker kommunene. I dag er det et statlig og et kommunalt barnevern, som har nært samspill. Barnevernet kjøper også inn en rekke tjenester fra private (ideelle og kommersielle) i tillegg til at fosterhjem er private.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet mener at det bør innføres en bedre oppgavedeling i barnevernet. Dagens modell er utydelig og ikke til det beste for barnet. Staten bør ha ansvaret for beslutninger om omsorgsovertakelser, da dette er et inngripende tiltak. Beslutninger om plassering i fosterhjem eller institusjon vil ofte oppleves som tillitsbrudd mellom familier og barnevernet, slik det fungerer i dag. Ved å plassere slike beslutninger i det statlige barnevernet vil det kommunale barnevernet kunne fungere med forebygging og hjelpetiltak. Et slikt skille vil skape en tydelig rollefordeling og forhindre svikt i kommunikasjon mellom barnevern og familier.

Disse medlemmer viser til at det de senere år har vært flere uheldige saker, hvor brudd på bistandsplikten har medført tragiske utfall. Brudd på bistandsplikten, kombinert med den rød-grønne regjeringens hindring av kommuner til å bruke tilbud fra private aktører, er i strid med behovet til barn og unge. Det viktigste er at barn får hjelp av riktige instanser, uavhengig av om det er barnevern, helsevesen eller andre. For disse medlemmer er det viktigste at barna får tilbud om relevant hjelp, ikke om det er offentlige eller private tilbydere.

Disse medlemmer viser til at det i Prop. 83 L (2024–2025) gjøres visse endringer i ordningen med fosterhjem. Når det gjelder endringene i finansieringen, vil kommunene betale full egenandel for noe flere plasseringer enn tidligere. Dette vil kommunene bli kompensert for i en økning i rammetilskuddet. Størrelsen på kompensasjonen er utregnet av regjeringen, og vil bli gjenstand for budsjettbehandling. Disse medlemmer mener at det viktigste er at barn og unge får riktig tilbud og at finansieringsmodeller støtter dette.

3.7.3 HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET

3.7.3.1 Kvaliteten i tjenestene til eldre

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet påpeker at innbyggerne blir eldre, og den forventede levealderen har økt drastisk de siste 100 årene. I 1900 var forventet levealder 52 år, mens i 2020 var den 83 år. Disse medlemmer mener at det er behov for å tenke nytt om hvordan samfunnet møter den demografiske utviklingen med en aldrende befolkning. Disse medlemmer mener derfor det er avgjørende at eldreomsorgen i større grad tilpasses den enkeltes situasjon og preferanser, og at valgfrihet må være et bærende prinsipp i utformingen av fremtidens helse- og omsorgstjenester.

Disse medlemmer viser til at det er behov for et mangfold av boligløsninger, som bidrar til at flere kan leve hjemme lenger og føler seg trygge. Disse medlemmer mener at tilrettelagte trygghetsboliger i distriktene vil kunne bidra til at flere kan bo hjemme lenger, og derfor trengs denne typen boligmodeller. Dette vil i tillegg bidra til at unge og tilflyttere får tilgang på flere bruktboliger som blir ledige når eldre flytter til tilrettelagte boliger.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser videre til at regjeringen Solberg i sitt forslag til statsbudsjett for 2022 foreslo at det skulle opprettes en pilotordning med investeringstilskudd til trygghetsboliger for eldre. Tilskuddet var rettet mot distriktkommuner i sentralitetsklasse 5 og 6 (SSBs sentralitetsindeks). Disse medlemmer merker seg at regjeringen Støre fjernet ordningen med trygghetsboliger i statsbudsjettet for 2022. Disse medlemmer viser til at dette var boligformer som skulle sikre at flere eldre kunne leve et selvhjulpent liv og bo hjemme lengst mulig med mulighet for sosialt samvær med andre.

3.7.3.2 Helseteknologi og digital samhandling

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at helseteknologiordningen ble etablert i 2024, men at tempoet for utviklingen ikke går raskt nok. Disse medlemmer forventer at regjeringen fremover vil gi dette en høyere prioritet, og viser videre til at implementering av velferdsteknologi er viktig for å bidra til en bærekraftig helsetjeneste og for å gi gode helsetjenester til innbyggerne.

Disse medlemmer merker seg at digitalt helsekort for gravide er under utvikling og skal prøves ut i løpet av 2025. Disse medlemmer merker seg likevel at det har tatt lengre tid enn planlagt å få etablert et samarbeid med virksomheter og leverandører som skal delta. Samarbeid og test av en teknisk løsning for et digitalt helsekort skal fortsette i 2025, og disse medlemmer vil understreke at det er på høy tid at gravide får et digitalt helsekort.

3.7.3.3 Helsereform

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener at det ikke er noen løsning å legge kommunehelsetjenesten inn under det samme udemokratiske styresettet som sykehusene, som regjeringen åpner for. Løsningen ligger i å skrote helseforetaksmodellen, slik at kommune og sykehus igjen kan lage felles planer med samme økonomiske utgangspunkt.

Disse medlemmer vil ha en kommunal helse-tjeneste som gir et godt tilbud til alle landets innbyggere i den kommunen de bor i.

En felles helsetjeneste vil ikke føre til at oppgaver og tilbud blir flyttet nærmere kommunene og innbyggerne

og disse medlemmer frykter at beslutninger og tjenester blir flyttet vekk fra innbyggerne og de lokale folkevalgte som kjenner sine lokalsamfunn.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser også til Senterpartiets merknader ved behandlingen av allmennlegemeldingen, Meld. St. 23 (2024–2025), jf. Innst. 460 S (2024–2025).

3.7.3.4 Vertskommune

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at Kvæfjord kommune i Troms og Vestnes kommune i Møre og Romsdal fikk store omsorgsoppgaver for tidligere beboere på sentralinstitusjoner som var lokalisert i disse kommunene før 1991. I forbindelse med HVPU-reformen fikk tidligere beboere anledning til å velge å bli boende i kommunene som var vertskommuner som alternativ til å flytte «hjem» til sine opprinnelseskommuner. For Kvæfjord sin del utgjorde dette 130 beboere. Det var ikke lenger anledning til å bruke institusjonene, og det ble bygd boliger for at HVPU-reformens intensjoner om en normalisering av disse menneskene i vanlige boliger skulle kunne gjennomføres. Reformen var vellykket. Der det i 1991 ble antydnet at de fleste ville dø før fylte 50 år, er erfaringene fra Kvæfjord at folk lever lenger, og den eldste av de tidligere institusjonsbeboerne i Kvæfjord er 86 år. I dag bor ca. 30 personer av de opprinnelige beboerne fortsatt i Kvæfjord.

Disse medlemmer konstaterer at dette har gitt utfordringer for kommunen gjennom behov for tilpassede tilbud til eldre utviklingshemmede, som ikke får ekstra statlige tilskudd til tross for andre behov enn den øvrige eldre befolkningen. Det har også gjort at kommunen har hatt svært mange ansatte i kommunal sektor i forhold til andre kommuner med samme befolkningstall. Kvæfjord har gjennom flere år vært den kommunen i Norge med desidert størst pensjonsgjeld målt i beløp per innbygger, og er per 2023 på 330 000 kroner per innbygger. Dette er nesten dobbelt så mye som andre sammenlignbare kommuner har i pensjonsgjeld. I tillegg kommer kommunale forpliktelser til bygningsmasse og andre tilbud som er tilpasset aktiviteten som kreves til en stor andel utviklingshemmede i befolkningen.

Disse medlemmer understreker at i statsbudsjettet for 2024 er Kvæfjord og Vestnes spesielt nevnt som kommuner med utfordringer knyttet til vertskommunerollen. Likevel er det lagt opp til at vertskommunetilskuddet skal trappes ned med mål om å fjernes helt når siste institusjonsbeboer dør. Dermed blir Kvæfjord og Vestnes sittende med store pensjonsforpliktelser og andre forpliktelser som ikke dekkes gjennom det ordinære innbyggertilskuddet. Det betyr i praksis at innbyggere som er avhengig av det kommunale tjenestetilbudet, vil være de som betaler for at Kvæfjord kommune

påtok seg ansvaret for utviklingshemmede fra hele Nord-Norge da HVPU-reformen ble gjennomført i 1991.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om at det i forbindelse med statsbudsjettet for 2026 foreslås etablert en finansieringsordning som avhjelper den økonomiske belastningen for de tidligere vertskommunene.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at etter ansvarsreformen i norsk helsevern for psykisk utviklingshemmede (HVPU-reformen), som ble gjennomført tidlig på 1990-tallet, overtok 33 kommuner ansvaret for en rekke beboere hjemmehørende i andre kommuner. Vertskommunetilskuddet på kap. 760 post 62 er ment å kompensere disse vertskommunene for de beboerne som valgte å bli boende i institusjonskommunen. Samlet ramme for dette tilskuddet er 776,9 mill. kroner i 2025. Disse medlemmer viser til at vertskommunetilskuddet ikke er en del av inntektssystemet for kommunene, men et øremerket tilskudd som kommer i tillegg til inntektssystemet på lignende måte som toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester. Etter hvert som beboerne faller fra, vil vertskommunetilskuddet bli redusert, men dette må skje på en måte som tar hensyn til kommuner der denne ordningen har utgjort en stor del av vertskommunenes virksomhet. Det bør vurderes om det er eventuelle særegne forhold knyttet til pensjonsforpliktelser for enkelte vertskommuner som kan og bør tas hensyn til i nedtrappingen av vertskommunetilskuddet.

3.7.4 KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENTET

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til ordningene Natur-sats og Klimasats som viktige ordninger over kommuneramma for kunne øke innsatsen i kommunene for å bevare natur og gjøre lokale tiltak for å kutte klimagassutslipp. Disse medlemmer mener disse ordningene bør styrkes framover for å gi incentiver for å følge opp både FNs naturavtale og FNs klimaavtale som Norge har tilsluttet seg til.

Disse medlemmer mener det er viktig for å følge opp Norges forpliktelser til å kutte klimagasser at Samferdselsdepartementet innførte krav om nullutslippsferjer fra 1. januar 2025. Disse medlemmer viser til at Menon Economics rapport 109/2023 om fylkeskommunale kostnader ved nullutslipp for ferjer og hurtigbåter, viser ut fra erfaringstall at fylkeskommunene vil ha årlige merkostnader på 690 mill. kroner ved inn-

fasing av utslippsfrie ferjer. Flere fylker har gått foran og tatt store investeringer allerede og kuttet store utslipp. Erfaringen gjort både i Vestland og Møre og Romsdal er at merkostnadene med investeringene ikke dekkes inn av redusert CO₂-avgift og redusert drivstoffkostnad, og at skjønnsmidlene derfor bør økes for at fylkene skal være i stand til å kutte utslipp fra ferjetrafikk.

Disse medlemmer viser til at det dyreste av alt sannsynligvis er å ikke kutte klimagassutslipp, da klimarendringene vil føre til store samfunnsøkonomiske kostnader, og Norge er av de landene som har best forutsetninger for å redusere sine utslipp. Disse medlemmer viser til et notat sendt komiteen fra NHO Transport i forbindelse med høringen i komiteen. Der blir det opplyst at de økte kostnadene i bussanbudene er knyttet til svekket krone, økte materialkostnader, lønnskostnader, drivstoffkostnader, gebyrregime ved avvik, økt risikobilde og indeksbruk. Dieselbusser er blitt 80–100 pst. dyrere, og el-busser ligger på et prisnivå 40–50 pst. dyrere enn det igjen.

For ferjer er nybygging av ferjekaier og fornying av ferjemateriell også noe som uansett må gjøres, og hele forklaringen på kostnadsveksten er heller ikke her omstillingen til utslippsfrie ferjer.

3.7.4.1 Klimakrav til bygge- og anleggsplasser

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet understreker at en ved å stille unødvendig strenge klimakrav til bygge- og anleggsprosjekter vil svekke konkurranseevnen til små og mellomstore aktører. Dette vil redusere konkurransen i bygge- og anleggsbransjen betydelig, med enda høyere priser og lavere produktivitet som resultat.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet mener det er viktig å være klar over at tiltak som gir en så vesentlig fordyring av bygge- og anleggsprosjekter som det her er tale om, kan få store konsekvenser på makronivå i samfunnet og på bolig- og levekostnader til vanlige familier, særlig for dem som er mest utsatt fra før. Slike tiltak ville derfor måtte utredes grundig før de ville være aktuelle på nasjonalt nivå.

Disse medlemmer viser til at forskriften også reiser prinsipielle spørsmål rundt forholdet mellom administrasjonsnivåene. For eksempel vil en kommune med stor statlig og fylkeskommunal tilstedeværelse kunne pålegge staten og fylkeskommunen svært store kostnader. Disse kostnadene vil i prinsippet bæres av innbyggere i andre deler av fylket eller landet, selv om kravet i prinsippet kommer fra den aktuelle kommunen og dennes innbyggere. Dette vil utfordre prinsippet om folkestyre og at innbyggerne gjennom valg skal ha mulighet til å påvirke beslutninger som gjelder dem.

Disse medlemmer viser til at Senterpartiet har fremmet forslag om at regjeringen skal oppheve for-

skrift av 3. april 2025 om å begrense utslipp fra bygge- og anleggsplasser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er kritiske til at kommuner skal få muligheten til å stille klimakrav for å begrense klimagassutslipp fra bygge- og anleggsplasser. Disse medlemmer mener forskriftshjemmelen som regjeringen har innført, som vil gi kommuner anledning til å innføre egne klimakrav til bygge- og anleggsplasser, vil føre til færre og dyrere boliger. Disse medlemmer viser til at OBOS mener at et slikt krav vil øke kostnaden for en bolig i Oslo med et sted mellom 150 000 og 300 000 kroner. Økte kostnader vil gjøre terskelen inn i boligmarkedet enda høyere for dem som allerede har problemer med å kunne skaffe seg en egen bolig. Disse medlemmer mener denne forskriftshjemmelen vil føre til at boligbyggingen ikke vil realiseres mange steder. Disse medlemmer mener dette vil svekke konkurransekraften for mange aktører i bygg- og anleggsbransjen som allerede sliter. Disse medlemmer viser til Innst. 339 S (2024–2025), jf. Dokument 8:183 S (2024–2025), der Fremskrittspartiet har fremmet forslag om å fjerne forskriftshjemmelen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at forskrift for å begrense utslipp fra bygge- og anleggsplasser FOR-2025-04-03-594 er frivillig for kommunene å innføre, og at det i § 2 i forskriften er utvetydig slått fast at dersom det er innført et slikt krav i en kommune, så kan en gjøre unntak fra kravet dersom kravet:

- a) ikke er teknisk mulig å nå
- b) blir uforholdsmessig dyrt å gjennomføre.

Disse medlemmer mener at ved å stille krav kan en drive fram innovasjon og ny teknologi som etter hvert kan bli rimeligere. Disse medlemmer viser til at olje er en begrenset ressurs, og før eller senere vil diesel bli mye dyrere på grunn av knapphet, og at det derfor uansett er fornuftig å utvikle alternativer til dieselmaskiner.

3.7.4.2 Ny vass- og avløpsanleggslov og endringer i forurensningsloven

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt viser til respektive partiers merknader ved behandlingen av Prop. 64 L (2024–2025), jf. Innst. 315 L (2024–2025). Disse medlemmer viser til den nylig vedtatte lov om kommunale vass- og avløpsanlegg og den nye § 22 a i forurensningsloven. Disse medlemmer mener at abonnentene på sikt vil nyte godt av mer effektive vann- og avløpstjenester dersom kommunen klarer å etablere tilstrekkelig trygge avrenningsveier og unngår overdimensjonering av avløpsledninger og renseanlegg. Disse medlem-

mer mener at et mer forutsigbart regelverk vil være positivt både for kommunen og abonnenten, ettersom det vil redusere behovet for å løse privatrettslige tvister i domstolene.

Disse medlemmer bemerker at kommunene gis mulighet for å ta i bruk tvangsmulkt, men disse medlemmer understreker at tvangsmulkt må anvendes med varsomhet og gi tilstrekkelig tid til retting før sanksjoner iverksettes. Disse medlemmer forventer for øvrig at kommunen bruker inntekter som har kommet gjennom tvangsmulkt på tiltak innenfor selv-kostområdet som vil komme innbyggeren til gode.

Disse medlemmer bemerker at regjeringen Støre ikke kunne vise til konkrete vurderinger av og endring i erstatningsregelen for erstatning for skader i overvannsanlegg i forurensningsloven § 22 a, i tillegg til innføring av eget overvannsgebyr. Disse medlemmer var enige med høringsinstansene som uttrykte at lovforslaget ikke var fullstendig uten at disse problemstillingene var avklart før lovforslaget ble vedtatt. Disse medlemmer viser videre til at Høyre har stilt en rekke spørsmål for å få klarhet i hva endringene i forurensningsloven vil bety for den enkelte abonnent, og hvilke økonomiske konsekvenser den vil ha.

Disse medlemmer er også svært bekymret for kommunenes økonomiske mulighet til å velge de mest effektive forebyggende tiltakene. Disse medlemmer er også bekymret for at flere kommuner ikke har tilstrekkelig kompetanse til å kunne påse at loven blir gjennomført og iverksatt.

Disse medlemmer påpeker at proposisjonen ikke inneholdt økonomiske analyser som kunne beskrive de økonomiske konsekvensene lovforslaget vil medføre for kommunesektoren og den enkelte abonnent.

Disse medlemmer viser til Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti sine merknader ved behandling av Prop. 64 L (2024–2025) Lov om kommunale vass- og avløpsanlegg, jf. Innst. 315 L (2024–2025):

«Dette flertallet viser også til at dersom tiltak etter ny § 22 a i forurensningsloven ikke kan gjennomføres av eier av eiendommen fordi det innebærer en uforholdsmessig kostnad, kan kommunen gi økonomisk støtte til etableringen av tiltak gjennom det ordinære kommunebudsjettet eller ved for eksempel å opprette klimatilpasningsfond. Dette flertallet viser videre til at dagens vann- og avløpsgebyr ikke kan benyttes til å finansiere overvannstiltak etter § 22 a, og at kommunens kostnader over det ordinære budsjettet derfor ikke kan gå inn i grunnlaget for å beregne avgift til selvkost. Dersom kommunen velger å gjennomføre tiltak med frie midler, vil dette imidlertid kunne bidra til å avlaste avløpsanlegg som er overbelastet, og dermed kunne redusere innbyggernes avløpsgebyr.»

Dette vil i praksis bety at dersom en huseier ikke har økonomisk mulighet til å bekoste pålegget selv, er det

kommunens økonomi/frie inntekter som skal belastes. Disse medlemmer mener at dette vil kunne påføre kommunene store økonomiske belastninger, i en tid da kommunenes økonomi allerede er sterkt presset. Disse medlemmer viser til at overvannshåndtering, som er en del av selvkostprinsippet, vil kunne medføre betydelige tilleggskostnader for innbyggere og næringsliv, på toppen av forventede kostnadsøkninger til pålagte oppgraderinger av renseanlegg og ledningsnett.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Høyre har fremmet flere forslag for å gjennomgå selvkostprinsippet og motvirke svingninger i gebyrene, og viser videre til merknader og forslag i Innst. 227 S (2023–2024) jf. Dokument 8:35 S (2023–2024) og Innst. 127 S (2024–2025) jf. Dokument 8:21 S (2024–2025).

3.7.4.2.1 Plikt til å fastsette differensierte avfallsgebyrer

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til Senterpartiets merknader ved behandling av Prop. 58 L (2024–2025), jf. Innst. 281 L (2024–2025).

3.7.4.3 Revidert avløpsdirektiv

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at gjeldende avløpsdirektiv fra 1994 er tatt inn i EØS-avtalen og implementert i Norge, og at revideringen av dette direktivet derfor også vil gjelde for Norge. Disse medlemmer mener det er behov for rensing av avløpsvann både for å nå det grønne skiftet og for å redde Oslofjorden og vannmiljøet langs hele kysten. Endringene, som er vedtatt i EU, tar ikke hensyn til norsk bosettingsmønster og at den lange kystlinjen og topografien er forskjellig fra mange andre land i Europa. Disse medlemmer viser til at det har blitt stilt en rekke spørsmål til statsråden om temaet.

Disse medlemmer påpeker at konsekvensene av det reviderte avløpsdirektivet vil medføre at kommunene pålegges store investeringer. Disse kostnadene vil i sin tur belastes innbyggerne gjennom avløpsgebyret. Disse medlemmer påpeker også at regjeringen har en viktig rolle i å føre en aktiv europapolitikk og må ha en fremoverlent strategi for hvordan Norges interesser skal bli hørt i EU. Disse medlemmer forventer at regjeringen deltar aktivt i alle prosessene som pågår i EU.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Rødt viser til Dokument 8:65 S (2024–2025), jf. Innst. 210 S (2024–2025), hvor disse medlemmer fremmet dette forslaget:

«Stortinget ber regjeringen tydeliggjøre overfor EU at Norge har til hensikt å benytte reservasjonsretten i artikkel 102 i EØS-avtalen hvis ikke Norge innrømmes tilpasninger i, eller unntak fra, EUs avløpsdirektiv som minst inkluderer at Norge unntas ny artikkel 6 (reduk-

sjonen fra 2 000 og 10 000 til 1 000 pe), og fjerning av unntaket for mindre følsomme områder, slik at Norges interesser ivaretas.»

Disse medlemmer mener det vil være direkte uansvarlig og uholdbart å implementere et omfattende direktiv med kostnader i titalls- eller muligens hundremilliarderklassen uten å ha alle fakta på plass, og uten konsekvens- og nytte-kostnadsanalyser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Fremskrittspartiet har fremmet forslag som angår EUs reviderte avløpsdirektiv. Disse medlemmer viser derfor til Fremskrittspartiets forslag og merknader i denne saken, Innst. 210 S (2024–2025), jf. Dokument 8:65 S (2024–2025).

Komiteens medlem fra Rødt viser til Dokument 8:183 S (2022–2023), jf. Innst. 35 S (2023–2024), Representantforslag om å ta nasjonalt ansvar for å demme opp for gebyrsjokk for innbyggerne som følge av EUs revidering av avløpsdirektivet og rehabilitering og utbygging i VA-sektoren. Dette medlem viser til at Rødt i flere omganger har fremmet flere forslag for å bremse eksploderende vann- og avløpsgebyrer for innbyggerne, samtidig som dette medlem ønsker å sikre en bedre rensing der det er nødvendig. Dette medlem mener det særlig er behov i dyrtida man lever i nå, at staten bidrar mer enn i dag når det kommer til nødvendige investeringer innenfor vann- og avløpsområdet, bygging av nye nitrogenrenseanlegg og oppgraderinger av vann- og avløpsnettet. Dette medlem viser til at Huseierne på høringen og i det skriftlige innspillet til kommunal- og forvaltningskomiteen foreslår at staten bør delta i et spleiselag sammen med husholdningene og kommunene på vann- og avløpsområdet. Dette medlem viser til at det særlig er innbyggerne i Oslofjordens nedbørsfelt som må betale prisen for rensekrav. 1,6 millioner mennesker bor langs Oslofjorden. Den er en av de mest artsrike i Norge, men er nå i full økologisk krise. Fjorden slammes ned og mottar utslipp fra 118 kommuner, og lider av mangel på nitrogenrensing. Dette medlem mener det trengs flere kraftfulle tiltak for å både redde Oslofjorden samtidig som ikke kostnadene lempes over på innbyggerne og kommunene i Oslofjordens nedbørsfelt.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et spleiselag sammen med husholdningene og kommunene på vann- og avløpsområdet, særlig for kommunene i Oslofjordens nedbørsfelt, for å sikre nødvendig rensing samtidig som man holder de kommunale gebyrene for folk nede.»

3.7.5 KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENTET

3.7.5.1 Endringer i budsjett- og regnskapsforskriften og i selvkostforskriften (avskrivningstider, kalkylrente og framføringsperiode)

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Kommunal- og distriktsdepartementet har sendt på høring forslag om endringer i avskrivningstidene i forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner mv. (budsjett- og regnskapsforskriften), og i forskrift om beregning av samlet selvkost for kommunale og fylkeskommunale gebyrer (selvkostforskriften) hvor det foreslås lengre avskrivningstider for investeringer innen vann og avløp samt å endre kalkylrenten som benyttes når selvkost beregnes. Det foreslås å øke maksimal avskrivningstid for ledningsnett i budsjett- og regnskapsforskriften fra 40 til 80 år, og fra 40 til 50 år på enkelte bygg og anlegg. Disse medlemmer mener det er riktig å justere avskrivningstiden slik at denne stemmer bedre overens med den faktiske levetiden på ledningsnettet og derav også gir en rimeligere fordeling av gebyrene over tid.

Disse medlemmer viser videre til at regjeringen allerede har tatt viktige grep på gebyrområdet ved å redusere avgiftsbelastningen for vann- og avløpstjenester. Merverdiavgiften for vann og avløp reduseres fra 25 til 15 pst. 1. juli 2025. Dette vil slå rett inn i gebyrene innbyggerne betaler.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at infrastrukturen i vann- og avløpssektoren kan ha en betydelig lengre levetid enn den maksimale avskrivningstiden på 40 år som settes i budsjett- og regnskapsforskriften § 3-4 bokstav e. Disse medlemmer viser til at kommunale ledninger i dag bygges for å ha en levetid på 100 år, mens de kun kan avskrives over 40 år i kommuneregnskapet. I forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner mv. er det 40 år avskrivningstid som gjelder for varige driftsmidler på selvkostområdet. I kommuneloven står det:

«Investeringskostnadene skal fordeles over den tiden investeringene forventes å være i bruk.»

Her settes det ikke noen maksimalperiode for avskrivningene, slik det gjøres i budsjett- og regnskapsforskriften. Disse vil komme i konflikt med hverandre når man bruker den maksimale avskrivningstiden i forskriften og ikke forventet levetid, jf. budsjett- og regnskapsforskriften § 3-4, hvor det settes en begrensning:

«Avskrivningsperioden i kommuneregnskapet kan likevel ikke være lengre enn bokstav a til e.»

Disse medlemmer påpeker at avviket mellom faktisk levetid og den maksimale avskrivningstiden i regnskapet kan innebære at kostnaden ved et anlegg ikke fordeles korrekt mellom generasjonene. Et anlegg som driftes i 80 år, vil i kommuneregnskapet kun kostnadsfordeles over de første 40 driftsårene. Disse medlemmer merker seg at regjeringen nå følger opp vedtaket fra Stortinget om å øke avskrivningstiden. Disse medlemmer merker seg at regjeringen har lagt ut deler av selvkostsystemet på høring, med høringsfrist 3. september 2025. Disse medlemmer merker seg videre at regjeringen Støre velger å ikke følge opp Stortingets anmodningsvedtak nr. 451 fra behandlingen av Dokument 8:21 S (2024–2025), jf. Innst. 127 S (2024–2025), om å innføre 80 års avskrivningstid på renseanlegg, pumpestasjoner og høydebasseng, kun på ledningsnett.

Disse medlemmer viser for øvrig til merknader og forslag i Innst. 127 S (2024–2025), jf. Dokument 8:21 S (2024–2025).

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til omtalen av de foreslåtte endringene i budsjett- og regnskapsforskriften og i selvkostforskriften (avskrivningstider, kalkylrente og framføringsperiode), som regjeringen har sendt på høring. Disse medlemmer viser til at regjeringen skriver følgende i Prop. 142 S (2024–2025):

«I budsjett- og regnskapsforskriften foreslår departementet at den maksimale avskrivningstiden for ledningsnett (vann- og avløpsledninger) økes fra 40 til 80 år, og fra 40 til 50 år for enkelte bygg og anlegg (barnehagelokaler, skolelokaler, idrettshaller og idrettsanlegg, boliger og lokaler til bofellesskap). Bakgrunnen for forslaget er at dagens maksimale avskrivningstid på 40 år for ledningsnett og nevnte bygg og anlegg etter departementets vurdering framstår urimelig kort sammenliknet med faktiske levetider».

Disse medlemmer mener dette er gode grep for kommunene, og mener det bør ses på muligheten for å gjøre ytterligere forbedringer for å avhjelpe særlig gjeldstyngede kommuner.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere lovendringer som forlenger nedbetalingstiden på kommunale lån og senker kravene til minimumsavdrag.»

«Stortinget ber regjeringen, for eksempel gjennom Husbanken eller Kommunalbanken, se på muligheten for å innføre en egen ordning med lavere rente for kommuner med lån tilknyttet formålsbygg.»

3.7.5.2 Vann og avløp

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til det store behovet for investeringer i vann og avløp i kommunene.

Disse medlemmer viser til at ifølge SSB så viser kommuneregnskapene at investeringene innen VARTjenestene har økt fra drøyt 11 mrd. kroner i 2015 til nesten 23 mrd. kroner i 2023. Norsk Vann har estimert at det er nødvendig å gjøre investeringer for 332 mrd. kroner i norske kommuner fram til 2040 for å sikre innbyggerne rent drikkevann og forsvarlig rensing av avløpsvann. Økt overvannsproblematikk og skjerpede myndighetskrav knyttet til sikkerhet og beredskap gjør at investeringsbehovet vil øke framover. Disse medlemmer mener også at det er et stort behov for å få fram innovative nye og gjerne naturbaserte løsninger for rensing av vann som kan være godkjent for bruk i mer spredtbebygde områder. Disse medlemmer viser til at det vil være et stort behov for gode finansieringsordninger for å løse denne utfordringen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å opprette en rentekompensasjonsordning for vann- og avløpsinvesteringer i kommunene i forbindelse med statsbudsjettet for 2026.»

Disse medlemmer viser til at mange husholdninger sliter økonomisk, og er derfor bekymret over økningen i vann- og avløpsgebyrer i en rekke kommuner. Disse medlemmer viser til rapporten Prognose for vann- og avløpsgebyrer 2025–2028, utarbeidet av Samfunnsøkonomisk analyse for Huseierne. Rapporten viser til at i perioden 2010 til 2022 økte de kommunale gebyrene mer enn både pris- og lønnsveksten. I gjennomsnitt for alle kommuner økte kommunale gebyrer med 53 pst., mens konsumprisene i samme periode økte med 33 pst. og lønnsveksten med 47 pst. Disse medlemmer viser til at i både 2023 og 2024 økte de kommunale gebyrene kraftig, med en gjennomsnittlig økning på henholdsvis 17 og 14 pst. på landsbasis. Det var spesielt gebyrene for vann og avløp som økte mye, med 19 pst. i 2023 og 16 pst. i 2024. Flere av årsakene til at de kommunale gebyrene har økt ifølge kommunene, er økte byggekostnader, økt rente, nyinvesteringer knyttet til for eksempel reservevannforsyning og strengere krav til nitrogenrensing.

Disse medlemmer viser til følgende i rapporten:

«Beregningene våre viser at vann- og avløpsgebyrene i gjennomsnitt vil øke med til sammen 27 prosent (inkludert mva.) i perioden 2025 til 2028. Økningen blir dempet av endringen i mva-satsen fra 25 til 15 prosent.

Når vi ser på den underliggende utviklingen (ekskludert mva.) er økningen i samme periode på 38 prosent ... Fra 2024 til 2028 gir dette en økning på landsbasis på om lag 1 500 kroner for vann og 1 750 kroner for avløp inkludert mva. Samlet gir dette en økning i vann- og avløpsgebyrer på om lag 3 250 kroner inkludert mva. i 2028 sammenlignet med 2024, eller drøyt 250 kroner per måned.»

Prognoser fra Norsk Vann, utarbeidet av Norconsult og SINTEF, viser at gebyrene kan mer enn dobles i 2040. Rapporten fra Norconsult og SINTEF estimerer at norske kommuner må investere 332 mrd. kroner per 2021 frem til 2040. Disse medlemmer viser til at Miljødirektoratet i mai 2022 sendte brev til statsforvalterne innenfor Oslofjordens nedbørsfelt med tydelig signal om at statsforvalter måtte stille strengere krav til avløpsrensing, herunder nitrogenrensing. Disse medlemmer viser til at det er i alt 118 kommuner som ligger innenfor Oslofjordens nedbørsfelt, og som har om lag 50 avløpsrenseanlegg, men det er i dag seks anlegg med nitrogenfjerning. Disse medlemmer viser til at i Kommuneproposisjonen 2026 står det ikke noe om nitrogenfjerning i Oslofjorden. Disse medlemmer merker seg at dette er en endring fra Kommuneproposisjonen 2025, der det står følgende:

«Den dårlige tilstanden i Oslofjorden krever at flere av avløpsanleggene oppgraderes med nitrogenfjerning, og at i alt må drøyt 40 tettbebyggelser med om lag 50 avløpsanlegg i Oslofjordens nedbørsfelt være forberedt på å innføre nitrogenfjerning for deres kommunale avløpsvann. Statsforvalterne har informert aktuelle kommuner om at de må forvente krav om nitrogenfjerning når tillatelsene skal rulleres og må starte planleggingen nå. Statsforvalterne er i ferd med å pålegge kommunene å utrede konkrete løsninger for nitrogenfjerning og kostnader ved dette, med sikte på å ha nitrogenfjerningstrinn etablert innen 2030.»

Disse medlemmer vil påpeke at dette på sikt vil føre til økte gebyrer for innbyggere som bor i disse kommunene. En økning i vann- og avløpsgebyrer vil derfor være faretruende for folks private økonomi. Disse medlemmer mener at når staten pålegger kommunene nye rensekra, må staten dekke noe av kostnadene. Disse medlemmer viser til at EU har vedtatt et nytt revidert avløpsdirektiv. Disse medlemmer er bekymret for at nytt revidert avløpsdirektiv vil føre til ytterligere økninger i kommunale gebyrer for mange innbyggere.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en modell for en støtteordning for investeringer i nitrogenrensing av avløpsvann i områder som blir pålagt nye rensekra.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet deler bekymringen for det store etterslepet i

vann- og avløpssektoren og mener det er nødvendig å gjøre et arbeid både for å tilpasse EUs direktiv til norske forhold og for å møte utfordringene i vann- og avløpssektoren på en gjennomtenkt måte, slik at en både unngår feilinvesteringer og trygger vannkvaliteten. Disse medlemmer viser til Riksrevisjonens rapport i Dokument 3:8 (2022–2023) myndighetenes arbeid med trygt drikkevann, og ser det som viktig at rådene fra rapporten blir fulgt opp fra statens side.

3.7.5.3 Endringer i plan- og bygningsloven og matrikkellova (nye virkemidler ved fortetting og transformasjon, grunneierfinansiering av infrastruktur mv.)

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Prop. 115 L (2024–2025) Endringer i plan- og bygningsloven og matrikkellova (nye virkemidler ved fortetting og transformasjon, grunneierfinansiering av infrastruktur mv.), jf. Innst. 450 L (2024–2025). Disse medlemmer mener det er nødvendig å gi kommunene flere og mer målrettede virkemidler i møte med den økende kompleksiteten som by-, område- og boligutvikling medfører, det være seg verktøy som legger til rette for større helhetlig områdeplanlegging, mer effektiv gjennomføring av planer, omforming av eiendom eller finansiering av infrastruktur, og mener de foreslåtte endringene vil kunne bidra til dette.

3.7.5.4 Plan- og arealpolitikk

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet er bekymret for at det lokale selvstyret i plan-, areal- og byggesaker ikke alltid blir tilstrekkelig vektlagt, og at statsforvalterens innsigelser bidrar til å stanse eller utsette saker. Disse medlemmer understreker betydningen av å respektere og styrke det kommunale selvstyret som en sentral aktør i beslutningsprosessen. Disse medlemmer viser til at kommunene, som nærmeste forvaltningsorgan til innbyggerne, sitter på en unik kunnskap om lokale forhold, behov og prioriteringer. Dette kunnskapsgrunnlaget bør utnyttes aktivt og tas hensyn til i planleggingen av areal- og byggesaker, uten unødig innblanding fra statsforvalteren. Disse medlemmer er bekymret for at statsforvalterens innsigelser kan forsinke eller hindre lokale beslutninger og prosesser. Dette kan medføre unødvendige forsinkelser, økte utgifter og begrensninger for lokal utvikling. Disse medlemmer er overbevist om at en begrensning av statsforvalterens innsigelser, i tråd med sterk vektlegging av det kommunale selvstyret, vil bidra til en mer effektiv og smidig behandling av plan-, areal- og byggesaker. Dette vil sikre raskere fremdrift og bedre tilpasning til lokale behov og prioriteringer, til det beste for innbyggere og samfunnet som helhet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ønsker å fremme en ja-holdning i kommunene, der man legger til rette for vekst, næringsutvikling og gode bo- og levevilkår. Dette innebærer å legge til rette for en smidig og effektiv behandling av plan-, areal- og byggesaker. Disse medlemmer mener det lokale selvstyret vil bli styrket gjennom tydelige og forutsigbare rammebetingelser, slik at kommunene kan ta ansvar og gjøre gode lokale vurderinger. Samtidig bør det legges til rette for økt samarbeid og dialog mellom kommunene og sentrale myndigheter for å sikre god koordinering og samhandling.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vektlegge sterkere det kommunale selvstyret som en grunnleggende verdi i plan-, areal- og byggesaker enn dagens praksis.»

3.7.5.5 Merkurordningen

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt viser til at Merkurordningen er viktig for å sikre tilgang til et godt dagligvaretilbud i distriktene. Disse medlemmer mener denne ordningen må videreutvikles. Disse medlemmer merker seg at det er foretatt en evaluering av ordningen i Menon-publikasjon nr. 131/2021. Rapporten ble skrevet på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Rapporten peker på forslag til tiltak for å øke programmets treffsikkerhet. Blant annet pekes det på at det bør kunne åpnes for at andre utsalg enn dagligvarebutikker som også tilbyr dagligvarer, blir inkludert i programmet, for eksempel kiosker eller bensinstasjoner. Dette kan være hensiktsmessige endringer for å bedre konkurransesituasjonen mellom for eksempel bensinstasjoner med fullverdig dagligvareutvalg og dagligvarebutikker. Disse medlemmer ber regjeringen følge opp evalueringsrapporten og gjennomføre tiltak som forbedrer Merkur-programmet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at kiosker og drivstoffstasjoner får anledning til å inngå i Merkur-programmet på lik linje med aktører i dagligvarebransjen, slik Menon foreslår i rapporten utarbeidet for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.»

3.7.5.6 Stortingsmelding om samisk språk, kultur og samfunnsliv – kommunale tjenestetilbud til samiske innbyggere

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosia-

listisk Venstreparti og Rødt, mener det er viktig å sørge for at samiske språk og samisk kultur blir tilgjengelig for flere. Det er viktig både for å opprettholde og utvikle samisk språk og kultur, samtidig som det er et viktig bidrag i arbeidet for forsoning.

Flertallet påpeker at samiske innbyggere skal sikres gode tjenestetilbud, og at det er avgjørende at språklige og kulturelle behov og rettigheter ivaretas. Det er avgjørende at det er god dialog og bredt samarbeid mellom de ulike forvaltningsnivåene og Sametinget. Flertallet viser til at flere kommuner har vesentlige utfordringer med å ivareta samiske innbyggers rettigheter. Hovedutfordringene er mangel på fagpersonell med samisk språk- og kulturkompetanse, uklare ansvarsforhold mellom forvaltningsnivåene og Sametinget og mangelfulle rutiner for oppfølging av samiske saker.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Rødt merker seg at Meld. St. 17 (2024–2025) viser til at deler av forvaltningen ikke har tilstrekkelig kunnskap om samisk kultur og historie, og at dette fører til at samiske perspektiver ikke blir godt nok ivare tatt. Kommunene må få bedre støtte til å utvikle nødvendig kompetanse på dette området og bør prioritere rekruttering av personell med relevant samisk kompetanse. Disse medlemmer understreker at kommunene må ta sitt ansvar som tjenesteleverandør for alle innbyggere alvorlig, og vurdere konkrete planer med tydelige mål for hvordan samiske innbyggers rettigheter skal sikres. Disse medlemmer mener fagskolene kan spille en avgjørende rolle i samiske miljøer ved å tilby praksisnær utdanning som ivaretar og utvikler samisk språk og kultur.

3.7.6 KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til partiets generelle merknader i denne innstillingen og Sosialistisk Venstrepartis forslag og merknader samt velferdsreformen partiet har forhandlet på plass med gradvis opptrapping av Gratis kjernetid i SFO for 1.–3. klasse. Sosialistisk Venstreparti mener bedre kommuneøkonomi sammen med bemanningsnorm er svært viktig for å sikre kvalitet og god bemanning i barnehage og skole.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til Meld. St. 17 (2024–2025) Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kommunale tjenestetilbud til samiske innbyggere, samt merknader og forslag disse partier var med på ved behandlingen av meldingen, jf. Innst. 408 s (2024–2025). Disse medlemmer viser til at samiske språkutviklingskommuner melder at finansieringen av Kunnskapsdepartementets tilskudd til samiskspråklig tilbud til barn og unge ikke er godt nok innrettet med

hensyn til hvordan tjenestene må organiseres for å kunne fungere i praksis. Finansiering per elev gir en lite treffsikker ordning for å dekke faktiske kostnader til de lovpålagte tjenestene kommunene og fylkene skal tilby samiskspråklige elever i grunnskolen og videregående skole.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen evaluere tilskuddsordningen for opplæring i samisk i grunnskole og videregående skole i samarbeid med de samiske språkutviklingskommunene, med tanke på forenklinger og forbedringer som gir en mer realistisk dekning av faktiske kostnader til tjenestene og innsatsen for å ta vare på og utvikle de samiske språkene.»

3.7.6.1 Melding til Stortinget om høyere yrkesfaglig utdanning

Komiteens medlemmer fra Høyre fremhever at fagskolene er en viktig del av det norske utdanningstilbudet, og det er sentralt å fortsette arbeidet med å styrke fagskolene, slik at flere ser mulighetene en fagskoleutdanning gir.

Disse medlemmer mener det er helt nødvendig og riktig å fastslå at det norske utdanningssystemet skal ha to likeverdige utdanningssøyler, en akademisk og en yrkesfaglig. Disse medlemmer var derfor tydelige i Innst. 266 S (2024–2025) på at det å gi utdanningene i den yrkesfaglige søylen innplassering i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR) nivå 6 og 7 vil ha stor betydning for fagskolestudentene og arbeidsmarkedet. Det vil bidra til å styrke de yrkesfaglige utdanningene og bedre studentenes muligheter.

Disse medlemmer viser til at det er en endring som lenge har vært etterspurt av fagskolesektoren, og mener det er viktig for attraktiviteten og statusen til yrkesfaglige utdanninger. Disse medlemmer vil samtidig påpeke at det å styrke den yrkesfaglige søylen hva gjelder innplassering i NKR på høyere nivå, ikke vil svekke den akademiske søylen, men bidra til å styrke begge søylenes egenart.

Disse medlemmer ser det som en selvfølge at når fagskolene skal tilby utdanninger på NKR 6 og 7, skal det etableres en kobling til European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS). En kobling til ECTS vil både bidra til en rettferdig behandling av norske fagskoler og fagskolestudenter, i tillegg til at det gjør utdanningssøylene likeverdige.

Disse medlemmer viser til flertallets forslag i Innst. 266 S (2024–2025):

«Stortinget ber regjeringen sørge for at høyere yrkesfaglig utdanning i Norge kobles til ECTS i løpet av stortingssesjonen 2025–2026. Utredningen som er igangsatt knyttet til tiltakspunkt 25 i Meld. St. 11 (2024–

2025) må utrede og bidra med forslag til hvordan en ECTS-tilkobling best kan etableres og implementeres.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet merker seg at mange fagskolestudier er for svakt finansiert. Spesielt gjelder dette en del av de tekniske og maritime utdanningsretningene. Dette er utdanninger som er etterspurt i det verdiskapende arbeidsmarkedet, og det er viktig å få på plass forutsigbare og solide finansieringsordninger for fagskolene. Disse medlemmer vil i den sammenheng også understreke behovet for en substansiell opptrappingsplan for fagskolene, der særlig tekniske og maritime fag må prioriteres. Disse medlemmer mener videre at det bør utarbeides en helhetlig maritim utdanningsstrategi for å styrke og utvikle maritim utdanning både på videregående nivå, fagskolenivå og universitets- og høyskolenivå. En slik strategi må belyse hvordan Norge skal kunne utdanne og rekruttere de nye, norske sjøfolkene, som skal bemanne både de nye marinefartøylene og den sivile skipsfarten i fremtiden.

Disse medlemmer mener det er en svakhet at meldingen ikke legger opp til forpliktende tiltak og prosesser for å sikre et forutsigbart, oversiktlig og helhetlig finansieringssystem med et samordnet regelverk som kan fungere på tvers av de enkelte fylkeskommunene. Disse medlemmer vil vise til at dagens finansieringsmodell gir rom for ulik praksis i fylkene ved tildeling av driftstilskudd, der pengesatsene og tildelingskriteriene varierer stort fra fylke til fylke. Dette er uheldig, da det skaper uforutsigbarhet og kan hemme satsinger i fagskolesektoren. Fagskolene bør ha like muligheter til å tilby den kompetansen arbeidslivet etterspør, uavhengig av fylkestilhørighet. Det må utvikles et finansieringssystem som best mulig bidrar til at de enkelte fagskolene enkelt og effektivt kan utføre sitt samfunnsoppdrag. Disse medlemmer vil også påpeke at finansieringssystemet må ha gode og objektive mekanismer som på en forutsigbar måte ivaretar små, spissede tilbud som dekker nasjonale behov.

3.7.6.2 Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)

Komiteens medlemmer fra Høyre ønsker en barnehagesektor med likebehandling, forutsigbarhet og valgfrihet. Disse medlemmer mener at det viktigste ikke er hvem som leverer tjenestene, men at kvaliteten er god, at foreldrenes valgfrihet sikres, og at barnehagene likebehandles. Samtidig mener disse medlemmer at det er viktig med åpenhet om økonomi og eierskap samt god kvalitet og gode arbeids- og lønnsvilkår for ansatte.

Disse medlemmer mener regjeringens opprinnelige forslag til nytt system for styring og finansiering av private og ideelle barnehager skapte uforutsigbarhet

for barnehagene, foreldrene og barna. Forslaget åpnet for forskjellsbehandling, og at foreldrenes valg av barnehage skulle ha mindre betydning. Noen grep var fornuftige, men de mest inngripende endringene i finansieringsordning og begrensning av godkjenningstid var svært alvorlige. Disse medlemmer setter pris på Arbeiderpartiets invitasjon til samarbeid og dialog, og mener avtaleteksten Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Venstre, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus kom fram til i desember 2024, var et godt utgangspunkt for regjeringens arbeid med Prop. 138 L (2024–2025) Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren).

Disse medlemmer viser til at barnehagesektoren har utviklet seg mye de siste årene. Disse medlemmer peker på at den norske barnehagesektoren er en vellykket historie om samarbeid mellom privat, ideell og offentlig sektor. Private barnehager har vært avgjørende for å oppnå full barnehagedekning, oppfylle den lovfestede retten til barnehageplass og sikre et barnehagetilbud av god kvalitet for alle. I dag er ca. halvparten av barnehagene private og halvparten kommunale, med tilsvarende fordeling av barna.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil vise til at de private barnehagene årlig sparer skattebetalerne for milliarder av kroner i driftsutgifter, og vil fremheve den gode innsatsen som legges inn av private barnehager når de i tillegg oppnår bedre brukertilfredshet og lavere sykefravær enn de kommunale barnehagene. Disse medlemmer vil vise til Fremskrittspartiets gjentatte anmodninger til kunnskapsministeren i forbindelse med forhandlingene i 2024, og gjennom ordinære skriftlige spørsmål i Stortinget, om at departementene bør bli enige med sektoren om et omforent faktagrunnlag om pensjonsutgiftene til de private barnehagene. Disse medlemmer registrerer at dette fortsatt ikke har skjedd, og at Fremskrittspartiet i behandlingen av Prop. 138 L (2024–2025) Endringer i barnehageloven i utdannings- og forskningskomiteen foreslo at proposisjonen sendes tilbake til regjeringen.

3.7.6.3 Helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skole

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at gode lærere med solid og oppdatert kunnskap er nøkkel til at elevene skal lære mer. Regjeringen Solberg gjennomførte en rekke tiltak for å løfte lærernes kompetanse og sikre flere kvalifiserte lærere i skolen. Blant tiltakene er skjerpede opptakskrav for å komme inn på lærerutdanningen, femårig master, kompetansekrav for lærere som underviser i norsk, engelsk og matematikk, flere lærerspesialister, en særskilt satsing på spesialpe-

dagogikk, tiltak for at flere lærere som er i skolen, kan fullføre utdanningen samt en lærernorm i grunnskolen.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen Støre viderefører satsingen på videreutdanning, men registrerer at regjeringen Støre foreslo å fjerne kompetansekrav for lærere med utdanning før 2014 og svekker prioriteringen av videreutdanning i norsk, engelsk og matematikk. Disse medlemmer vil fastholde viktigheten av at kommunene og skolene prioriterer kjernefagene.

Disse medlemmer viser til at det fortsatt er mange uten fullført lærerutdanning som underviser i skolen. Disse medlemmer mener det er viktig at elevene møter kvalifiserte lærere i klasserommet. I Høyres forslag til alternativt budsjett for 2025 foreslås en rekke tiltak som skal bidra til å øke læreryrkets attraktivitet og til å øke andelen kvalifiserte lærere.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at Norge har tatt imot over 90 000 ukrainske borgere som har fått midlertidig kollektiv beskyttelse. Disse medlemmer viser til at fylkeskommunen har ansvaret for ungdom i videregående skolealder som kommer til landet uten å rekke å søke på opptak i videregående skole, uten at fylkeskommunene får kompensert for denne ekstra kostnaden. Disse medlemmer mener at det er urimelig at fylkeskommunene, som allerede har svært stramme budsjett, skal kunne greie denne jobben innenfor sine ordinære budsjett. Disse medlemmer mener dette bør følges opp av regjeringen i neste års budsjett slik at en sikrer ungdom mellom 16 og 18 år et så godt tilbud som mulig, da det å miste utdanning og læring i denne alderen er svært negativt for ungdommene.

3.7.7 NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENTET

3.7.7.1 Lov om besøksordning

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at Norge er et attraktivt reisemål, og at man må sikre at reiselivsutviklingen skjer på en måte som er bærekraftig for lokalsamfunn, natur og infrastruktur. Flertallet viser til at mange kommuner med stor reiselivsaktivitet i lang tid har etterspurt flere verktøy for å bedre kunne tilrettelegge for et økende antall besøkende.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til enigheten mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet som sikrer kommuner med særlig stort press fra turismen et slikt verktøy. Disse kommunene får nå muligheten til å innføre et besøksbidrag på overnatting

og cruise for områder med særlige utfordringer knyttet til turisme. Dette flertallet viser til at disse midlene skal benyttes på reiselivsrelaterte fellesgoder.

Komiteens medlemmer fra Høyre er for en rettferdig, bærekraftig og målrettet modell for besøksbidrag, som styrker – ikke svekker – Norges posisjon som et attraktivt reisemål. Det har dessverre ikke regjeringen klart å levere. Disse medlemmer viser til merknader ved behandlingen av Prop. 96 L (2024–2025), jf. Innst. 452 L (2024–2025), for nærmere redegjørelse for det synet.

3.7.8 LANDBRUKSDEPARTEMENTET

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til tilskudd til veterinærtjenestene i kommunene over Landbruksdepartementet. Disse medlemmer vil understreke at det er svært viktig å opprettholde og styrke ordningen for at det skal være forsvarlig å drive med husdyrhold i distriktene. Disse medlemmer mener at det er viktig at ikke veterinærdistriktene blir altfor store i geografisk utstrekning, da det vil gjøre det vanskelig å rekruttere veterinærer til stillingene på grunn av for mye bilkjøring.

3.7.9 SAMFERDSELSDEPARTEMENTET

3.7.9.1 Kompensasjon for krav til nullutslipp for nye ferjer og hurtigbåter

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Høyres merknader ved behandlingen av Meld. St. 14 (2023–2024) Nasjonal transportplan 2025–2036, jf. Innst. 439 S (2023–2024).

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til Dokument 8:219 S (2024–2025), jf. Innst. 429 S (2024–2025), hvor Senterpartiet fremmet forslag om å sørge for en praksis der staten fortsatt skal ha vedlikeholdsansvar for bruer som staten har bygd, selv om det er kommunale veier eller fylkesveier på hver side av brua.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Rødt mener at staten må ta et større ansvar for vedlikeholdssituasjonen på det norske veinettet slik at forfallet kan stoppe og det blir mulig å redusere det store vedlikeholdsetterslepet, i særlig grad på fylkesveinettet.

3.7.9.2 Klimakrav og kollektivtransport

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at mange fylker har eller vil få enorme utgifter som følge av anbud for nye kontrakter med kollektivselskapene. Disse medlemmer viser til at kostnaden på anbudene har økt unormalt mye – opptil

60 pst. enkelte steder. Mye av dette skyldes regjeringens krav til nullutslipp i offentlige anskaffelser av buss klasse I samt krav til nullutslipp for nye ferjer og hurtigbåter. Disse medlemmer viser til at i forbindelse med høringen av kommuneproposisjonen stilte Fremskrittspartiets medlemmer spørsmål til KS om hva klimakravene koster knyttet til kollektivtransport. Disse medlemmer viser til KS sitt svar:

«KS fikk utarbeidet i 2019 en rapport fra Menon og TØI. Rapporten så på kostnadene ved overgang til fossilfri kollektivtransport.

I rapporten anslås det at de akkumulerte årlige merkostnadene ved å legge om til fossilfri fylkeskommunal kollektivtransport vil ligge i område 0,9 til 1,3 mrd. kroner (2019-kroner) innen 2030. (1,1–1,7 mrd 2024 kroner.) Dette inkluderer både merkostnadene for innfasede og vedtatte løsninger, samt fremtidige merkostnader ved omlegging av resterende kollektivtrafikk. Det påpekes i rapporten at det er stor usikkerhet knyttet til anslagene.

På oppdrag fra Samferdselsdepartementet har Menon utarbeidet en rapport som kom ble publisert i mai 2025. Her har man sett på fylkeskommunenes merkostnader for innfasing av utslippsfrie ferger. Rapporten viser at de anslåtte investeringskostnadene varierer mye fra år til år avhengig av kontraktslutt for pågående kontrakter. Til sammen i perioden 2025–2035 anslår det at det vil påløpe om lag 1,9–3,6 mrd. kroner i investeringskostnader for å kunne elektrifisere de gjenstående sambandene. Rapporten viser videre at de akkumulerte årlige merkostnadene forventes å koste et sted mellom 300 og 500 mill. kroner i 2035.»

Disse medlemmer viser til at den ekstraordinære prisstigningen i buss- og fergekontrakter nå fører til kollektivkrise i fylke etter fylke. Disse medlemmer vil påpeke at konsekvensene ved denne politikken er at dette vil føre til færre avganger, dyrere billettpriser og senke handlingsrommet til å prioritere vedlikehold av fylkesveier og de videregående skolene.

Disse medlemmer mener at kravet om nullutslipp må fjernes, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen avvike alle krav til omlegging til fossilfri fylkeskommunal kollektivtransport.»

3.7.10 ENERGIDEPARTEMENTET

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at det ikke er eget avsnitt merket med Energidepartementet i Kommuneproposisjonen. Disse medlemmer viser til ekstremværet Hans og det store etterarbeidet som ennå pågår i de mest flomrammede kommunene. Disse medlemmer mener at klimatilpasning og samordning mellom kommunal sektor og Energidepartementets oppgaver innen flom og skredsikring burde vært tatt inn som et eget kapittel i framtidige kommune- og regionproposisjoner, da det både av sikkerhet og beredskaps-

hensyn er nødvendig med bedre samordning i klimatilpasningsarbeidet framover.

Disse medlemmer fremmer derfor dette forslaget:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å ta inn og behandle viktige tema som berører rammefinansiering av kommunene som ligger under Energidepartementet, i et eget kapittel i kommuneproposisjonen for 2027.»

3.8 Utviklingen i kommuneøkonomien

Det vises til proposisjonens kapittel 8, der utviklingen i kommuneøkonomien omtales.

3.8.1 KOMMUNALBANKEN

Komiteens medlem fra Rødt viser til Prop. 142 S (2024–2025) sin omtale av Kommunalbanken. Kommunalbanken er den klart største enkeltaktøren i markedet og står bak over halvparten av låneopptakene til kommunal sektor. Dette medlem viser til at på tross av at Kommunalbanken er et aksjeselskap 100 pst. eid av staten, så er selskapets målsetting som eier høyest mulig avkastning over tid. Dette medlem mener det er feil at en statlig eid bank som låner ut til kommunene, skal operere som en hvilken som helst kommersiell finansaktør med mål om mest mulig avkastning. Når det er mange gjeldstyngede kommuner som sliter med økonomien, mener dette medlem at staten bør bruke sitt eierskap til å gi bedre lånebetingelser til landets kommuner.

3.8.2 PREMIEAVVIKET

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til det siden 2020 har vært en bekymringsfull vekst i akkumulert premieavvik, og at ved utgangen av 2024 var premieavviket på hele 66 mrd. kroner. Dette betyr at kommunene har hatt store utgifter som ikke har blitt tilstrekkelig kompensert av staten over rammetilskuddet, fordi dette skal amortiseres over 7 år og ut fra kostnadsnøkler som ikke nødvendigvis reflekterer den enkeltes kommunens faktiske andel av disse utgiftene. Den udekte differansen mellom hva kommunen faktisk har betalt og det som blir tilbakeført, belaster mange kommuners likviditet tungt. ref. brev fra Bergen kommune til Kommunal- og distriktsdepartementet 31. januar 2025. Disse medlemmer viser til at flere kommuner er i en situasjon der de må ta opp likviditetslån, og dermed får økte renteutgifter i tillegg, på grunn av underdekningen og de store summene. Disse medlemmer viser til at når det foregår store strukturendringer og sentralisering av tjenester, og kommuner mister offentlige arbeidsplasser uten at nye kommer til, kommunen tredobbelte i form av både økte pensjonskostnader, lavere skatteinntekter og kanskje

også lavere innbyggertilskudd. Disse medlemmer merker seg at regjeringen erkjenner at det akkumulerte premieavviket belaster kommunenes likviditet, men at det til tross for kommunenes dårlige økonomiske situasjon ikke blir signalisert en konkret løsning i forbindelse med statsbudsjettet for 2026.

Disse medlemmer viser til at deler av pensjonskostnadene til norske kommuner hvert år blir ført som «inntekter», til tross for at de ikke er dette. I NRK-saken «'Tikkande bombe' i kommunebudsjetta har vakse til 65 milliardar» skrevet av Håvard Nyhus, uttaler generalsekretær i Norges kemner- og kommuneøkonomers forbund (NKKF) Asbjørn O. Pedersen at «Dette katastrofale påfunnet må avviklast snarast». Pedersen viser til at kommunalminister Erna Solberg i 2002 gav kommunene mulighet til å dempe svingningene i årlige pensjonspremier ved å utgiftsføre dem over flere år. Dette har endt opp med å bli en svært sårbar økonomisk situasjon for kommunene, da kommunene risikerer å benytte seg av inntekter som kun eksisterer på papiret, men som ikke er reelle inntekter. Dette kan igjen føre til reduserte statlige overføringer til kommunene, ettersom det fremstår som at kommunen har bedre likviditet enn de i realiteten har. Disse medlemmer mener det er viktig å gjøre noe med denne måten å bokføre på, da det gjør kommuneøkonomien svært sårbar.

Disse medlemmer viser til Prop. 142 S (2024–2025) sin omtale av pensjonskostnader. Figur 8.5B viser at det akkumulerte premieavviket som oftest øker, og at det pr. 31. desember 2024 har nådd et nivå på om lag 66 mrd. kroner. Dette viser utviklingen av det som ennå ikke er blitt utgiftsført i kommunenes driftsregnskaper, og som ennå ikke er medregnet av regjeringen i den samlede inntektsrammen som hvert år vedtas av Stortinget. På samme måte som i tidligere kommuneproposisjoner gis det også i denne proposisjonen inntrykk av at dagens inntektsnivå dekker nedbyggingen av dagens akkumulerte premieavvik. Disse medlemmer mener det hittil ikke har vært korrekt, og det er ikke i samsvar med den vedvarende økningen i akkumulert premieavvik. Disse medlemmer vil videre påpeke at regnskapsreglene om premieavvik påvirker kommunenes driftsregnskaper hvert år på to måter: Dels ved at årets premieavvik føres som fradrag i det årets bokførte pensjonsutgifter, slik at de reduseres ned til det årets beregnede pensjonskostnad. Og dels ved at årets amortiseringskostnad føres som tillegg til driftsutgiftene i regnskapet. Figur 8.5A viser at reduksjonsvirkningen av premieavviket som oftest er større enn tilleggsvirkningen av amortiseringen.

Dette betyr altså at i alt 66 mrd. kroner som kommunesektoren faktisk har betalt i driftsutgifter, ikke er tatt med i beregningsgrunnlaget for de årlige inntektsrammene som Stortinget fastsetter. Det må antas at dette hittil har kostet kommunene flere titalls milliarder i

tapte rammetilskudd, ved at disse 66 mrd. kronene i faktisk betalte utgifter hittil bare er skjøvet videre utover og ikke har telt med. Disse medlemmer viser til at det avspeiles også i det stiliserte eksempelet i tabell 8.1. Der hevder regjeringen at det ved amortisering av et premieavvik i år 0 på 700 fører til økte frie inntekter i årene 1 til 8 på 100 pr. år. Det som ikke vises, er at det oppstår nye premieavvik også i årene 1 til 8, som virker i motsatt retning og reduserer inntektsrammen. Som figurene 8.5A og 8.5B viser, er det typiske forløpet at det er det beløpet som holdes utenfor inntektsrammen, som øker. Riktignok vil amortiseringskostnaden vise et behov for økning i de frie inntektene. Men når årets premieavvik vanligvis er større og virker i motsatt retning, vil nettoeffekten være at det synliggjorte behovet for frie inntekter går ned og ikke opp. Disse medlemmer mener det er denne egenskapen ved premieavvikssystemet som i årevis har tappet kommunesektoren for likvide midler. Disse medlemmer mener at premieavvikssystemet ikke er en hensiktsmessig mekanisme for å møte kommunenes varierende utgiftsnivå i vår tid. I stedet bør det erstattes av en tettere oppfølging fra regjeringens side, med sikte på budsjettjusteringer når utviklingen tilsier det, slik man f.eks. så i form av tilleggsbevilgning på 5 mrd. kroner i Prop. 14 S (2024–2025) 22. november 2024.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere ordningen i budsjett- og regnskapsforskriftens § 3-5 og § 3-6 med sikte på å avvikle ordningen med regnskapsmessige premieavvik i kommuneregnskapet, og i stedet innføre regler som samsvarer med regnskapsprinsippene i kommuneloven § 14-6 tredje ledd om at alle kjente driftsutgifter i året og all bruk av midler til årets drift skal framgå av årets driftsregnskap.»

«Stortinget ber regjeringen utrede en ordning med kompensasjon for det rentetapet som kommunene og fylkeskommunene lider på grunn av at de har balanseførte premieavvik vedrørende utgifter som de har betalt, men ikke har fått medregnet i de årlige inntektsrammene som Stortinget fastsetter.»

«Stortinget ber regjeringen utrede et alternativ til dagens ordning fra 2002 med amortisering av premieavviket som sørger for raskere dekning av pensjonsutgiftene i inntektssystemet slik at kommunenes likviditet bedres, og komme tilbake med et forslag til løsning i forbindelse med budsjettet for 2026.»

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan kostnadsdekningen gjennom inntektssystemet treffer kommunenes faktiske utgifter til pensjon, og sikre en rettferdig kostnadsdekning som står i forhold til de utgif-

tene den enkelte kommune har, og melde tilbake til Stortinget i forbindelse med Kommuneproposisjonen 2027.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at reglene for regnskapsføring av pensjon bidrar til stabile og forutsigbare rammebetingelser for kommunene og fylkeskommunene, slik at tjenestene til innbyggerne ikke blir rammet av brå skift i pensjonspremiene. Kommunene og fylkeskommunene periodiserer derfor pensjonspremiene over en periode. Den årlige inntektsveksten for sektoren har vært tilpasset økningen i de anslåtte pensjonskostnadene. Regjeringen har altså beregnet behov for finansiering for å dekke anslått økning i pensjonskostnader, inkludert nedbygging av premieavviket, når den har foreslått inntektsvekst for sektoren i de årlige budsjettforslagene.

Periodiseringen av pensjonspremiene påvirker imidlertid likviditeten til sektoren. Disse medlemmer viser til at det er varslet i kommuneproposisjonen at det er grunnlag for å gjøre justeringer i beregningsforutsetningene for pensjonskostnadene, og at departementet tar sikte på en gradvis justering i årene framover. Disse medlemmer viser til at dette isolert sett forventes å bidra til et redusert premieavvik over tid.

Disse medlemmer viser videre til at fra og med 2026 inkluderes kompensasjon for vekst i pensjonskostnader i anslagene på den kommunale deflatoren. Det betyr at vekst i pensjonskostnadene i 2026 og framover automatisk vil bli dekket gjennom den kommunale deflatoren og ikke vil være en del av realveksten. Dette vil forenkle framstillingen av kommunesektorens inntektsvekst.

3.8.3 ROBEK

Komiteens medlem fra Rødt viser til Prop. 142 S (2024–2025) sin omtale av ROBEK, Register om betaling godkjenning og kontroll. Dette medlem viser til at bare siden Kommuneproposisjonen 2026 har blitt lagt frem, har antall kommuner ført opp i ROBEK økt fra 21 til 23. Dette medlem merker seg at regjeringen også skriver at den venter at antall kommuner i ROBEK er ventet å gå noe opp. Dette medlem er derfor bekymret for både kommunene som befinner seg på ROBEK, og som står i fare for å innmeldes der. Dette medlem viser til at regjeringen har tilbudt å slette gjelden til Moskenes kommune på 160 mill. kroner om de slår seg sammen med nabokommunen Vestvågøy. Dette medlem mener dette beviser at det er fullt mulig å gi en nødvendig håndsrekning til gjeldstyngede kommuner i ROBEK, hvis det finnes politisk vilje. Dette medlem mener likevel at det ikke bør være et nødvendig kriterium for å få politisk og økonomisk drahjelp at det kommer krav til kommuner om kommunesammenslåinger. Dette medlem viser til oppslag i media fra i fjor, der nettopp Moskenes var forespeilet å befinne

seg i ROBEK til 2083. Dette medlem mener det er lite hensiktsmessig om en kommune skal befinne seg i ROBEK i så lang tid og med det straffe kommunens innbyggere og dets lokalpolitikere for forhold som kan ligge langt tilbake i tid.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen se på muligheten til å gi gjeldsslette til flere kommuner på ROBEK-lista og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

«Stortinget ber regjeringen utrede et maksimalt antall år en kommune skal kunne befinne seg på ROBEK-lista.»

3.9 Kommunenes og fylkeskommunenes inntektsnivå i 2024

Det vises til proposisjonens kapittel 9, der kommunenes og fylkeskommunenes inntektsnivå i 2024 omtales.

3.10 Utvikling i kommunale tjenester

Det vises til proposisjonens kapittel 10, der utvikling i kommunale tjenester omtales.

3.10.1 SAMFERDSEL

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til Dokument 8:109 S (2024–2025) om en mer distriktssvennlig privatskolelov, jf. Innst. 241 S (2024–2025), og til Senterpartiets merknader i Innst. 327 S (2024–2025), jf. Dokument 8:173 S (2024–2025).

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at fylkene er en sentral aktør for utvikling av god sammenhengende infrastruktur for samferdsel og et godt kollektivtilbud. Disse medlemmer viser til at samferdsel er den største fylkeskommunale sektoren etter videregående opplæring. Disse medlemmer merker seg at det kun er skoleskyss som er en lovpålagt oppgave. Disse medlemmer viser til Sosialistisk Venstrepartis og Rødts generelle merknader og KS sitt høringsinnspill til kommuneproposisjonen for 2026, som dokumenterer at fylkene har en oppsamlet udekket merkostnad til kollektivtransporten på 1,5 mrd. kroner.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre kollektivtilbudet ved at de dokumenterte ekstra kostnadene for kollektivtrafikk som ikke er kompensert gjennom deflator og generell kostnadsdekning over inntektssystemet, dek-

kes i forbindelse med statsbudsjettet for 2026, slik at rutetilbudet kan opprettholdes og utvikles, ikke kuttes.»

Komiteens medlem fra Rødt viser til at det har vært store prisøkninger innenfor kollektivtransporten de senere årene, blant annet når det kommer til anbud. Dette medlem viser til at KS under høringen om Kommuneproposisjonen 2026 oppga at kollektivsektoren har hatt en årlig netto utgiftsvekst på 1,5 mrd. kroner i perioden 2019–2024. Dette medlem er som følge av det svært bekymret for kollektivtilbudet til innbyggerne landet rundt, men også fylkeskommunenes økonomi. Dette medlem viser til Dokument 8:144 S (2024–2025), jf. Innst. 392 S (2024–2025), der forslaget lød:

«Stortinget ber regjeringen legge fram forslag senest i revidert nasjonalbudsjett for 2025 om økte bevilgninger til fylkeskommunene som sikrer at det fylkeskommunale kollektivtilbudet kan opprettholdes.»

Dette medlem mener det er viktig at staten fullfinansierer satsinger som omlegging til utslippsfrie ferjer og busser. Dette medlem viser til Rødts alternative forslag til statsbudsjett for 2025, hvor Rødt foreslo å øremerke totalt 1,6 mrd. kroner til fylkeskommunal kollektivtransport.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet deler bekymringen knyttet til kostnadsveksten innenfor fylkeskommunal kollektivtrafikk. Disse medlemmer viser til at fylkeskommunene er rammestyrte og har ansvar for kollektivtransport i sine fylker. KS skriver i sitt høringsinnspill at anslagsvis halvparten av økningen i netto driftsutgifter til kollektivtransport på 1,5 mrd. kroner, det vil si om lag 0,7 mrd. kroner, er vekst ut over den generelle lønns- og prisveksten som følge av befolkningsendringer som er kompensert i fylkeskommunene sine rammer.

3.10.2 HELSE OG OMSORG, BOLIGSOSIALT ARBEID

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til ordningen med toppfinansiering av særlig ressurskrevende tjenester, som ble vedtatt i forbindelse med Kommuneproposisjonen 2025. Denne ordningen er ment å sikre at tjenestemottakere som krever mye ressurser fra det kommunale tjenesteapparatet, får et best mulig tilbud uavhengig av kommunens økonomiske situasjon. Kompensasjon for kostnader blir betalt ut i etterkant etter søknad. Det er en svakhet med ordningen med toppfinansiering for ressurskrevende tjenester at den ikke dekker administrasjon og nødvendig kompetansebygging hos de ansatte. Slik ordningen er innrettet fra helsedepartementets side at det er

vanskelig og arbeidskrevende å ta ut tall fra kommuneregnskapet som dokumentasjon slik ordningen krever, noe som også skaper problemer for kommunerevisorene.

I Riksrevisjonens årlige rapport om revisjon – fra statsbudsjett til statsregnskap 2023, Dokument 1 (2024–2025), er det konkludert med at ordningen ikke er tilfredsstillende:

- «- «Kommunal- og distrikts departementet har ikke utformet tilskuddsordningen for særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester i tråd med kravene i reglement for økonomistyring i staten. Beregning av tilskuddsbeløp krever informasjon som kommunene ikke har forutsetninger for å gi.
- Departementet har ikke fulgt opp svakheter i Helsedirektoratets kontroll og forvaltning av tilskuddsordningen.
- Helsedirektoratet har ikke etablert et tilstrekkelig system for kontroll for å forebygge, avdekke og korrigere feil i kommunenes refusjonskrav.
- Direktoratet har ikke gjort nok for å sikre lik praksis og forståelse av regelverket for ordningen.»

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen følge opp anbefalingene fra Riksrevisjonens rapport om tilskudd til ressurskrevende helse- og omsorgstjenester i kommunene, slik at tilskuddsordningen utformes enklere og mindre administrativt krevende for kommunene, og slik at en unngår forskjellsbehandling og ineffektiv ressursbruk. Regjeringen bes komme tilbake til Stortinget i kommuneproposisjonen for 2027.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til nedbygging av døgnplasser for psykiatriske pasienter i spesialisthelsetjenesten og at kommunene har fått et stadig større ansvar for å skaffe bolig og tjenestetilbud til mennesker med store psykiske utfordringer kombinert med voldsproblematikk. Disse medlemmer viser til en kronikk i Dagens medisn 5. september 2024, skrevet av ansvarlige for tjenestetilbud i flere kommuner på Nordmøre, hvor det står:

«De siste årene har vi sett en markant økning i antall mennesker som dømmes til tvunget psykisk helsevern. Denne pasientgruppen skal tilbakeføres til kommunen når spesialisthelsetjenesten mener det er forsvarlig. Dette er snakk om svært ressurskrevende pasienter med behov for tett og langvarig oppfølging på grunn av kronisk og alvorlig psykisk sykdom kombinert med voldsproblematikk. Kommunene erfarer at ansvar og oppgaver som følger slike pasienter krever langt mer ressurser enn det de rår over per i dag. For noen kommuner er kostnadene nærmest umulige å håndtere [...] Flere pasienter dømt til tvunget psykisk helsevern øker presset på de kommunene som skal tilby bo- og tjenestetilbud. Erfaringene etter 25 år med denne rettstilstanden gir grunn til å stille spørsmål om kravene til kompetanse, kapasitet og øvrige ressurser er urimelige å innfri for mange kommuner.»

Skal en kommune både bygge opp spesialkompetansen som trengs, og beholde ansatte over tid, må laget rundt og oppfølgingen av pasientene og de ansatte som står i disse krevende oppgavene, styrkes.

Disse medlemmer viser også til at det i forbindelse med krigen i Ukraina har kommet en del mennesker til Norge med store hjelpebehov. Dette gjelder for eksempel barn og unge med særlige behov. Det er både praktisk og økonomisk krevende for kommunene å forskuttere og bygge opp kompetanse og tjenester raskt for å gi nødvendig hjelp. Disse medlemmer viser også til KS sitt innspill til komiteen «Trygghet i hverdagen» og mindretallsforslagene 13–17 fremmet av Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt i Innst. 440 S (2023–2024) om bedre finansiering av tjenester for mennesker med store behov.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en mulig omlegging av finansieringen av ressurskrevende helse- og omsorgstjenester fra kommunalt til statlig nivå, slik at familier ikke blir nødt til å flytte til andre kommuner som kan tilby nødvendige og verdige tjenester.»

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2026 foreslå en sikringsordning som statsforvalterne kan disponere til hjelp for kommuner som får store uforutsette endringer i behovet for ressurskrevende tjenester.»

Disse medlemmer viser til KS sitt innspill til Kommuneproposisjonen 2026 og tilbakemeldinger fra kommuner komiteen har besøkt inneværende år, der det blir pekt på at aldersgrensen for finansiering av ressurskrevende tjenester ikke er hensiktsmessig, da det er hjelpebehovet som er avgjørende for hvilke ressurser som trengs for å gi forsvarlige tjenester, ikke alderen.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2026 utvikle den øvre aldersgrensen for toppfinansiering av ressurskrevende tjenester.»

«Stortinget ber regjeringen heve aldersgrensen til 70 år i toppfinansieringsordningen for særlig ressurskrevende tjenester.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå forskrift om kommunal betaling for utskrivingsklare pasienter og foreslå endringer i forbindelse med statsbudsjettet for

2027 som sørger for at kommuner som mangler personell og forsvarlig fagtilbud, særlig innen psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert behandling, ikke blir pålagt større oppgaver enn de kan greie å løse innenfor sine økonomiske rammer.»

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå forskrift om kommunal betaling for utskrivingsklare pasienter og komme tilbake til Stortinget med forslag til endringer i forbindelse med statsbudsjettet for 2027, slik at kommuner som mangler tilbud, sikres økonomisk handlingsrom og tid til å etablere et forsvarlig tjenestetilbud for pasienter i psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert behandling (etablere bolig, rekruttere ansatte og bygge kompetanse), før pasientene overføres til kommunehelsetjenesten.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til Avkommersaliseringsutvalgets rapport NOU 2024:17 og anbefalingen i denne. Disse medlemmer viser også til møter Mørebenken hadde med kommuner på Stortinget høsten 2024, der kommunene tok opp problemet med at private bemanningsbyrå ganske pågående prøver å rekruttere kommunalt ansatte til å jobbe hos seg. Kampen om kompetente arbeidstakere i distriktene er stor, og når kommunalt ansatte blir rekruttert inn i vikarbyråene og kommunene så må leie inn tjenester fra disse fordi det er vanskelig å rekruttere nye fagfolk i lokalsamfunnet, øker utgiftene til tjenestene dramatisk.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og innføre en ordning for hvordan tall for økt bruk av innleie i kommunene kan registreres på en enkel måte, og komme tilbake til Stortinget med en oversikt over utviklingen av kostnader fra innleie i forbindelse med statsbudsjettet for 2026 eller kommuneproposisjonen for 2027.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet deler bekymringen rundt de høye kostnadene knyttet til ressurskrevende tjenester i kommunene. Utgiftene innenfor denne refusjonsordningen har økt over tid, både for staten og for enkeltkommuner. Disse medlemmer viser til at en eventuell endring i aldersgrenser i ordningen vil ha store budsjettkonsekvenser. Det er heftet betydelig usikkerhet knyttet til en heving av aldersgrensene.

Disse medlemmer viser til at departementet følger opp Riksrevisjonens anbefalinger i revisjonens rapport om tilskudd til ressurskrevende helse- og omsorgstjenester. Det er satt ut oppdrag til Helsedirektoratet om blant annet en vurdering av definisjonene i ordningen og tiltak som kan gjøre ordningen mer robust og modellen for beregning av tilskudd bedre og enklere.

4. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2026 vurdere å forbedre toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester i kommunene.

Forslag fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 øke midlene til kompensasjon for sikring mot skred og ras, i tabell C for fylkene.

Forslag fra Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen vektlegge sterkere det kommunale selvstyret som en grunnleggende verdi i plan-, areal- og byggesaker enn dagens praksis.

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utrede en eller flere faktorer som bedre ivaretar vekstkommuners spesielle situasjon. Regjeringen bes legge fram forslag om dette for Stortinget senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2026.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en sak om å fjerne andre ledd i inndelingslova § 10 Innbyggjarhøyering, som gir departementet en hjemmel til å gjennomføre innbyggerhøring og en hjemmel til å kunne gi forskrift om gjennomføringen av den enkelte innbyggerhøringen.

Forslag fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Rødt:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2026 fremme forslag om å innlemme hurtigbåter til øysamfunn uten fastlandsforbindelse i ordningen med gratis ferje.

Forslag fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen sørge for at eventuelle endringer i inntektssystemet for kommunene og fylkeskommunene ikke skal redusere inntekstutjevningen mellom de skattesterke og skattesvake kommunene.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2026 øke midlene for kompensasjon for økte kostnader i anbud som følge av krav til utslippsfrie ferjer, i tabell C i ramma til fylkeskommunene.

Forslag 9

Kommunesammenslåinger skal ikke gjennomføres med tvang.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen evaluere tilskuddsordningen for opplæring i samisk i grunnskole og videregående skole i samarbeid med de samiske språkutviklingskommunene, med tanke på forenklinger og forbedringer som gir en mer realistisk dekning av faktiske kostnader til tjenestene og innsatsen for å ta vare på og utvikle de samiske språkene.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen vurdere å ta inn og behandle viktige tema som berører rammefinansiering av kommunene som ligger under Energidepartementet, i et eget kapittel i kommuneproposisjonen for 2027.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen gjennomgå forskrift om kommunal betaling for utskrivingsklare pasienter og foreslå endringer i forbindelse med statsbudsjettet for 2027 som sørger for at kommuner som mangler personell og forsvarlig fagtilbud, særlig innen psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert behandling, ikke blir pålagt større oppgaver enn de kan greie å løse innenfor sine økonomiske rammer.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen gjennomgå forskrift om kommunal betaling for utskrivingsklare pasienter og komme tilbake til Stortinget med forslag til endringer i forbindelse med statsbudsjettet for 2027, slik at kommuner som mangler tilbud, sikres økonomisk handlingsrom og tid til å etablere et forsvarlig tjenestetilbud for pasienter i psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert behandling (etablere bolig, rekruttere ansatte og bygge kompetanse), før pasientene overføres til kommunehelsetjenesten.

Forslag fra Høyre og Rødt:

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med kommunesektoren utrede tilskudd og ordninger som kan endres eller innføres for å løse levekårsutfordringene i kommunene på en bedre måte. Regjeringen bes legge

fram forslag for Stortinget senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2026.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen utrede en modell for hovedstadstilskudd, herunder hvordan det kan innføres og innrettes. Regjeringen bes legge fram forslag om dette for Stortinget senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2026.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2026 komme med et anslag på proveny av og gjøre en vurdering om å fjerne aldersgrensen på 67 år for toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester.

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen sørge for at ordningen med gratis ferje fullfinansieres av staten, og komme tilbake til Stortinget i forslaget til statsbudsjett for 2026 med en ordning som ikke medfører ekstrautgifter for operatørene av ferjetilbudet.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen gjennomgå ordningen med gratis ferje med sikte på å komme med tilpasninger og forbedringer som gjør at lokalbefolkning og næringsliv blir prioritert i ordningen.

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen utrede en ordning for likviditetssikring for eksempel i tabell C i inntektssystemet for kommuner som får store uforutsette endringer i utgifter til ressurskrevende tjenester, og komme tilbake med forslag til en ordning i forbindelse med statsbudsjettet for 2026 eller senest revidert nasjonalbudsjett for 2026.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen se på ytterligere styrking av kompensasjonen til kommunene for barnevernsreformen, for eksempel gjennom en økning i rammetilskuddet, og komme tilbake til Stortinget senest i statsbudsjettet for 2026.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen vurdere å forlenge overgangsordningen med lavere kommunal egenandel for plasseringer i spesialiserte fosterhjem og beredskaps hjem og komme tilbake til Stortinget i statsbudsjettet for 2026.

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen vurdere å opprette en rentekompensasjonsordning for vann- og avløpsinvesteringer i kommunene i forbindelse med statsbudsjettet for 2026.

Forslag 23

Stortinget ber regjeringen legge frem en modell for en støtteordning for investeringer i nitrogenrensing av avløpsvann i områder som blir pålagt nye rensekrav.

Forslag fra Høyre:

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen ikke gjennomføre den siste innfasingen av inntektssystemet før det har blitt gjort en ordentlig gjennomgang av konsekvensene av inntektssystemet og hvordan det bedre skal innrettes mot de utfordringene Kommune-Norge faktisk opplever.

Forslag 25

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med kommunesektoren utrede et regionalpolitisk tilskudd til kommuner med store levekårsutfordringer, herunder hvordan tilskuddet kan innrettes og innføres. Regjeringen bes legge fram forslag for Stortinget senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2026.

Forslag 26

Stortinget ber regjeringen utrede en endring av inntektssystemet der kommuner som ligger over 140 pst. av landsgjennomsnittet i inntekter per innbygger, innberegnet de samme inntektene som regjeringen har lagt til grunn for det utvidede inntektsbegrepet for distriktstilskudd Sør-Norge, ikke skal kompenseres gjennom inntektsutjevningen.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Rødt:

Forslag 27

Stortinget ber regjeringen om at det i forbindelse med statsbudsjettet for 2026 foreslås etablert en finansieringsordning som avhjelper den økonomiske belastningen for de tidligere vertskommunene.

Forslag 28

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at kiosker og drivstoffstasjoner får anledning til å inngå i Merkur-programmet på lik linje med aktører i dagligvarebransjen, slik Menon foreslår i rapporten utarbeidet for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 29

Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 øke kommunesektorens frie inntekter med 2

mrd. kroner ut over regjeringens forslag i Kommune-
proposisjonen 2026, slik at det blir en vekst i frie inntekter for kommunene og fylkeskommunene på 4 mrd. kroner.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 30

Stortinget ber regjeringen likestille innsatssonen i Nord-Troms med innsatssonen i Finnmark i distriktstilskudd Nord-Norge i forslag til statsbudsjettet for 2026.

Forslag 31

Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 øke maksimal tillatt skattesats for eiendomsskatt fra dagens 4 promille.

Forslag 32

Stortinget ber regjeringen gjennomgå egedoms-
skattelova med sikte på å utforme loven med en større sosial profil enn i dag, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag 33

Stortinget ber regjeringen utrede en oppgjørsordning slik at helsetjenester benyttet utenfor bostedskommunen i større grad kan belastes den kommunen tjenestemottaker betaler skatt til.

Forslag 34

Stortinget ber regjeringen vurdere endringer og komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan utgiftsutjevningen i inntektssystemet for kommunene i større grad kan vektlegge og kompensere for kommunenes ufrivillige kostnader til levekårsutfordringer.

Forslag 35

Stortinget ber regjeringen vurdere endringer i inntektssystemet og komme tilbake til Stortinget med forslag som gir incentiver til kommunene for å ta større klima- og naturhensyn.

Forslag 36

Stortinget ber regjeringen vurdere lovendringer som forlenger nedbetalingstiden på kommunale lån og senker kravene til minimumsavdrag.

Forslag 37

Stortinget ber regjeringen, for eksempel gjennom Husbanken eller Kommunalbanken, se på muligheten for å innføre en egen ordning med lavere rente for kommuner med lån tilknyttet formålsbygg.

Forslag 38

Stortinget ber regjeringen vurdere ordningen i budsjett- og regnskapsforskriftens § 3-5 og § 3-6 med sikte

på å avvikle ordningen med regnskapsmessige premieavvik i kommuneregnskapet, og i stedet innføre regler som samsvarer med regnskapsprinsippene i kommuneloven § 14-6 tredje ledd om at alle kjente driftsutgifter i året og all bruk av midler til årets drift skal framgå av årets driftsregnskap.

Forslag 39

Stortinget ber regjeringen utrede en ordning med kompensasjon for det rentetapet som kommunene og fylkeskommunene lider på grunn av at de har balanseførte premieavvik vedrørende utgifter som de har betalt, men ikke har fått medregnet i de årlige inntektsrammene som Stortinget fastsetter.

Forslag 40

Stortinget ber regjeringen utrede et alternativ til dagens ordning fra 2002 med amortisering av premieavviket som sørger for raskere dekning av pensjonsutgiftene i inntektssystemet slik at kommunenes likviditet bedres, og komme tilbake med et forslag til løsning i forbindelse med budsjettet for 2026.

Forslag 41

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan kostnadsdekningen gjennom inntektssystemet treffer kommunenes faktiske utgifter til pensjon, og sikre en rettferdig kostnadsdekning som står i forhold til de utgiftene den enkelte kommune har, og melde tilbake til Stortinget i forbindelse med Kommuneproposisjonen 2027.

Forslag 42

Stortinget ber regjeringen sikre kollektivtilbudet ved at de dokumenterte ekstra kostnadene for kollektivtrafikk som ikke er kompensert gjennom deflator og generell kostnadsdekning over inntektssystemet, dekkes i forbindelse med statsbudsjettet for 2026, slik at rutetilbudet kan opprettholdes og utvikles, ikke kuttes.

Forslag 43

Stortinget ber regjeringen utrede en mulig omlegging av finansieringen av ressurskrevende helse- og omsorgstjenester fra kommunalt til statlig nivå, slik at familier ikke blir nødt til å flytte til andre kommuner som kan tilby nødvendige og verdige tjenester.

Forslag 44

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2026 foreslå en sikringsordning som statsforvalterne kan disponere til hjelp for kommuner som får store uforutsette endringer i behovet for ressurskrevende tjenester.

Forslag 45

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2026 avvikle den øvre aldersgrensen for toppfinansiering av ressurskrevende tjenester.

Forslag 46

Stortinget ber regjeringen heve aldersgrensen til 70 år i toppfinansieringsordningen for særlig ressurskrevende tjenester.

Forslag 47

Stortinget ber regjeringen utrede og innføre en ordning for hvordan tall for økt bruk av innleie i kommunene kan registreres på en enkel måte, og komme tilbake til Stortinget med en oversikt over utviklingen av kostnader fra innleie i forbindelse med statsbudsjettet for 2026 eller kommuneproposisjonen for 2027.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 48*

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve lov om eidegdomsskatt til kommunane.

Forslag 49

Stortinget ber regjeringen gjeninnføre forsøk med statlig finansiert eldreomsorg for å øke kvaliteten på eldreomsorgen.

Forslag 50

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om innføring av utfordringsrett, slik at private aktører kan utfordre offentlig monopoldrift av tjenester, for å oppnå større mangfold og bedre kvalitet til riktig kostnad for skattebetalerne.

Forslag 51

Stortinget ber regjeringen i fergeavløsningsordningen sørge for at de sambandene som får bruke 2017-nøkkelen som utgangspunkt, også skal få ta del i de andre forbedringene av ordningen fra 2017 til i dag.

Forslag 52

Stortinget ber regjeringen endre retningslinjer for fergeavløsningsordningen for fylkesveiferger slik at 100 pst. av rentekostnadene kan inngå i prosjektene.

Forslag 53

Stortinget ber regjeringen avvikle alle krav til omlegging til fossilfri fylkeskommunal kollektivtransport.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 54*

Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 øke kommunesektorens ramme med 6 mrd. kroner

ut over regjeringens forslag i kommuneproposisjonen for 2026, med anslagsvis 3,7 mrd. kroner til kommunene, 1,9 mrd. kroner til fylkene og 400 mill. kroner til ny ordning med inntektssikring til kommuner med store uforutsette kostnader til særlig ressurskrevende tjenester.

Forslag fra Rødt:*Forslag 55*

Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 øke kommunesektorens inntekter med minst 10 mrd. kroner ut over regjeringens forslag i Kommune- proposisjonen 2026.

Forslag 56

Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for at større deler av skatteinntektene skal tilbakeføres fra staten til kommunene og fylkeskommunene gjennom økning av den kommunale og fylkeskommunale andelen av inntektsskatten.

Forslag 57

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et spleiselag sammen med husholdningene og kommunene på vann- og avløpsområdet, særlig for kommunene i Oslofjordens nedbørsfelt, for å sikre nødvendig rensing samtidig som man holder de kommunale gebyrene for folk nede.

Forslag 58

Stortinget ber regjeringen se på muligheten til å gi gjeldsslette til flere kommuner på ROBEK-lista og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag 59

Stortinget ber regjeringen utrede et maksimalt antall år en kommune skal kunne befinne seg på ROBEK-lista.

5. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I og II fremmes av en samlet komité.

Komiteens tilråding III fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget gir Kommunal- og distriktsdepartementet fullmakt til å fordele etter skjønn 1 030 mill. kroner

for 2026. Beløpet foreslås bevilget over kapittel 571 Rammetilskudd til kommuner.

II

Stortinget ber regjeringen følge opp anbefalingene fra Riksrevisjonens rapport om tilskudd til ressurskrevende helse- og omsorgstjenester i kommunene, slik at tilskuddsordningen utformes enklere og mindre administrativt krevende for kommunene, og slik at en unn-

går forskjellsbehandling og ineffektiv ressursbruk. Regjeringen bes komme tilbake til Stortinget i kommuneproposisjonen for 2027.

III

Stortinget ber regjeringen sikre at ferjeavløsningsordningen blir videreført som en del av finansieringen for å erstatte ferjesamband med fast forbindelse.

Oslo, i kommunal- og forvaltningskomiteen, den 10. juni 2025

Sverre Myrli

leder og ordfører

Stortingets kommunal- og forvaltningskomite
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
25/2150-2

Dato
28. mai 2025

Svar på spørsmål fra kommunal- og forvaltningskomiteen til kommuneproposisjonen 2026

Jeg viser til spørsmål av 21. mai fra kommunal- og forvaltningskomiteens medlemmer fra Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt som ledd i behandling av Prop. 142 S (2024–2025) *Kommuneproposisjonen 2026*.

Spørsmål fra komiteens medlemmer fra Høyre:

Spørsmål 1

Hvilke tilskuddsordninger har kommunesektoren for å følge opp økte kostnader med sekundærflyktninger? Har regjeringen noen planer om å innføre tiltak for å hjelpe kommuner med denne utfordringen?

Svar

Spørsmålet er forelagt Arbeids- og inkluderingsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Nyankomne flyktninger blir som hovedregel bosatt med offentlig hjelp ved avtale mellom staten og en bosettingskommune, og har ikke mulighet til å bestemme hvor de skal bo. Det er IMDi som tildeler bosettingskommune etter avtale med en kommune. IMDi har klare føringer for styrt og spredt, rask og treffsikker bosetting.

Bosettingskommuner mottar integreringstilskudd og andre særskilte tilskudd fra staten for flyktningen i bosettingsåret og de påfølgende fire årene (integreringstilskuddsperioden). Integreringstilskuddet skal dekke kommunenes gjennomsnittlige merutgifter til bosetting og integrering. Dersom flyktninger flytter i løpet av femårsperioden, blir integreringstilskuddet overført til tilflytningskommunen. I tillegg til de særskilte tilskuddene mottar kommunene

innbyggertilskudd for bosatte flyktninger per 1. juli året før budsjettåret, på samme måte som for andre innbyggere.

Regjeringen ønsker å tydeliggjøre ovenfor kommunene at personer som flytter i integreringstilskuddsperioden, og som ber om sosiale ytelser i tilflyttingskommunen, kan vises tilbake til første bosettingskommune, med mindre det er åpenbart urimelig.

Regjeringen varslet i integreringsmeldingen at det fremover vil legges enda større vekt på arbeids- og utdanningsmuligheter ved bosetting. Det kan bidra til at flere blir boende lenger i kommunen de ble bosatt i. Regjeringen ser også på nye grep for å begrense uønsket sekundærflytting, også utover integreringstilskuddsperioden. Dette må blant annet vurderes i lys av de juridiske rammene for hvor lenge en person kan anses som flyktning».

Spørsmål 2

Hvor mange øremerkede tilskudd har kommunesektoren? Ber om oversikt over hvor store de enkelte øremerkingene er, hvordan de fordeles mellom kommunene og når det enkelte tilskuddet ble innført.

Svar

Overføringer til kommunesektoren bevilges som hovedregel på postene 60–69 på statsbudsjettet. Tabell 5.1 i vedlegg 5 til Prop. 142 S (2024–2025) Kommuneproposisjonen 2026 inneholder en oversikt over samtlige 60-poster med bevilget beløp, med unntak av rammetilskuddene til kommunene og fylkeskommunene og kompensasjonsordningen for merverdiavgift, for saldert budsjett for 2025. Oversikten inneholder totalt 88 tilskuddsposter. 14 av disse postene omfatter flere ulike tilskudd.

Det er imidlertid bevilgninger som berører kommuner og fylkeskommuner også på andre poster enn 60-postene i statsbudsjettet. I en rapport fra Menon Economics om øremerkede tilskudd fra april 2024, utarbeidet på oppdrag fra KS, ble det identifisert 187 ordninger i statsregnskapet for 2022.

Departementet har ikke en oversikt over hvordan alle de øremerkede tilskuddene fordeles mellom kommunene eller tidspunkt for når tilskuddene ble etablert.

Spørsmål 3

Ber om en helhetlig oversikt over alle nye oppgaver, lovendringer, forskriftendringer, krav/ kompetansekrav, normer, og øremerkede midler som påvirker kommunesektoren og som har blitt innført siden Støre-regjeringen tiltrådte i 2021 og frem til i dag, herunder alle varslede endringer. Svaret ønskes i tabellform, med begrunnelse og beskrivelse.

Svar

Forholdet mellom staten og kommunesektoren er komplekst, og det er ingen entydig grensdragning mellom hva som i ulike sammenhenger vil kunne regnes som et nytt krav rettet mot kommuner og fylkeskommuner, og hva som utgjør en løpende kommunal

oppgave. Det finnes derfor heller ingen utfyllende oversikt av den typen som her etterspørres.

Kommunesektoren skal kompenseres fullt ut for anslåtte merutgifter ved endringer i oppgaver og regelverk. Det følger av finansieringsprinsippet som er nedfelt i § 2-2 i kommuneloven.

I de årlige budsjettproposisjonene fra Kommunal- og distriktsdepartementet er det en oversikt over nye oppgaver finansiert gjennom frie inntekter, endringer i oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene, regelendringer, innlemming av øremerkede tilskudd mv.

Spørsmål 4

Siden gratis ferger ble innført, hvor mye har tilskuddene til denne prioriteringen økt? Ønsker oversikt både i kroner og i prosent.

Svar

Spørsmålet er forelagt Samferdselsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«I Hurdalsplattformen er det for fireårsperioden 2021–2025 satt mål om å innføre en ordning for å halvere takstene i ferjedriften sammenliknet med 2021. Tilsvarende er det et mål om å innføre en ordning med gratis ferjer til øyer og andre samfunn uten veiforbindelse til fastlandet og gjøre ferjesamband med under 100 000 passasjerer årlig gratis. Tiltakene er innført gradvis og i budsjettet for 2023 ble det lagt til rette for at målet skulle bli oppfylt fra 16. august 2023. I statsbudsjettet for 2025 er det satt av midler som legger til rette for at disse ordningene kan videreføres.

Effekt av takstreduksjoner og innføring av gratis ferje henger sammen. For å beregne effekten av gratis ferjer er inntektene først nedjustert iht. takstreduksjonen som er innført på øvrige samband. Uten disse takstreduksjonene ville effekten av gratis ferjer vært høyere. Tabellen nedenfor viser beregnet budsjetteffekt av om sambandene som er gratis får samme takstnivå som sambandene som har fått redusert takst iht. regjeringens opplegg. I tabellen vises helårsvirkning for 2025.

Kapittel, post	Beløp i mill. kr
Kap. 572, post 60**	-246,6

** For kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner, post 60 Innbyggertilskudd, vil takstøkningen reduseres utgiftene over posten.»

Spørsmål 5

Hvor mye har fylkeskommunen sine kostnader for å drifte kollektivtrafikk økt siden 2022? Ønsker fordeling per fylke og fordelt på båt, hurtigbåt, t-bane, trikk og buss.

Svar

Spørsmålet er forelagt Samferdselsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Det foreligger ikke ett samlet tallgrunnlag som viser presis kostnadsvekst for drift av kollektivtrafikk i fylkeskommunal regi. Kostnadsveksten varierer både mellom transportformer og mellom fylkeskommuner, og har på enkelte områder vært betydelig. Transportøkonomisk institutt (TØI) anslår at kostnadene knyttet til produksjon av kollektivtransporttjenester økte med om lag 34 prosent i perioden 2019–2023. Økningen skyldes blant annet nye anbudskontrakter og generell prisvekst (TØI-rapport 2061/2024).

Utviklingen i driftsutgifter kan gi en indikasjon på kostnadsøkninger, men kan også være uttrykk for endring i prioriteringer. Ifølge KOSTRA-tall har fylkeskommunenes netto driftsutgifter til kollektivtransport økt fra 14,5 milliarder kroner i 2019 til 22,2 milliarder kroner i 2024, en nominell økning på nærmere 54 prosent. Driftsutgiftene til fylkesveiferjer økte mest, med 91 pst. i perioden. Rundt halvparten av driftsutgiftene til kollektivtransport er til buss, her økte utgiftene med 45 pst. Brutto driftsutgifter til fylkesvei (inkl. avskrivninger) økte med 76 pst. i perioden 2019–2024.»

Spørsmål 6

Hva vil kostnadene for kommunesektoren være for å følge opp totalberedskapsmeldingen? Hvilke konkrete nye oppgaver vil kommunesektoren få i forbindelse med oppfølgingen av denne stortingsmeldingen?

Svar

Spørsmålet er forelagt Justis- og beredskapsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Tiltakene i Totalberedskapsmeldingen bygger i all hovedsak på eksisterende plikter som kommunene har etter sivilbeskyttelsesloven og andre regelverk. Kommunene har et omfattende beredskapsansvar, samtidig som at det er stor variasjon i størrelse, demografi, risiko- og sårbarhetsforhold. Oppfølgingen vil derfor variere ut ifra kommunenes egenart.

Dersom kommunene får nye oppgaver, skal dette hjemles i lov. Eventuelle økonomiske konsekvensene av nye oppgaver må utredes i forbindelse med konkrete regelverksarbeid.

Noen av de konkrete tiltakene i Totalberedskapsmeldingen kan gi økonomiske og administrative konsekvenser for kommunene. Dette gjelder blant annet forslaget om å regelfeste at alle kommuner må ha eller være tilknyttet et kommunalt beredskapsråd. Regjeringen vil også gjennomføre tiltak som avlastar kommunene, blant annet økt støtte og veiledning for å sikre bedre beredskap. Klare ansvarslinjer og god koordinering på tvers av forvaltningsnivåer vil også gi effektiv ressursutnyttelse.

Et flertall av tiltakene i meldingen er av en organisatorisk karakter, og vil som hovedregel kunne gjennomføres innenfor gjeldende budsjettammer. Det vises også til at kommunesektoren skal kompenseres for merutgifter ved nye oppgaver og regelverksendringer».

Spørsmål 7

Ber om en oversikt over alle tilskuddsordninger fylkeskommunen har ansvar for, med en oversikt over når fylkeskommunene fikk ansvar for den enkelte tilskuddsordningen, samt hvor store de ulike tilskuddsordningene er.

Svar

Overføringer til kommunesektoren bevilges som hovedregel på postene 60–69 på statsbudsjettet. Tabell 5.1 i vedlegg 5 til Prop. 142 S (2024–2025) *Kommuneproposisjonen 2026* inneholder en oversikt over samtlige 60-poster med bevilget beløp, med unntak av rammetilskuddene til kommunene og fylkeskommunene og kompensasjonsordningen for merverdiavgift, fra saldert budsjett for 2025. Oversikten skiller ikke mellom ordninger som går til kommuner og fylkeskommuner.

Det er bevilgninger som berører fylkeskommuner også på andre poster enn 60-postene i statsbudsjettet. Enkelte ordninger kan omfatte både kommuner og fylkeskommuner.

Departementet har ikke oversikt over når de ulike øremerkede tilskuddene til fylkeskommunene ble etablert.

Kommunal- og distriktsdepartementet har ikke oversikt over tilskuddsordninger fylkeskommunene har ansvaret for å forvalte på vegne av de ulike fagdepartementene.

Spørsmål 8

Hva er økningen i antall passasjerer på kollektivtrafikken siden 2010, fordelt på de ulike fylkeskommunene?

Svar

Spørsmålet er forelagt Samferdselsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Samferdselsdepartementet har innhentet tall fra Statistisk sentralbyrå (tabell 11570). Tabellen nedenfor viser anslått antall passasjerer på fylkeskommunal kollektivtrafikk for 2015–2024. Det foreligger ikke tall i SSBs statistikkbank for tidligere år. Vedlagt tabell 14 viser antall passasjerer på kollektivtransport med buss fordelt på fylker for perioden 2010–2024. Det har ikke vært mulig å utarbeide oversikten på fylkesnivå for båt, og sporvei og forstadsbane innenfor fristen avtalt med Stortinget.

År	Buss	Båt	Sporvei og forstadsbane
2015	349 934 000	9 392 000	160 291 000
2016	358 884 000	9 547 000	170 781 000
2017	386 784 000	9 435 000	181 882 000
2018	394 487 000	9 362 000	189 122 000
2019	425 158 000	9 400 000	191 991 000
2020	287 399 000	5 944 000	109 788 000
2021	304 929 000	6 106 000	114 946 000
2022	381 956 000	8 201 000	162 294 000
2023	433 229 000	8 495 000	184 748 000
2024	435 528 000	8 373 000	194 714 000

»

Spørsmål 9

Hva er årsaken til at det ikke er gjennomført noen beregninger av antallet bostedsløse siden 2020?

Svar

NIBR har på oppdrag fra Husbanken gjennomført nasjonale kartlegginger av omfanget av bostedsløse rundt hvert fjerde år siden 1996. Den siste ble gjennomført i 2020. NIBR skulle etter planen gjennomføre en ny kartlegging i uke 48 i 2024. På grunn av utfordringer knyttet til personvernbestemmelser for innsamling og bruk av data, er kartleggingen foreløpig utsatt. Det jobbes med å finne løsninger på utfordringene. En ny kartlegging skal gjennomføres så raskt det lar seg gjøre.

For å følge med på utviklingen mellom de nasjonale kartleggingene hvert fjerde år, har Husbanken de tre siste årene innhentet informasjon fra 25 større kommuner som i 2020 til sammen hadde rundt 70 prosent av landets bostedsløse. På bakgrunn av denne informasjon har Husbanken for disse årene beregnet antall bostedsløse. I perioden 2022-2024 har Husbanken beregnet at antall bostedsløse har økt etter flere år med nedgang. Husbankens beregning viser at rundt 4 700 personer var bostedsløse i 2024.

Spørsmål 10

Kommunaldepartementet er partner i FutureBuilt og har under flere år fått støtte over statsbudsjettet. Ber om en oversikt over alle tilskudd departementet har gitt til FutureBuilt, fordelt på kapittel og post i perioden 2015–2025.

Svar

Tabellen under viser tilskudd fra departementet til FutureBuilt i perioden 2015–2024, med kapittel og post.

År	Kap.post	Tilskudd (kr)
2015	590.61	1 000 000
2016	590.61	1 000 000
2017	590.61	710 000
2018	590.61	715 000
2019	590.61	810 000
2020	590.61	1 170 000
2021	500.70	5 000 000
2023	590.81	545 000
2024	590.81	643 000

Spørsmål 11

I kommuneproposisjonen side 53 står det følgende: «Departementet foreslår at framføringsperioden for over- og underskudd i selvkostregnskapet beholdes uendret på fem år.» I sak Dokument 8:35 S (2024–2025), Innst. 127 S (2024–2025) ble følgende vedtatt: «Stortinget ber regjeringen revidere forskrift om beregning av samlet selvkost for kommunale og fylkeskommunale gebyrer (selvkostforskriften) med mål om å forlenge perioden for når fremtidig overskudd må tilbakeføres eller underskudd kan fremføres.» Hvorfor velger regjeringen å ikke følge opp Stortingets vedtak i denne saken?

Svar

Kommunal- og distriktsdepartementet sendte 8. mai 2025 på høring forslag om endringer i budsjett- og regnskapsforskriften for kommunene og i selvkostforskriften. I høringen bes det også om synspunkter på framføringsperioden for under- og overskudd i selvkostregnskapet, selv om forslaget i høringsnotatet er at gjeldende periode på fem år videreføres.

Dagens regel er en avveining mellom hensynet til at kostnadene ved dagens tjenester skal dekkes av dagens brukere (generasjonsprinsippet) på den ene siden og hensynet til stabile gebyrer og jevne gebyrøkninger på den andre. I vurderingene bak forslaget om å videreføre framføringsperioden på fem år, er det pekt på flere forhold. Tilbakemeldingene fra kommunene i en rapport fra NTNU Samfunnsforskning, som blant annet vurderte framføringsperioden, tilsier en periode på fem år i hovedsak fungerer godt. Lang framføringstid, slik som for eksempel ti år, vil kunne utfordre generasjonsprinsippet og bidra til at regningene skyves over på framtidige brukere. I tillegg vil lengre avskrivningstider, slik høringsforslaget legger opp til for eksempelvis ledningsnett, innebære at en gitt investering gir et lavere hopp i selvkost enn tidligere. Det tilsier at det også er mindre behov for en lengre periode for å tilpasse gebyrnivået i forbindelse med større investeringer.

Høringsfristen er 3. september 2025. Departementet vil på vanlig vis vurdere innspill som måtte komme i høringen før det tas endelig stilling til hva framføringsperioden i selvkostforskriften skal være.

Spørsmål 12

Hvilke og hvor mange statlige arbeidsplasser vurderer regjeringen å flytte ut eller opprette utenfor Oslo-området i løpet av året? Ønsker svaret fordelt per fylke.

Svar

Regjeringen har egne retningslinjer for lokalisering av statlige arbeidsplasser og statlig tjenesteproduksjon. Kommunal- og distriktsdepartementet har det overordnede ansvaret for å tolke og gi informasjon om retningslinjene. Ved prosesser som er omfattet av retningslinjene skal en skriftlig vurdering ligge til grunn for valg av lokasjon. Ved strukturendringer og nyopprettinger skal disse utredningene inkludere en vurdering av mulig utflytting fra Oslo og lokalisering utenfor Oslo. Ved strukturendringer skal det som et minimum vurderes om deler av virksomheten kan flyttes ut. I en lokaliseringsutredning skal en rekke faktorer legges til grunn, som blant annet virksomhetens behov og lokaliseringspolitiske hensyn.

Det er de enkelte fagdepartementene som har ansvar for at retningslinjene blir fulgt innen sine underliggende virksomheter. Det er også de enkelte fagdepartementene som gjør det endelige vedtaket om lokalisering eller flytting av underliggende virksomheter som er omfattet av retningslinjene, eller deler av disse virksomhetene. Saker om lokalisering ved større strukturendringer og ved oppretting av ny statlig virksomhet, skal legges fram for regjeringen. Regjeringen gir ikke ut opplysninger om pågående lokaliseringssaker før sakene er endelig besluttet.

Spørsmål 13

Når er siste frist for å kunne reversere flyttingen av store deler av Statsforvalter-embetet fra Tønsberg til Skien?

Svar

Spørsmålet er forelagt Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Vedtaket om å flytte hovedsetet for Statsforvalteren i Vestfold og Telemark fra Tønsberg til Skien ble iverksatt ved tiltredelse av ny statsforvalter høsten 2024. Lokalene i Skien ble utvidet slik at de har plass til økning fra 33 til ca. 65 ansatte. Denne økningen er nå realisert. En videre økning til ca. 100 ansatte (halvparten) i Skien og tilsvarende reduksjon i Tønsberg er planlagt når de nåværende husleieavtalene går ut i 2029/2030. Arbeidet med nye husleieavtaler må starte senest i 2027. For å unngå at noen må endre arbeidssted med tvang, vil embetet i god tid måtte planlegge for hvordan oppbemanningen i Skien kan skje.»

Spørsmål 14

Ber om en oversikt over kriminalitetsutviklingen i perioden 2015–2025 fordelt per fylke. Ber om at oversikten er nedbrutt på ungdomskriminalitet og ransutvikling, samt kriminalitet totalt.

Svar

Spørsmålet er forelagt Justis- og beredskapsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Offisiell statistikk må oppfylle strenge krav for å sikre kvalitet, pålitelighet og sammenlignbarhet. Statistisk sentralbyrå er ansvarlig for å levere offisiell statistikk i Norge, og deres arbeid følger strenge krav til statistikkproduksjon.

Politiets driftsstatistikk har ikke gjennomgått en tilsvarende databearbeiding og kvalitetssikring som Statistisk sentralbyrås offisielle kriminalstatistikk. For å sikre størst grad av pålitelighet må tallmaterialet som etterspørres i spørsmålet innhentes fra SSB sin statistikkbank, hvor statistikktabeller som oppfyller disse kvalitetskravene er presentert.

For å kunne sikre en tilstrekkelig kvalitetssikring av politiets driftsdata publiserer SSB statistikk året etter registrering. Data registret av politiet i 2024 vil således bli publiserte på SSB sine nettsider i løpet av 2025.

Det foreligger per i dag ikke en tabell med anmeldelser fordelt på lovbruddstype og alder fra SSB. En slik tabell, herunder med informasjon for årgangen 2019-2024, kan utformes av SBB i et eget oppdrag ved behov og når informasjon om samtlige årganger er publisert».

Spørsmål 15

Ber om en oversikt over ungdommer under 18 år som har 10 eller flere påtaleavgjorte forhold der de er registrert som enten mistenkt, siktet eller domfelt, fordelt etter fylker- for de siste fem årene, og også om en oversikt over ungdommer under 18 år som har 4 eller flere påtaleavgjorte forhold der de er registrert som enten mistenkt, siktet eller domfelt, fordelt etter fylker- for de siste ti årene.

Svar

Spørsmålet er forelagt Justis- og beredskapsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Offisiell statistikk må oppfylle strenge krav for å sikre kvalitet, pålitelighet og sammenlignbarhet. Statistisk sentralbyrå er ansvarlig for å levere offisiell statistikk i Norge, og deres arbeid følger strenge krav til statistikkproduksjon.

Politiets driftsstatistikk har ikke gjennomgått en tilsvarende databearbeiding og kvalitetssikring som Statistisk sentralbyrås offisielle kriminalstatistikk. For å sikre størst grad av pålitelighet må tallmaterialet som etterspørres i spørsmålet innhentes fra SSB sin statistikkbank, hvor statistikktabeller som oppfyller disse kvalitetskravene er presentert. For å kunne sikre en tilstrekkelig kvalitetssikring av politiets driftsdata publiserer SSB statistikk året etter registrering. Data registret av politiet i 2024 vil således bli publiserte på SSB sine nettsider i løpet av 2025.

Det foreligger per i dag ikke en tabell med anmeldelser fordelt på lovbruddstype og alder fra SSB. En slik tabell, herunder med informasjon for årgangen 2019-2024, kan utformes av SBB i et eget oppdrag ved behov og når informasjon om samtlige årganger er publisert».

Spørsmål 16

Regjeringen annonserer at de vil starte arbeidet med en ny helsereform. Hvilket arbeid har departementet så langt gjort i forbindelse med reformen? Når vil regjeringen legge frem en ny helsereform? Hvordan vil regjeringen arbeide med en slik reform? Hva er mandatet til arbeidet med reformen?

Svar

Spørsmålet er forelagt Helse- og omsorgsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Helse- og omsorgstjenesten kommer til å mangle personell framover og personellet blir ikke brukt godt nok på tvers av nivåene. Regjeringen vil derfor starte arbeidet med en helsereform for en felles helsetjeneste med høy kvalitet og sammenhengende behandling og oppfølging på tvers av kommunale helse- og omsorgstjenester og spesialisthelsetjenesten. Det er behov for å tenke nytt om hvordan oppgaver kan løses. Regjeringen har innført et rekrutterings- og samhandlingstilskudd som skal understøtte gode pasientforløp, effektiv ressursbruk og tjenesteutvikling mellom nivåene. Regjeringen har dialog med både KS og helseregionen for å se på hvordan forsøk med mer integrerte tjenester kan innrettes, prøves ut og skaleres opp.»

Spørsmål 17

Regjeringen viser til at de skal prøve ut en kommunal ordning for nettlege med oppstart i 2025. Betyr det utvikling av prosjektet eller utprøving for pasienter? Hva er tidslinjen for utprøving av prosjektet og hva er kostanden av å gjøre det tilgjengelig i alle kommuner?

Svar

Spørsmålet er forelagt Helse- og omsorgsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Det tas sikte på at utprøvingen av Nettlege vil starte i 2025 i inntil 20 kommuner som er fremoverlent og ønsker å gå foran. Det legges til rette for utprøving med pasienter i ordningen så snart som mulig i 2025, og at utprøvingen kan skaleres opp i 2025 og 2026. Utprøvingen skal evalueres, og basert på de erfaringene man gjør vil ev. videre utrulling vurderes. Ordningen skal finansieres gjennom tilskudd, egenandeler fra pasientene og refusjoner fra Folketrygden. Vi vil høste erfaringer på alle områder av utprøvingen, også på kostnadssiden, før det vurderes en ev. videre utrulling.»

Spørsmål 18

Regjeringen viser til at en løsning for digitalt helsekort for gravide er under utvikling. Når antas helsekortet å være ferdig utviklet og tilgjengelig for utprøving? Har regjeringen en plan for å skalere helsekortet til alle landets kommuner og hva er kostanden av å gjøre det tilgjengelig i alle kommuner?

Svar

Spørsmålet er forelagt Helse- og omsorgsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Norsk helsenett SF skal som nasjonal tjenesteleverandør etablere tjenesten og er ansvarlig for videre drift og forvaltning av tjenesten. Det er bevilget midler over statsbudsjettet, jf. Prop. 1 S (2024-2025), til utvikling av digitalt helsekort for gravide. Utvikling av teknisk støtte i lokale journalsystemer hos (helsestasjon og fastlege) og sykehus inngår som en del av tiltaket. Utviklingen vil etter planen ferdigstilles i løpet av 2025, men det kan være behov for videreutvikling som følge av erfaringer fra utprøving som starter opp i juni 2025 med representanter fra fastlege, helsestasjon og sykehus som følger opp den gravide. Videre innføring er avhengig av erfaringene fra utprøving.»

Spørsmål 19

Hvor mye har driftsutgiftene for fylkeskommunene økt med for kollektivsektoren i årene 2019–2024? Hvor mye har den kommunale deflatoren økt med i samme periode? Ønsker svar i prosent.

Svar

Fylkeskommunenes netto driftsutgifter til kollektivtransport for 2019 og 2024, og endringen i perioden er vist i tabell 1.

Netto driftsutgifter for kollektivtransport i perioden 2019–2024 økte med om lag 7,8 mrd. kroner eller 53,6 prosent. I noen sammenhenger er det vanlig å se på kollektivtransport uten fylkesveiferjer. Netto driftsutgifter uten fylkesveiferjer i den samme perioden økte med om lag 5,5 mrd. kroner, eller 45,8 prosent.

Historisk deflator for kommunesektoren økte i samme periode med 23,2 prosent. Den kommunale deflatoren er verken dekomponert på fylkes- eller sektornivå.

En del av veksten i fylkeskommunenes driftsutgifter til kollektivtransport må ses i sammenheng med oppgavekorrigering på grunn av endringer i oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåer, regelendringer, nye oppgaver og innlemming av øremerket tilskudd. Økte utgifter som følge av oppgaveendringer mv. gir økte driftsutgifter for fylkeskommunene, samtidig som fylkeskommunene er kompensert for endringene gjennom økt rammetilskudd.

Dette gjelder for eksempel innføring av ordningen med gratis ferjer og reduserte ferjetakster, som ble gradvis innført fra 2022. I 2024 utgjorde samlet kompensasjon for disse ordningene om lag 1 046 mill. kroner. Det samme gjelder kompensasjon for avgiftsendringer knyttet til kollektivtransport på til sammen 153 mill. kroner i perioden 2020-2024. I tillegg ble 100 mill. kroner av veksten i frie inntekter i 2021 begrunnet med nullutslippsløsninger for ferjer og hurtigbåter, og disse midlene ble videreført i 2023 og 2024.

Departementet bemerker på generelt grunnlag at prinsippet om rammefinansiering legger opp til at kommuner og fylkeskommuner prioriterer mellom tjenestekområdene innenfor den inntektsrammen som følger av Stortingets behandling av statsbudsjettet. Utgiftsveksten

innenfor enkeltområder som kommuner og fylkeskommuner har ansvar for, vil derfor kunne være både over og under det som følger av deflatoren.

Tabell 1: Netto driftsutgifter inklusiv avskrivninger i 2019 og 2024. Nominelle kroner*.

	Netto driftsutgifter 2019	Netto driftsutgifter 2024	Endring 2019-2024	Endring 2019-2024
	(1000 kr)	(1000 kr)	(1000 kr)	(prosent)
Buss	8 173 212	11 883 705	3 710 493	45,4
Fylkesveiferjer	2 511 705	4 801 604	2 289 899	91,2
Båtruter	1 519 998	2 079 945	559 947	36,8
Transportordninger for funksjonshemmede	608 316	630 960	22 644	3,7
Trikk, bybane og T-bane	1 660 520	2 842 245	1 181 725	71,2
<i>Kollektivtransport, uten fylkesveiferje</i>	11 962 046	17 436 855	5 474 809	45,8
<i>Kollektivtransport, med fylkesveiferje</i>	14 473 751	22 238 459	7 764 708	53,6

*Tallene for 2024 er foreløpige KOSTRA-tall. Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 12368.

Spørsmål 20

Hva er provenyen for å beholde storbytilskuddet på 2024-nivå?

Svar

Storbytilskuddet fordeles med et likt beløp per innbygger til de seks kommunene Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand og Drammen. I det nye inntektssystemet fra 2025 ble satsen per innbygger i storbytilskuddet redusert fra 443 til 414 kroner per innbygger (2025-kroner, prisjustert med den kommunale deflatoren). Storbytilskuddet utgjør 660 mill. kroner i 2025. Uten reduksjonen i satsen med nytt inntektssystem hadde storbytilskuddet vært på 706 mill. kroner i 2025, om lag 46 mill. kroner mer enn i dagens tilskudd. Tilskuddet finansieres innenfor den samlede kommunerammen.

Spørsmål 21

Hvor mange kommuner har fritt behandlingsvalg/fritt brukervalg i minst en av sine tjenester? Hvordan er den historiske utviklingen fra 2010 til i dag?

Svar

Spørsmålet er forelagt Helse- og omsorgsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Departementet har ikke oversikt over hvor mange kommuner som har fritt behandlingsvalg/fritt brukervalg. Kommunene organiserer tjenestene sine fritt innenfor lovens

grenser, og det rapporteres ikke til staten på hvordan organiseringen i den enkelte kommune er.»

Spørsmål 22

Hvor mye har den enkelte kommune mottatt i grendeskoletillegget i 2025 og 2026, og hvor mange skoler kvalifiserer totalt sett for dette tillegget i norske kommuner?

Svar

Grunnskoletilskuddet blir gitt med en særskilt fordeling innenfor innbyggertilskuddet til kommunene, og er vist i tabell C i Grønt hefte. Tilskuddet for 2025 blir fordelt med en sats på 563 511 per grunnskole i skoleåret 2023/2024. Fordelingen per kommune er vist i vedlagt tabell 1, sammen med antall skoler som ligger til grunn for beregningen av tilskuddet. For landet som helhet inngår 2 421 grunnskoler i beregningen av tilskuddet i 2025.

Beregningen av rammetilskuddet for kommunene for 2026, inkl. saker med særskilt fordeling, vil først være klar i statsbudsjettet for 2026.

Spørsmål 23

Hva ville endringen i frie inntekter bli per kommune (i kr og kr/innbygger) dersom skatteinntektene for kommunesektoren skal utgjøre henholdsvis 30 og 35 prosent av inntektene, dvs. en omfordeling fra skatt til innbyggertilskudd?

Svar

Kommunal- og distriktsdepartementet har her utført en beregning basert på modellen for inntektsutjevning i 2023 og modell og grunnlag i inntektsutjevningen slik det forelå da. 2023 er siste år der det foreligger fullstendige skattetall inkludert naturressursskatt og tall over samlede inntekter.

Det er forutsatt at skattøren i sin helhet reduseres for skatt på inntekt og formue i kommunene slik at skatteandelen totalt for sektoren reduseres med henholdsvis 5 og 10 prosent. Reduksjonen i skatteinntekter i enkeltkommuner er antatt å følge kommunefordelingen av skatteinntekter som inngår inntektsutjevningen i 2023 fratrasket naturressursskatt. De reduserte skatteinntektene er forutsatt tilbakeført til kommunene med et likt beløp per innbygger slik at kommunenes samlede inntekter er forutsatt uendret.

Vedlagt tabell 2 viser de samlede fordelingsvirkningene av å redusere skatteandelen i alt og per innbygger, etter inntektsutjevning og tilbakeføring av inntekter. Det understrekes at dette er illustrasjonsberegninger, og at disse er beheftet med usikkerhet.

Spørsmål 24

Dersom man legger gjennomsnittet av formueskatten de siste fire årene til grunn, hvor mye vil den enkelte kommunes inntekter av formueskatten reduseres fra 1. januar 2026 da siste del av inntektssystemet innlemmes? Høyre ber om en tabell med oversikt over hvordan dette fordeles per kommune.

Svar

Kommunal- og distriktsdepartementet har her utført en beregning basert på modellen for inntektsutjevning i 2023 og modell og grunnlag i inntektsutjevningen slik det forelå da. Vedlagt tabell 3 viser anslag på isolerte fordelingsvirkninger av en fjerdedels reduksjon i formuesskatten, i tråd med den varslede innfasingen av redusert formuesskatt fra 2025 til 2026.

I beregningen er det forutsatt at $\frac{1}{4}$ av gjennomsnittlig formuesskatt for årene 2020-2023 erstattes av øvrige skatteinntekter som inngår inntektsutjevningen i 2023 (ekskl. naturressursskatt) slik disse er fordelt mellom kommunene i 2023. Samlede inntekter til for alle kommunene er dermed forutsatt uendret.

Spørsmål 25

Vil det være noen endringer i tabell over saker med særskilt fordeling (Tabell C) fra 1. januar 2026?

Svar

Saker med særskilt fordeling (tabell C i Grønt hefte) er en del av innbyggertilskuddet til kommuner og fylkeskommuner, og vil på vanlig måte bli lagt fram sammen med statsbudsjettet for neste år. Departementet har derfor ikke grunnlag for å si noe om eventuelle endringer i tabellen over saker med særskilt fordeling i 2026 nå.

Spørsmål 26

Kompensasjon for bortfall av rammetilskudd gis gjennom et inndelingstilskudd i inntektssystemet. Inndelingstilskuddet kompenserer for bortfall av basistilskudd og en eventuell netto nedgang i distriktstilskudd som følge av sammenslåingen. Inndelingstilskuddet blir gitt fra det året sammenslåingen trer i kraft, og beregnes på gjeldende inntektssystem på sammenslåingstidspunktet. Kommunene får fullt inndelingstilskudd i 15 år, før det deretter trappes gradvis ned over fem år. Ønsker en tabell over hvilke kommuner som får dette tilskuddet, hvor lang periode og hvor stort beløp per år den enkelte kommune har igjen av tilskuddet? Vil nye kommuner kunne motta inndelingstilskudd eller er det bare de som allerede har fått det innvilget?

Svar

Vedlagt tabell 4 viser hvilke kommuner som mottar inndelingstilskudd i 2025 og hvor lenge de vil motta tilskuddet. Nye kommuner som slår seg sammen vil også motta inndelingstilskudd, jf. omtale i Prop. 142 S (2024–2025) *Kommuneproposisjonen 2026*, kap. 5.2.1.

Spørsmål 27

Er det noen kommuner som er i samtaler om kommunesammenslåing? Ønsker navnene for kommunene og status for sammenslåingen.

Svar

Kommunal- og distriktsdepartementet registrerer i media at spørsmålet om kommunesammenslåing diskuteres flere steder i landet, men departementet fører ingen oversikt over slike diskusjoner. Departementer er kjent med at Vestvågøy og Moskenes kommuner har vedtatt at de ønsker å utrede sammenslåing, og har i brev til kommunene bekreftet at departementet vil støtte en frivillig sammenslåing med i størrelsesorden 160 millioner kroner. Departementet har så langt ikke mottatt noen søknader om støtte til utredning av kommunesammenslåing eller støtte til informasjon og folkehøring om kommunesammenslåing i denne stortingsperioden.

Spørsmål 28

Er det noen kommuner som er i samtaler om å bytte fylkestilhørighet? Ønsker navn på kommune, status for fylkesdeling og hvilke fylke de ønsker å flytte fra/til.

Svar

Kommunal- og distriktsdepartementet har til behandling en søknad fra Gran kommune, som ønsker å endre fylkestilhørighet fra Innlandet fylke til Akershus fylke. Departementet har også gitt tilsagn om støtte til Nord-Odal kommune og Sør-Odal kommune til utredning av endring av fylkestilhørighet fra Innlandet fylke til Akershus fylke. I tillegg har departementet mottatt en søknad fra Lier kommune om støtte til utredning av endring av fylkestilhørighet fra Buskerud fylke til Akershus fylke.

Spørsmål 29

Hvor mye ville Oslo fått til barnevern årlig siden 2004 dersom de hadde vært under den samme statlige ordningen som resten av barnevernet?

Svar

Spørsmålet er forelagt Barne- og familiedepartementet, som har gitt følgende svar:

«Hvis Oslo på samme måte som resten av landet i 2004 hadde overgitt ansvaret som lå hos fylkeskommunen til staten, ville det særskilte tilskuddet til Oslo i tabell C-fk frafalt i sin helhet. Siden Oslo kommunes helhetsansvar for barnevernstjenesten ble videreført i 2004, ble rammetilskuddet til Oslo fylkeskommune økt med isolert sett 344 mill. kroner i 2004. I 2025 er det særskilte tilskuddet begrunnet med Oslos ansvar for andrelinjebarnevernet på 859,3 mill. kroner.

I samme periode har Bufetats bevilgning økt nominelt fra 2 878 mill. kroner til 9 647,5 mill. kroner (regjeringens forslag i revidert nasjonalbudsjett). Bevilgningene er ikke direkte sammenlignbare da tilbudene er organisert forskjellig, Bufetat har noen oppgaver som Oslo kommune ikke har, og det har skjedd endringer i organiseringen gjennom perioden. Det er innenfor tidsrammen for dette spørsmålet ikke mulig å beregne hva en ev. bevilgning til Oslo ville vært dersom det var organisert som en egen region i Bufetat.»

Spørsmål 30

Ber om en oppdatert oversikt over alle kommuner som mottar veksttilskudd. Dersom man legger nivået for veksttilskudd som var i 2024, hvordan skulle det påvirke hver enkelt kommune i 2026 og 2027.

Svar

I 2025 mottar 46 kommuner veksttilskudd, og tilskuddet utgjør samlet om lag 137 mill. kroner. Veksttilskuddet beregnes til statsbudsjettet hvert år, og oppdateres ikke i løpet av året. Vedlagt tabell 5 viser kommunene som mottar veksttilskudd i 2025, jf. tabell 1-k i Grønt Hefte 2025 «Bereknings teknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2024–2025)».

Veksttilskuddet går til kommuner med særlig høy befolkningsvekst. Kommuner som de siste tre årene har hatt en gjennomsnittlig, årlig befolkningsvekst på 1,4 prosent eller mer, og har skatteinntekter per innbygger på under 140 pst. av landsgjennomsnittet, mottar veksttilskudd etter en fast sats per innbygger utover vekstgrensen. I nytt inntektssystem fra 2025 ble denne satsen redusert til 1/3 av satsen i 2024.

Veksttilskuddet er en del av rammetilskuddet til kommunene, og tilskuddet for 2026 vil på vanlig måte bli lagt fram sammen med statsbudsjettet for neste år. Veksttilskuddet for 2027 vil blant annet avhenge av befolkningsutvikling i perioden 2023-2026, og det er på nåværende tidspunkt ikke mulig å si noe om veksttilskuddet i 2027

Spørsmål 31

Hvor mange skoler har blitt lagt ned i norske kommuner i hvert år fra 2010 til nå? Ber om svar totalt antall skoler, samt fordelt på barneskoler, ungdomsskoler og videregående skoler. Ønsker svar i tabell fordelt per kommune.

Svar

Spørsmålet er forelagt Kunnskapsdepartementet, som har gitt følgende svar.

«Se vedlagt tabell 12 med oversikt over nye og nedlagte grunnskoler i Norge – offentlige og private – i skoleårene fra 2014–15 til 2023–24 (utarbeidet av Utdanningsdirektoratet). Innenfor den tiden som er til rådighet til å besvare spørsmålet, har Kunnskapsdepartementet ikke anledning til å utvide tabellen med tall for årene mellom 2010 og 2014, eller til å skille mellom barnetrinn, ungdomstrinn og kombinerte skoler. Tabellen gir også oversikt over nye og nedlagte videregående skoler. Innenfor tidsfristen har det ikke vært mulig å finne tall tilbake til 2010, og tabellen starter derfor i skoleåret 2011–12. Tallene er hentet fra Utdanningsdirektoratet.»

Spørsmål 32

Ber om tabell med oversikt over langsiktig gjeld i kommunesektoren (inkl. kommunale og fylkeskommunale foretak samt interkommunale selskaper) årlig i perioden 2015–2025. Tabellen skal fordeles per kommune.

Svar

Langsiktig gjeld eks. pensjonsforpliktelser per kommune og fylkeskommune (inkl. kommunale og fylkeskommunale foretak og interkommunale selskaper) er oppgitt i vedlagt tabell 13. Tallene er per 31.12. det enkelte år for perioden 2015-2024 og er oppgitt både i 1 000 kroner og som andel av brutto driftsinntekter.

Spørsmål 33

Ber om en tabell for hvor stor økningen i frie inntekter har vært hvert år i perioden 2013- 2025. Ber også om en oversikt over kommunal deflator for de enkelte årene, og differansen mellom deflatoren og økningen i frie inntekter.

Svar

Tabell 1 viser en oversikt over den foreslåtte realveksten i budsjettproposisjoner det enkelte år i perioden 2013-2025. Kommunesektoren blir automatisk kompensert for den anslåtte kommunale deflatoren. Realveksten som foreslås i budsjettproposisjoner (og som er vist i tabell 1) er vekst utover kompensasjonen som følge av den kommunale deflatoren.

Tabell 1 viser også den anslåtte kommunale deflatoren i pst. i budsjettproposisjonene i perioden 2013-2025.

Tabell 1: Oversikt over realvekst (mill. kroner) og den kommunale deflatoren (pst.) i budsjettproposisjoner i perioden 2013-2025.

	Realvekst i frie inntekter	Kommunal deflator
	<i>(Mill. kroner)</i>	<i>(Pst.)</i>
2013	5 000	3,3
2014 ¹	5 480	3,0
2015	4 400	3,0
2016	4 700	2,7
2017	4 075	2,5
2018	3 751	2,6
2019	2 600	2,8
2020	1 300	3,1
2021	2 030	2,7
2022 ¹	4 500	2,5
2023	2 600	3,7
2024	6 440	4,3
2025 ¹	11 800	4,1

¹ Inkludert den foreslåtte realveksten i tilleggsproposisjoner

Spørsmål 34

Med dagens inntektssystem som grunnlag; hva blir fordelingsvirkning i kroner per kommune og kroner per innbygger for årene 2026, 2027, 2028 og 2029 ved inntektsutjevning på 94, 95, 96, og 97 prosent? Det bes om at det her også redegjøres for hvilke endringer de respektive nivåene ville medført på den symmetriske inntektsutjevningen.

Svar

Dagens inntektsutjevning omfatter inntekter fra skatt på inntekt og formue, samt naturressursskatt. I dagens inntektsutjevning er det en symmetrisk utjevning av skatteinntekter og en asymmetrisk utjevning (tilleggskompensasjon) som går til kommuner med skatteinntekter under 90 prosent av landsgjennomsnittet, målt per innbygger.

Som en del av det nye inntektssystemet for kommunene, er eierinntekter (utbytte mv.) korrigert ut av skattegrunnlaget til kommunene og fylkeskommunene. Kommunesektorens andel av skatt på alminnelig inntekt utenom eierinntekter er justert opp tilsvarende. Videre er kommunenes andel av formuesskatten redusert med 50 prosent. De reduserte inntektene fra formuesskatt er erstattet med en tilsvarende økning i skatt på alminnelig inntekt. Reduksjonen i kommunenes andel av formuesskatten fases inn over to år.

Den symmetriske utjevningen innebærer at alle kommuner med skatteinntekter under landsgjennomsnittet per innbygger får kompensert en viss andel av differansen mellom egen skatteinntekt og landsgjennomsnittet. Kompensasjonen finansieres gjennom et tilsvarende trekk for kommuner med inntekter over landsgjennomsnittet. Som en del av det nye inntektssystemet for kommunene, er utjevningsgraden i den symmetriske inntektsutjevningen økt fra 60 til 64 prosent. Økningen i utjevningsgrad fases inn over to år, slik at utjevningsgraden i 2025 er 62 prosent.

Tilleggskompensasjonen gis til kommuner med skatteinntekter under 90 prosent av landsgjennomsnittet. Disse kommunene kompenseres med 35 prosent av differansen mellom egen inntekt og 90 prosent av landsgjennomsnittet. Kompensasjonen finansieres av alle kommuner gjennom et likt trekk per innbygger i inntektsutjevningen. Samlet kan ikke summen av tilleggskompensasjon og den symmetriske utjevningen være 100 prosent eller høyere. Når det nye inntektssystemet er faset inn med full effekt, blir kompensasjonsgraden 99 prosent for kommuner med inntekter under 90 prosent av landsgjennomsnittet.

I kommuneproposisjonen for 2025 ble det anslått at med nytt inntektssystem fullt innfaset vil den kommunen med lavest skatteinntekter før utjevning løftes til om lag 95 prosent av landsgjennomsnittet etter utjevning. Innenfor dagens modell, med symmetrisk utjevning og tilleggskompensasjon, er det ikke mulig å øke den symmetriske utjevningen mer enn dette uten å samtidig endre tilleggskompensasjonen. Som en illustrasjon på hvordan man kan få økt utjevning innenfor dagens modell har departementet beregnet effektene av å avvikle dagens tilleggskompensasjon og samtidig øke den symmetriske utjevningen.

Vedlagt tabell 6 viser et anslag på fordelingsvirkningene med en symmetrisk inntektsutjevning på henholdsvis 93, 94, 95, 96 og 97 prosent. Departementet har lagt til grunn at ved en økning i den symmetriske inntektsutjevningen til dette nivået, vil tilleggskompensasjonen fjernes slik at ingen kommuner får en kompensasjonsgrad på over 100 prosent.

Tabellen viser fordelingsvirkningene av økt symmetrisk inntektsutjevning til 93–97 prosent sammenlignet med dagens inntektssystem med full effekt, dvs. blant annet med en halvering

av formuesskatten sammenlignet med nivået i 2024 og en symmetrisk inntektsutjevning på 64 prosent. Fordelingsvirkningene i tabellen kommer altså i tillegg til fordelingsvirkningene av endringene i inntektssystemet som ble innført fra 2025, og som er vist i kolonne 8 og 9 i denne tabellen på departementets nettsider: [Anslag på fordelingsvirkninger av endringer i inntektssystemet og toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester \(www.regjeringen.no/id547024\)](https://www.regjeringen.no/id547024).

Beregningene er, av hensyn til konsistens og representativitet, gjennomført på et skattegrunnlag for 2023 som er justert opp til 2025-nivå. Dette er det samme grunnlaget som ble brukt i beregningene av de oppdaterte anslagene på fordelingsvirkninger til Prop. 1 S (2024–2025) for Kommunal- og distriktsdepartementet. Det understrekes at fremtidige skatteinntekter er usikre, og at fordelingsvirkningene av endringer i skattekompomentene er anslag.

Departementet har ikke utarbeidet anslag for kommunenes skatteinntekter flere år frem i tid, og har derfor ikke utarbeidet tabeller med anslag på fordelingsvirkninger for årene 2027–2029. Anslaget for systemvirkningene i den vedlagte tabellen, er per nå det beste anslaget på fordelingsvirkningene fremover i tid.

Spørsmål 35

Hva ville vært fordelingsvirkning i kroner per kommune og kroner per innbygger for årene 2026, 2027, 2028 og 2029 ved inntektsutjevning på 93, 94, 95, 96 og 97 prosent uten å halvere kommunenes andel av formuesskatt slik dagens modell er lagt opp? Fordelingen skal vises per kommune og per innbygger.

Svar

Vedlagt tabell 7 viser et anslag på fordelingsvirkningene med en symmetrisk inntektsutjevning på henholdsvis 93, 94, 95, 96 og 97 prosent, uten å halvere kommunenes andel av formuesskatten. Departementet viser ellers til spørsmål 34 for en nærmere omtale av forutsetningene for beregningene.

Spørsmål 36

Hva ville vært fordelingsvirkning i kroner per kommune og kroner per innbygger for årene 2026, 2027, 2028 og 2029 ved inntektsutjevning på 93, 94, 95, 96 og 97 prosent uten å ta ut utbytteskatt slik dagens modell er lagt opp? Fordelingen skal vises per kommune og per innbygger.

Svar

Vedlagt tabell 8 viser et anslag på fordelingsvirkningene med en symmetrisk inntektsutjevning på henholdsvis 93, 94, 95, 96 og 97 prosent, uten å korrigere ut eierinntekter fra skattegrunnlaget til kommunene. Departementet viser ellers til spørsmål 34 for en nærmere omtale av forutsetningene for beregningene.

Spørsmål 37

Hva ville vært fordelingsvirkning i kroner per kommune og kroner per innbygger for årene 2026, 2027, 2028, 2029 ved inntekstutjevning på henholdsvis 93, 94, 95, 96 og 97 prosent dersom det ikke hadde vært gjennomført en halvering av kommunenes andel av formuesskatt og vært tatt ut utbytteskatt slik dagens modell er lagt opp? Fordelingen skal vises per kommune og per innbygger.

Svar

Vedlagt tabell 9 viser et anslag på fordelingsvirkningene med en symmetrisk inntekstutjevning på henholdsvis 93, 94, 95, 96 og 97 prosent, uten å halvere formuesskatten og uten å korrigere ut eierinntekter fra skattegrunnlaget til kommunene. Departementet viser ellers til spørsmål 34 for en nærmere omtale av forutsetningene for beregningene.

Spørsmål 38

Hva blir fordelingsvirkning i kroner per kommune og kroner per innbygger ved en inntekstutjevning på 93, 94, 95, 96 og 97 prosent dersom innfasingen dagens modell skjer i løpet av 3, 4 og 5 år, istedenfor dagens 2 år? Fordelingen skal vises per kommune og per innbygger.

Svar

Vedlagt tabell 10 viser anslag på fordelingsvirkninger det første året dersom dagens modell – med fjerning av eierinntekter fra skattegrunnlaget til kommunesektoren, halvering av formuesskatten og en økning i den symmetriske inntekstutjevningen til 64 prosent – fases inn over tre til fem år, i stedet for to år. Tabellen viser ikke fordelingsvirkning første år ved en inntekstutjevning på 93 til 97 prosent, siden det i spørsmålet bes om fordelingsvirkninger for innfasing av dagens modell, som har en symmetrisk utjevningsgrad på 64 prosent.

I beregningene er reduksjonen i formuesskatten og økningen i den symmetriske utjevningen fasett inn med en lik andel hvert år over en periode på tre til fem år. Det er lagt til grunn at eierinntekter uansett korrigeres ut av skattegrunnlaget fra og med 2025.

Beregningene er, av hensyn til konsistens og representativitet, gjennomført på et skattegrunnlag for 2023 som er justert opp til 2025-nivå. Dette er det samme grunnlaget som ble brukt i beregningene av de oppdaterte anslagene på fordelingsvirkninger til Prop. 1 S (2024–2025) for Kommunal- og distriktsdepartementet. Det understrekes at fremtidige skatteinntekter er usikre, og at fordelingsvirkningene av endringer i skattekomponentene er anslag.

Spørsmål 39

Viser til regjeringens modell om å sette inntektsgrensen for å motta distriktstilskudd i Sør-Norge til 140 % av gjennomsnittlige skatteinntekter. Hva blir fordelingsvirkningene i kroner per kommune og kroner per innbygger sammenlignet med dagens situasjon om denne modellen benyttes til å avgrense hvilke kommuner som inkluderes i generell inntekstutjevning? Ber om anslag basert på at inntektsgrensen blir satt til hhv. 120 %, 140 % og 160 %.

Svar

Vedlagt tabell 11 viser fordelingsvirkningene av å benytte den samme inntektsgrensen som i distriktstilskudd Sør-Norge får å avgrense hvilke kommuner som inkluderes i generell inntektsutjevning.

Tabellen gir et anslag på fordelingseffekten av at kommuner med over hhv. 120, 140 og 160 prosent av landsgjennomsnittet av skatteinntekter, inkl. naturressursinntekter, ikke mottar tillegg gjennom inntektsutjevningen. I beregningene er inntektsutjevningen satt lik null for disse kommunene, og reduksjonen i samlet inntektsutjevning som følge av at disse kommunene ikke lenger mottar inntektsutjevning er tilbakeført til alle kommuner, inkl. de som ble avskåret netto inntektsutjevning, med et likt beløp per innbygger.

Anslaget på fordelingsvirkningene er beregnet på skattegrunnlaget for inntektsutjevningen i 2024. Det er videre lagt til grunn gjennomsnittlige skatteinntekter inkl. naturressursinntekter slik disse var beregnet i Grønt hefte 2025 og slik disse inngikk i beregning av å motta distriktstilskudd Sør-Norge for 2025.

Tabellen viser netto fordelingsvirkninger i alt og per innbygger for de tre alternative inntektsgrensene for å avskjære kommuner for å motta tillegg gjennom inntektsutjevningen.

Spørsmål fra komiteens medlemmer fra Senterpartiet:

Spørsmål 1

Når forventer departementet at eventuelle lovendringer som kommunekommisjonen foreslår vil kunne iverksettes?

Svar

Kommunekommisjonen skal levere en første rapport før jul i 2025 og en ny rapport i løpet av 2026. Ulike typer forslag krever ulik behandling, og det er derfor ikke mulig å si noe om oppfølgingen av kommisjonens forslag før disse foreligger.

Spørsmål fra komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti:

Spørsmål 1

Hva er proveny av å fjerne aldersgrensen på 67 år toppfinansieringsordningen for særlig ressurskrevende tjenester?

Svar

Utgiftene til helse- og omsorgstjenestene i landet var på i overkant av 200 milliarder kroner i 2024. Tjenestene blir i hovedsak finansiert av kommunenes frie inntekter. Kommunene kan søke refusjon for deler av lønnsutgifter knyttet til mottakere under 67 år over et innslagspunkt på ca. 1,7 millioner kroner i 2025 i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester. I statsbudsjettet for 2025 var det budsjettert med ca. 14,5 milliarder kroner til toppfinansieringen. Kommunene har ikke plikt til å rapportere inn utgifter til enkeltpersoner som ikke er med i ordningen, eksempelvis mottakere over 67 år. Departementet har ikke oversikt over kostnader for enkeltpersoner etter at de har fylt 67 år og kan således ikke anslå provenyet ved å fjerne aldersgrensen. Det antas likevel at kostnaden blir betydelig.

Spørsmål 2

Hva er proveny av å fjerne innslagspunktet på kr 150.000?

Svar

Innslagspunkt i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester i statsbudsjettet for 2025 er 1,692 millioner kroner. Dersom en fjerner innslagspunktet for de som allerede er i ordningen, ville dette ha et proveny på i overkant av 14 milliarder kroner. Det inkluderer da ikke nye mottakere som ville ha kommet til i ordningen som følge av at innslagspunktet hadde blitt fjernet. Departementet har ikke informasjon om kostnadene for enkeltperson som ville ha blitt inkludert i ordningen dersom en hadde fjernet aldersgrensen, men det er trolig snakk om et proveny på flere titalls milliarder kroner.

Spørsmål 3

Hva er fordelingseffekten av at ordningen med egen kompensasjon til de minste kommunene med de høyeste utgiftene utvides til å også gjelde for større kommuner med særlig høye utgifter?

Svar

Tilleggskompensasjonen er en rammestyrte ordning og er i 2025 budsjettert med 92,2 millioner kroner. Tilskuddet gjelder kommuner som har mindre enn 3 200 innbyggere, har høye utgifter («egenandeler») til ressurskrevende tjenester og lavere skatteinntekter enn 120 prosent av landsgjennomsnittet de siste tre årene. Foreløpige beregninger for 2025 viser at dersom en opphever innbyggergrensen, ser bort fra at tilskuddet er rammestyrte og holder øvrige kriterier faste, så ville dette ha ført til økte utgifter på ca. 100 millioner kroner. Fordelingseffekten ville ha vært at åtte kommuner med mellom 3 200 og 5 000 innbyggere ville ha fått ca. 30 millioner kroner, fem kommuner med mellom 5 000 og 10 000 innbyggere ville ha fått ca. 40 millioner kroner, tre kommuner med mellom 10 000 og 20 000 innbyggere

ville ha fått ca. 17 millioner kroner og to kommuner med mellom 20 000 og 40 000 innbyggere ville ha fått ca. 13 millioner kroner.

Spørsmål 4

Hva er proveny av å omgjøre toppfinansieringsordningen til å bli en statlig ordning, fremfor en kommunal ordning?

Svar

Hovedfinansieringen av kommunenes helse- og omsorgstjenester er kommunenes frie inntekter som består av skatteinntekter og rammetilskudd. Toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester refunderte i 2024 80 prosent av kommunenes netto lønnsutgifter over et innslagspunkt på ca. 1,6 millioner kroner. Dette innebar at kommunene måtte dekke netto lønnsutgifter opp til innslagspunktet og 20 prosent av utgiftene over innslagspunktet gjennom kommunenes frie inntekter. Kommunene rapporterte i 2024 inn netto lønnsutgifter på 30,8 milliarder kroner og fikk utbetalt 13,5 milliarder kroner i tilskudd. De resterende 17,3 milliarder kroner må dekkes av kommunenes frie inntekter og representerer provenyeffekten i makro i 2024. Beregningen tar ikke hensyn til ev. økt etterspørsel som følge av statliggjøring av ordningen.

Spørsmål 5

Hva er provenyeffekt av å sette opp de maksimale eiendomsskattesatsene på bolig og fritidsbolig til samme nivå som i 2019?

Svar

Spørsmålet er forelagt Finansdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Kommunene bestemmer selv utforming av eiendomsskatten innenfor rammene av eiendomsskatteloven, herunder blant annet hvilke kategorier av eiendommer det skal skrives ut eiendomsskatt på og hva den maksimale skattesatsen skal være. Kommunene kan også fastsette et bunnfradrag for bolig og fritidsbolig. De økonomiske konsekvensene av å øke den maksimale eiendomsskattesatsen for bolig og fritidsbolig fra 4 til 7 promille vil derfor være usikre.

Dersom en legger til grunn at alle kommuner som i dag benytter den maksimale satsen på 4 promille øker denne til 7 promille, og andre kommuner viderefører dagens sats og eventuelt bunnfradrag, kan dette øke kommunenes eiendomsskatteinntekter fra bolig og fritidsbolig med anslagsvis 1,5 mrd. kroner.»

Spørsmål 6

Ber om proveny ved å innføre rett til 75 prosent rabatt på tannbehandling for yngre voksne til og med 30 år, på lik linje med unge voksne opp til 24 år, med virkning fra 1. januar 2025.

Svar

Spørsmålet er forelagt Helse- og omsorgsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«I Tannhelseutvalgets NOU 2024: 18 er det foretatt en beregning av utgifter til tannbehandling per innbygger basert på en befolkningsundersøkelse utført av Vista Analyse. Utvalget her er voksne i alderen 20 til 70 år og viste en medianutgift i gruppen samlet på 1 750 kroner i året (enkelte ekstremobservasjoner ble ekskludert, også fra beregningen av gjennomsnittlige kostnader). Ved en egenbetaling på 25 prosent, vil det utgjøre 1 312,5 kroner per hode. Tabellen under viser hvordan man ut fra disse tallene kan gjøre en beregning på pris per årskull fra 25 til 30 år med et slikt subsidiert tannhelsetilbud. Antall voksne i hver aldersgruppe er hentet fra SSBs beregninger for 2024.

Alder	Antall personer	Kostnader per årskull basert på ny beregning (med egenbetaling på 25 prosent trukket fra)
25	70 420	92 426 250
26	72 687	95 401 688
27	75 128	98 605 500
28	75 271	98 793 188
29	75 740	99 408 750
30	77 003	101 066 438

Disse beregningene tar utgangspunkt i at behovet for tannhelsehjelp er helt likt i de ulike årskullene. Merk at beregningene ikke sier noe om for eksempel utgifter knyttet til utvidelse av kapasitet i den offentlige tannhelsetjenesten. Medianutgiften på 1 750 kroner er ikke prisjustert til 2025.

Tannhelsetjenesteloven gir fylkeskommunen plikt til å tilby gruppene listet opp i § 1-3 et regelmessig og oppsøkende tilbud, som vil innebære et høyere forbruk av tjenester enn det det er grunn til å anta at fullt betalende unge voksne, som undersøkelsen baserer seg på, vil ha. Det betyr at de reelle kostnadene vil være høyere enn estimatet i tabellen basert på beregningene omtalt i Tannhelseutvalgets NOU. Departementet gjør også oppmerksom på at disse kostnadene ikke tar høyde for utgifter som vil påløpe knyttet til kapasitetsutvidelse i de offentlige tjenestene, bl.a. gjennom behov for arealutvidelse og anskaffelse av mer utstyr.

Fylkeskommunene har i høringen av forslaget om å utvide rettighetene for 25-28-åringene påpekt at de faktiske kostnadene for å inkludere nye årskull i ordningen med redusert vederlag er høyere enn tidligere anslått. Departementet har imidlertid ikke grunnlag for å spesifisere kostnadene nærmere.»

Spørsmål 7

Ber om proveny ved å øke distriktstilskuddet i kommuner i innsatssonen i Nord-Troms på samme nivå med satsene i Finnmark.

Svar

Satsene i Distriktstilskudd Nord-Norge varierer mellom ulike fylker og regioner i fylker, som vist i tabellen under. Innsatssonen omfatter alle kommuner i Finnmark og sju kommuner i Troms.

Område	Sats i kroner per innbygger 2025
Nordland og Namdalen	2 096
Troms utenfor innsatssonen	4 019
Innsatssonen i Troms	4 737
Finnmark	9 814

Dersom kommuner i innsatssonen i Troms skulle fått distriktstilskudd Nord-Norge etter lik sats som kommunene i Finnmark ville dette utgjort 89 mill. kroner. Gitt at tilskuddet finansieres innenfor en uendret kommuneramme, vil en økning i distriktstilskuddet på 89 mill. kroner innebære en tilsvarende reduksjon i innbyggertilskuddet for alle kommuner, inkludert kommunene i innsatssonen.

Spørsmål 8

I 2024 hadde kommunene en skattesvikt på 8,5 mrd. Finnes det en mer detaljert oversikt over hva som ligger bak disse tallene, om det er spesielle bransjer som går dårligere enn før, t.d. byggenæringen, eller er det nedgang i skatteinntekter på grunn av demografiutvikling og manglende rekruttering til virksomheter?

Finnes det tall på hvordan skattesvikten fordeler seg over fylker?

Svar

Spørsmålet er forelagt Finansdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Skatteanslag er alltid usikre. Finansdepartements anslag for sektorens samlede bokførte skatteinntekter i budsjettåret er basert på løpende informasjon om skatteinngangen og anslag for den makroøkonomiske utviklingen fremover. Anslagene på fastsatt skatt er basert på SSBs skattemodell LOTTE-Skatt, som igjen blant annet er basert på antakelser om utviklingen i lønn, pensjon, trygd, eierinntekter, andre kapitalinntekter og formue. Finansdepartementet lager ikke anslag dekomponert på den enkelte kommune eller fylke. I anslagene gjøres det heller ikke en næringsmessig fordeling.

Det er erfaringsmessig særlig stor usikkerhet om utviklingen i kapitalinntekter. Særlig eierinntekter har over tid fått en stadig større betydning for det kommunale skattegrunnlaget, og har bidratt til økt usikkerhet. Som et ledd i å redusere usikkerheten har Stortinget vedtatt å redusere den kommunale skattøren for formuesskatt og trekke eierinntekter ut av det kommunale skattegrunnlaget fra inntektsåret 2025.

Mer- eller mindreskattevekst knytter seg derfor dels til at det makroøkonomiske bildet kan endre seg, dels til at man bommer på hvordan ulike inntekts- og formuesposter utvikler seg og skyldig skatt innbetales.

I 2024 ble de bokførte skatteinntektene til kommuner og fylker samlet sett om lag 8,5 mrd. kroner lavere enn anslått i statsbudsjettet for 2024. I overkant av 2/3 av denne mindreskatteveksten kan ses i sammenheng med at fastsatt skatt for inntektsåret 2023 ble en del lavere enn anslått ifm. statsbudsjettet for 2024. Noe av dette skyldes at lønnsveksten ble lavere enn anslått. I tillegg viste tall fra skatteoppgjøret for 2023 (som kom på slutten av 2024) at kapitalinntektene i 2023 ble en del lavere enn lagt til grunn i departementets anslag. Dette bidro blant annet til at tilbakebetalinger ble høyere og restskattene lavere enn ventet. Begge deler trakk ned kommunenes skatteinntekter. Resten av mindreskatteveksten skyldes forhold knyttet til inntektsåret 2024. Her ble inntektsveksten noe overvurdert, og da særlig for personlig næringsdrivende. Noe høyere utlånsrenter i 2024 enn ventet bidro trolig også til å trekke ned skatteinngangen.»

Spørsmål 9

Ber departementet gjøre rede for om hvor mye mer penger kommunene brukte på innleie av arbeidskraft fra vikarbyråer i 2024 sammenlignet med 2021, 2022, 2023?

Svar

Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) har forelagt spørsmålet for Arbeids- og inkluderingsdepartement (AID). Verken AID eller KDD har informasjon tilgjengelig for å kunne besvare spørsmålet.

Spørsmål 10

I hvor stor grad påvirker økt innleie av arbeidskraft skatteinngangen i kommunene og finnes det oversikt over i hvor stor grad de som er innleid fra vikarbyråer bor i kommunen de arbeider i og er rekruttert fra kommunen?

Svar

Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) har forelagt spørsmålet for Arbeids- og inkluderingsdepartement (AID). Verken AID eller KDD har informasjon tilgjengelig for å kunne besvare spørsmålet.

Spørsmål 11

Departementet skriver i proposisjonen at elevtallet i de private skolene økte i 2024. Hvor stor var økningen i fjor, og hvordan var utviklingen de siste fem årene?

Svar

Spørsmålet er forelagt Kunnskapsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Fra skoleåret 2022-2023 til skoleåret 2023-2024 økte antallet elever med 2,6 pst. Antall elever i private grunn- og videregående skoler i Norge økte fra 38 673 skoleåret 2019-2020 til 43 962 skoleåret 2023-2024. Det tilsvarer en økning på 13,7 pst.

Skoleår	Antall elever (privat grunnskoler og vgs)
2019–20	38 673
2020-21	40 638
2021–22	41 941
2022–23	42 857
2023–24	43 962

Kilde: Prop. 1 S for Kunnskapsdepartementet, tall fra Utdanningsdirektoratet»

Spørsmål 12

Departementet skriver i proposisjonen at elevtallet i grunnskolen hadde en svak nedgang fra 2019–2021, men at det gikk opp igjen i 2022 og 2023, men en nedgang i 2024 med 0,9 prosent. Hvilken prognose for elevtall i grunnskolen baserer departementet seg på for de neste 10, 20 og 30 årene?

Svar

Spørsmålet er forelagt Kunnskapsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Kunnskapsdepartementet følger med på SSBs prognoser for elevtall i årene som kommer, men har ikke i det siste brukt konkrete elevtallsprognoser fremover i tid. Gitt den korte tiden for å besvare spørsmålet, har vi derfor ikke grunnlag for å besvare spørsmålet.»

Spørsmål 13

KDD, Kap 572, post 60: Hvor mye vil bevilgningene i forslaget til kommuneproposisjon bidra til å redusere vedlikeholdsetterslepet på fylkesveiene?

Svar

Spørsmålet er forelagt Samferdselsdepartementet, som har gitt følgende svar.

«I Nasjonal transportplan for 2025-2036 prioriterte regjeringen økte midler til fylkesvei. For å følge opp dette foreslo regjeringen i Prop. 1 S for 2025 480,5 millioner kroner mer til fylkesvei over fylkeskommunenes frie inntekter og øremerkede tilskudd under Samferdselsdepartementet. Den økte satsingen vil gjøre fylkeskommunene bedre i stand til å ta vare på fylkesveinettet. Kommunesektoren finansieres med rammebevilgning, og innenfor veivedlikehold er det fylkeskommunene selv som prioriterer midler innenfor de frie inntektene. Vi har derfor ikke konkrete tall for hvor mye bevilgningene vil bidra til å redusere vedlikeholdsetterslepet, det vil avhenge av hvordan fylkeskommunene velger å prioritere.

Fylkeskommunenes samlede frie inntekter for 2025 er anslått til om lag 99 mrd. kroner, jf. tabell 2.1 i Kommuneproposisjonen 2026.»

Spørsmål 14

KDD, Kap 572, post 60: Hvor mye må bevilgningene til vedlikehold, ras- og skredsikring av fylkesvei øke årlig i årene fremover for å unngå at etterslepet fortsetter å øke?

Svar

Spørsmålet er forelagt Samferdselsdepartementet, som har gitt følgende svar.

«I Nasjonal transportplan for 2025-2036 prioriterte regjeringen økte midler til fylkesvei. For å følge opp dette foreslo regjeringen i Prop. 1 S for 2025 480,5 millioner kroner mer til fylkesvei over fylkeskommunenes frie inntekter og øremerkede tilskudd under Samferdselsdepartementet. Den økte satsingen vil gjøre fylkeskommunene bedre i stand til å ta vare på fylkesveinettet. Statens vegvesen har gjort en oppdatert kartlegging av skredpunkter på riks- og fylkesvei. Det er identifisert 1700 skredutsatte punkter på fylkesveinettet, hvorav 541 er i høy eller middels kategori. Kartleggingen legges til grunn for en nasjonal gjennomføringsplan for ras- og skredsikring av alle riks- og fylkesveier med høy og middels skredfaktor, og fylkeskommunene kan legge den oppdaterte kartleggingen av skredpunkter på fylkesvei til grunn som utgangspunkt for prioritering av skredsikringsprosjekter og tiltak på fylkesveinettet. Kommunesektoren finansieres med rammebevilgning, og innenfor ras- og skredsikring får fylkeskommunene tilført midler over tabell C-saken Ras- og skredsikring fylkesvei. Dette er frie inntekter, og kan brukes fritt innenfor gjeldende lover og regelverk. Fylkeskommunenes samlede frie inntekter for 2025 er anslått til om lag 99 mrd. kroner, jf. tabell 2.1 i Kommuneproposisjonen 2026. Vi har derfor ikke konkrete tall for hvor mye bevilgningene vil bidra til å redusere vedlikeholdsetterslepet eller ta ned ras- og skredpunkt, dette vil avhenge av hvordan fylkeskommunene velger å prioritere».

Spørsmål 15

KDD, Kap 572, post 60: Hvor stor andel av merkostnaden som følge av krav til nullutslipp forventer man å dekke med de foreslåtte 126 millionene kronene til ordningen for kompensasjon for krav til nullutslipp for nye ferjer og hurtigbåter, og for hvor mange ferjesamband?

Svar

Spørsmålet er forelagt Samferdselsdepartementet, som har gitt følgende svar.

«Regjeringen innførte krav til nullutslipp i offentlige anbud for ferjer og ferjetjenester fra 1. januar 2025. Når det gjelder hurtigbåter, er det foreløpig ikke innført nullutslippskrav, da det er stor usikkerhet omkring kostnadene ved nullutslipps hurtigbåter. Forholdene ligger derfor ikke til rette for et generelt nullutslippskrav for hurtigbåter nå. Som kompensasjon for kravet ble rammetilskuddet til fylkeskommunene økt med 50 millioner kroner i statsbudsjettet for 2025. I Kommuneproposisjonen 2026 har regjeringen varslet at det foreslås å øke

rammetilskuddet med 76 mill. kroner i statsbudsjettet for 2026, slik at den samlede økonomiske kompensasjonen vil ligge på 126 mill. kroner. Som grunnlag for å justere den økonomiske kompensasjonen til fylkeskommunene har Samferdselsdepartementet fått Menon til å beregne merkostnader som følge av kravet. Beregningene viser at de akkumulerte merkostnadene for fylkeskommunene vil ligge på mellom 66 og 139 mill. kroner i 2026. Beregningene tar utgangspunkt i anslag på merkostnader for de ferjesambandene som treffes av kravet. Kompensasjonen vil bli justert hvert år, for å reflektere merkostnadene ved å innføre kravet.»

Spørsmål 16

KDD, Kap 572, post 60: Hvilke vurderinger er gjort av behovet for kompensasjonsordninger eller øremerkede tilskudd som følge av økning i utgiftene til kollektivtilbudet i kommuner og fylkeskommuner?

Svar

Spørsmålet er forelagt Samferdselsdepartementet, som har gitt følgende svar.

«Det har vært en betydelig kostnadsvekst i fylkeskommunenes utgifter til kollektivtransport de siste årene. Kostnadsveksten varierer mellom transportformer og mellom fylkeskommuner. Transportøkonomisk institutt (TØI) anslår at kostnadene knyttet til produksjon av kollektivtransporttjenester økte med om lag 34 prosent i perioden 2019–2023. Økningen skyldes blant annet nye anbudskontrakter og generell prisvekst (TØI-rapport 2061/2024).

Utviklingen i driftsutgifter kan gi en indikasjon på kostnadsøkninger, men kan også være uttrykk for endring i prioriteringer. Ifølge KOSTRA-tall har fylkeskommunenes netto driftsutgifter til kollektivtransport økt fra 14,5 milliarder kroner i 2019 til 22,2 milliarder kroner i 2024, en nominell økning på nærmere 54 prosent. Driftsutgiftene til fylkesveiferjer økte mest og med 91 pst. i perioden. Rundt halvparten av driftsutgiftene til kollektivtransport er til buss, her økte utgiftene med 45 pst. Brutto driftsutgifter til fylkesvei (inkl. avskrivninger) økte med 76 pst. i perioden 2019–2024

Regjeringen legger til grunn at hovedprinsippet om rammefinansiering av fylkeskommunene ligger fast. Det innebærer at fylkeskommunene selv har ansvar for å prioritere ressursbruken, sikre effektiv drift og tilpasse seg innenfor egne budsjettrammer. De utformer kollektivtilbudet i tråd med lokale behov og forutsetninger. I Kommuneproposisjonen 2026 foreslår regjeringen en realvekst i kommunesektorens frie inntekter på mellom 4,2 og 4,9 milliarder kroner neste år. Handlingsrommet på mellom 1,3 og 2 milliarder kroner foreslås fordelt med 85 prosent på kommunene og 15 prosent på fylkeskommunene.»

Spørsmål 17

Elavgiften er foreslått redusert i Revidert nasjonalbudsjett, har regjeringen tall på hvordan dette slår ut for inntektene til de mange kommunalt eide fjernvarmeanleggene i Norge?

Svar

Spørsmålet er forelagt Finansdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Prisreguleringen av fjernvarme tar utgangspunkt i prisen på elektrisk oppvarming. I beregningen av maksimal tillatt fjernvarmepris legges det til grunn uvektet gjennomsnittlig månedspris av spotprisen på strøm i prisområdet pluss avgifter, lokal nettleie og et påslag som speiler strømsalgsselskapenes påslag.

En reduksjon i elavgiften innebærer at den tillatte maksprisen på fjernvarme reduseres noe, og at inntektene til de kommunalt eide fjernvarmeanleggene vil kunne bli noe lavere. Virkninger på selskapenes inntekter vil imidlertid avhenge av utviklingen i elektrisitetsprisen, og det er derfor stor usikkerhet knyttet til størrelsen på et eventuelt inntektstap.

Regjeringen har nylig foreslått grep for å bedre den økonomiske situasjonen for denne bransjen. Etablering av Norgespris og strømstønad til husholdningskunder av fjernvarme fra 1. oktober i år vil bidra til å avhjelpe den økonomiske situasjonen for fjernvarmeanleggene. Det innebærer at aktørene kan ta en høyere fjernvarmepris til husholdningskunder, og at regjeringen dekker kostnader til strømstønad og Norgespris. Videre vurderer regjeringen endringer i maksprisreguleringen, som også vil kunne bedre rammevilkårene for fjernvarmeprodusentene.»

Spørsmål fra komiteens medlemmer fra Rødt:

Spørsmål 1

Rødt ber om en tabell med tallene bak figur 8.5 A, B og C i Kommuneproposisjonen 2026, der tallene er delt opp for hhv. kommunene samlet og fylkeskommunene samlet.

Svar

Tall for henholdsvis kommunene og fylkeskommunene samlet er oppgitt i vedlagte tabell 1 til spørsmål 1.

Spørsmål 2

Hva er provenyeffekten av å forlenge overgangsordningen med lavere kommunal egenandel for plasseringer i spesialiserte fosterhjem og beredskapshjem fra dagens foreslåtte sluttdato 01.01.2026 til henholdsvis 01.01.2027 og 01.01.2028?

Svar

Spørsmålet er forelagt Barne- og familiedepartementet, som har gitt følgende svar:

«Provenyeffekten av overgangsordningen er beregnet til å være nøytral totalt sett ettersom økte egenandeler for kommunene kompenseres med økt rammetilskudd. Endringer i sluttdato vil kun påvirke utbetalingstakten av den samlede kompensasjonen på om lag 150 mill. kroner og tilhørende anslag på inntektssiden. Reelt kan det være noen forskjeller i kommunenes utgifter og størrelsen på kompensasjonen. Dette kan skyldes flere faktorer, for eksempel kan utviklingen i faktiske oppholdsdager i plasseringer gjort før barnevernsreformen i 2022 avvike fra beregningen for kompensasjon til kommunene. Det er ikke praksis for å gjøre etterberegninger for kommunerammen.»

Spørsmål 3

Hva er provenyeffekten av å fjerne aldersgrensen på 67 år i Helsedirektoratets refusjonsordning for særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester med effekt fra 01.01.2026?

Svar

Utgiftene til helse- og omsorgstjenestene i landet var på i overkant av 200 milliarder kroner i 2024. Tjenestene blir i hovedsak finansiert av kommunenes frie inntekter. Kommunene kan søke refusjon for deler av lønnsutgifter knyttet til mottakere under 67 år over et innslagspunkt på ca. 1,7 millioner kroner i 2025 i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester. I statsbudsjettet for 2025 var det budsjettert med ca. 14,5 milliarder kroner til toppfinansieringen. Kommunene har ikke plikt til å rapportere inn utgifter til enkeltpersoner som ikke er med i ordningen, eksempelvis mottakere over 67 år. Departementet har ikke oversikt over kostnader for enkeltpersoner etter at de har fylt 67 år og kan således ikke anslå provenyet ved å fjerne aldersgrensen. Det antas likevel at kostnaden blir betydelig.

Spørsmål 4

Hva er provenyeffekten av å redusere lånerenten i Kommunalbanken med henholdsvis 0,25%, 0,50%, 0,75% og 1%?

Svar

Kommunalbanken er et aksjeselskap 100% eid av staten. Selskapet er såkalt kategori 1-selskap hvor statens målsetting som eier er høyest mulig avkastning over tid innenfor bærekraftige rammer, jf. Meld. St. 6 (2022–2023) *Et grønnere og mer aktivt statlig eierskap*.

Det gjøres oppmerksom på at spørsmålet berører problemstillinger knyttet til forholdet mellom eier og selskap, bl.a.:

- Eierstyringen av Kommunalbanken opp mot det ansvaret styret har, jf. statens retningslinjer for god eierstyring, når det gjelder eiers mulighet til å aktivt legge premisser for Kommunalbankens forretningsmessige disposisjoner.
- Kommunalbanken er underlagt omfattende regulering fra Finanstilsynet som begrenser selskapets mulighet for å fastsette vilkår på utlån med betydelig negativ påvirkning på risiko og kapital. Styret har en pålagt handlingsplikt dersom kapitaliseringen av banken avviker fra regulatoriske krav.
- Kommunalbanken yter lån i konkurranse med andre aktører i markedet, og det er ikke vurdert hvilke konsekvenser spørsmålene har for markedet eller konkurranserettslige problemstillinger som kan oppstå.
- Forslagenes økonomiske konsekvenser som umiddelbart får konsekvenser for både utbytte og utlånskapasitet.

Disse problemstillingene er ikke vurdert nærmere i forbindelse med svaret.

Kommunalbanken er største aktør i markedet for lån til kommuner og fylkeskommuner med en markedsandel på rundt 50%. Direkte utstedelser av sertifikater eller obligasjoner i kapitalmarkedet representerer rundt 38% av markedet, mens KLP har om lag 12% markedsandel. Det er tidvis svært sterk konkurranse om nye lån til kommuner og fylkeskommuner.

Lånerenten til kommuner og fylkeskommuner har prinsipielt to forskjellige typer karakteristika:

- Lån med flytende påslag (margin), hvor banken kan endre påslag med en gitt varslings tid
- Lån med fast påslag (margin), hvor påslaget ligger fast i hele eller deler av lånets løpetid. Dette er først og fremst lån med fastrente, men det kan også være lån med en flytende rente.

Det er de førstnevnte lånene hvor det legges til grunn at lånerenten kan endres. De beregnede effektene tar utgangspunkt i en reduksjon på lån med flytende rente i Kommunalbanken for alle bankens kunder innenfor sektor 6500, kommuneforvaltningen¹, og med utgangspunkt i utlån på 165 milliarder kr. Det er tatt utgangspunkt i Kommunalbankens regnskap for 2024 og lagt til grunn at reduksjon i proveny gir en tilsvarende direkte effekt på Kommunalbankens resultat. Dette på sin side gir effekt i redusert utbytte og redusert

¹ dvs. kommuner, fylkeskommuner, kommunale og fylkeskommunale foretak og IKS

framtidig utlånskapasitet. Beregningene i tabellen nedenfor er basert på estimer og må anses som anslag.

(mrd. kr hvis ikke annet angitt)							
Prosent-sats	Endret proveny	Estimert nytt resultat e. skatt	Endring KBN resultat e. skatt	Nytt utbytte	Endring mot faktisk avsatt utbytte	Reduksjon i egenkapital KBN	Estimert endring i utlånskapasitet
0,25 %	413	1 139	-23 %	535	- 165	- 170	- 3 408
0,50 %	825	825	-44 %	388	- 312	- 337	- 6 731
0,75 %	1 238	512	-65 %	241	- 459	- 503	- 10 054
1 %	1 650	198	-87 %	93	- 607	- 669	- 13 377

Det gjøres spesielt oppmerksom på at effekten av tiltaket raskt får konsekvenser for framtidig utlånskapasitet og kapitaliseringen av bankens virksomhet, og hvor styret har en handlingsplikt overfor Finanstilsynet for å gjennomføre korrigerende tiltak. Det må for øvrig antas at lavere pris vil gi en større etterspørsel etter nye lån som raskt vil overgå Kommunalbankens utlånskapasitet, da større prisreduksjoner vil avvike fra hva andre aktører i markedet vil kunne tilby.

Spørsmål 5

Hva er provenyeffekten av å gjøre alle hurtigbåtruter i Norge gratis?

Svar

Spørsmålet er forelagt Samferdselsdepartementet, som har gitt følgende svar:

«Statens vegvesen leverte i 2023 et anslag på kostnader knyttet til at alle båtsamband likestilles med ferjesamband, dvs. at det innføres de samme ordninger for billettpriser for båter som det som er gjort for ferjer.

I anslaget over kostnader er det sett på inntektstapet ved å innføre 100 prosent prisreduksjon for båtruter til øyer og andre veiløse samfunn. Statens vegvesen beregnet inntektstapet til anslagsvis 145 mill. kroner, regnet om til 2025-kroner.

Det er i dette anslaget ikke tatt hensyn til etterspørselseffekter, og eventuelle merkostnader ved økte passasjertall. Å gi et bedre anslag for de totale kostnadene vil kreve en nærmere utredning.»

Med hilsen

Kjersti Stenseng

